8. Torstaina 13 päivänä helmikuuta 1997

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1996 180

Kertomus 16/1996 vp

2) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995 190

Kertomus 11/1996 vp

3) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1994 ovat antaneet aihetta 209

Kertomus 15/1996 vp

4) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 210

Hallituksen esitys 258/1996 vp

5) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta 222

Hallituksen esitys 251/1996 vp

6) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta 224

Lakialoite 4/1997 vp (Satu Hassi /vihr ym.)

7) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta 224

Lakialoite 80/1996 vp (Pekka Kuosmanen /kok ym.)

8) Lakialoite laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta „

Lakialoite 81/1996 vp (Lauri Metsämäki /sd ym.)

9) Lakialoite laiksi henkilörekisterilain 5 §:n muuttamisesta ..... „

Lakialoite 82/1996 vp (Mikko Elo /sd ym.)

10) Lakialoite laiksi kalastuslain 88 §:n muuttamisesta ..... „

Lakialoite 83/1996 vp (Ola Rosendahl /r ym.)

11) Lakialoite lääninhallituslaiksi 226

Lakialoite 84/1996 vp (Bjarne Kallis /skl ym.)

12) Lakialoite laiksi työturvallisuuslain muuttamisesta 229

Lakialoite 85/1996 vp (Pehr Löv /r ym.)

13) Lakialoite laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta 231

Lakialoite 86/1996 vp (Outi Siimes /kok ym.)

———

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Alho, Andersson C., Andersson J., Aula, Brax, Filatov, Gustafsson, Halonen, Ihamäki, Kalli, Kantalainen, Karjula, Kemppainen, Knaapi, Komi, Koskinen Johannes, Kuisma, Lehtosaari, Leppänen P., Liikkanen, Markkula M., Markkula-Kivisilta, Mikkola, Mölsä, Niinistö, Norrback, Pekkarinen, Pietikäinen S., Rajamäki, Rauramo, Rehn, Roos, Sasi, Savela, Suhola, Takkula, Tarkka, Tiuri, Uotila, Vanhanen, Vihriälä, Viitanen ja Vuorensola.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Markkula M., Filatov, Karjula, Andersson J., Pietikäinen S., Tiuri, Niinistö, Kantalainen, Vuorensola, Suhola, Vanhanen ja Kuisma.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Alho sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aho, C. Andersson, Gustafsson, Kalli, Knaapi, Komi, Johannes Koskinen, Lehtosaari, Mikkola, Mölsä, Roos, Savela, Takkula, Tarkka ja Viitanen,
tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Halonen ja yksityisasioiden vuoksi ed. Aula sekä
tämän kuun 20 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Rehn.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtajat

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta on tänään valinnut puheenjohtajakseen ed. Wahlströmin ja varapuheenjohtajakseen ed. Sasin.

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtajat

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta on samoin tänään valinnut puheenjohtajakseen ed. Elon ja varapuheenjohtajakseen ed. Jäätteenmäen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus vuodelta 1996

Lähetekeskustelu
Kertomus 16/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomuksessa 1996 selostetaan neuvoston istuntoa 11—13 päivänä marraskuuta sekä esitetään katsaus neuvoston yleiseen toimintaan vuoden aikana.

Pohjoismaiden neuvoston uudistettu yhteistyöorganisaatio aloitti toimintansa vuoden alusta. Työ kolmessa uudessa valiokunnassa — Eurooppa-, Pohjola- ja lähialuevaliokunta — on lähtenyt hyvin käyntiin. Keskustelut toiminnan hienosäädöstä jatkuvat edelleen valiokunnissa ja Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajistossa, sillä valiokuntien työnjaossa on todella vielä hienosäädön paikka. Tukholmassa ollut puheenjohtajiston sihteeristö muutti Kööpenhaminaan samaan rakennukseen kuin Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö. Näin luotiin mahdollisimman hyvät edellytykset kyseisten sihteeristöjen väliselle läheiselle yhteistyölle ja sitä kautta koko yhteistyön tehostamiselle.

Euroopan lähialueet, ulkopolitiikka, turvallisuuspolitiikka sekä kulttuurikysymykset ovat olleet keskeisesti esillä vuoden aikana. Tämä kertoo samalla Pohjoismaiden neuvostossa tapahtuneesta kehityksestä. Vain muutama vuosi sitten ulkopolitiikasta ei keskusteltu Pohjoismaiden neuvostossa, mutta nyt se on eräs keskeisimmistä kysymyksistä toki osittain johtuen myös siitä, että kaksi Pohjoismaiden neuvoston jäsenmaata on liittynyt Euroopan unioniin vuoden 1995 alusta.

Viime vuonna 4—5 päivänä maaliskuuta pidettiin Kööpenhaminassa neuvoston Euroop-

pa-kokous. Kokoukseen osallistui muun muassa 33 ministeriä, 93 neuvoston jäsentä, 25 Euroopan parlamentin jäsentä ja 18 kansallisten parlamenttien Eurooppa-valiokuntien jäsentä. Kokouksen tarkoituksena oli nostaa hallituskonferenssissa esiin sellaisia kysymyksiä, jotka ovat Pohjoismaille poliittisesti tärkeitä. Kokouksen pääaiheina olivat työllisyys, ympäristö, kuluttajapolitiikka ja demokratia sekä avoimuus. Pohjoismaiden neuvoston jäsenmaiden hallituksia kehotettiin ajamaan aktiivisesti näitä asioita.

Myös varsinaisessa istunnossa 11—13 päivänä marraskuuta Kööpenhaminassa Eurooppakysymykset olivat keskeisiä yhdessä ulkopoliittisten ja turvallisuuspoliittisten kysymysten kanssa.

Pääministeri Paavo Lipponen totesi pohjoismaisen pääministeriryhmän eroavana puheenjohtajana, että neuvoston uudistuminen on edennyt hyvin, vaikkei kivuttomasti. Pääministeri korosti, että Suomessa pidetään tärkeänä pohjoismaista energiapoliittista yhteistyötä, jossa myös Pohjolan lähialueet olisivat mukana.

Norjan pääministeri Thorbjörn Jagland antoi pääministereiden selonteon pääministeriryhmän tulevana puheenjohtajana. Selonteko linjaa seuraavan vuoden pohjoismaisen yhteistyön ja on näin varsin tärkeä puheenvuoro. Pääministeri Jagland totesi, että pohjoismainen yhteistyö on nyt tärkeämpää kuin koskaan. Pohjoismaiden tulisi entistä enemmän toimia maiden välisen yhteistyön mallina ja verstaana uudessa Euroopassa. Korostin itsekin tätä näkökohtaa vasemmistososialistien ryhmän puheenvuorossa istunnossa.

Jagland totesi edelleen, että siitä huolimatta, että Pohjoismailla on erilaiset yhteistyöjärjestelyt Euroopassa ja ne ovat tehneet erilaiset turvallisuuspoliittiset ratkaisut, maat toimivat läheisessä yhteistyössä kaikilla tasoilla. Jagland katsoi, että maiden tulisi harkita pysyvämpiä pohjoismaisia järjestelyjä rauhanturvaoperaatioille. Tavoitteena tulisi olla, että tulevaisuudessa osoitettaisiin yksikköjä, joista voitaisiin muodostaa erikokoisia pohjoismaisia rauhanturvajoukkoja aina tilanteen ja tarpeen mukaan.

Pohjoismaiset puolustusministerit aikovat tämän vuoden kuluessa tiedottaa Pohjoismaiden neuvoston elimille yhteistyön kehityksestä ja rauhanturvaamisesta. Tämäkin ehkä osoittaa, kuinka avoimia ja konkreettisia turvallisuuspoliittiset keskustelut tämän päivän Pohjoismaiden neuvostossa ovat.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon antoi ulkoministeri Tarja Halonen todeten muun muassa, että Pohjoismaille tärkeät arvot, kuten avoimuus, tasa-arvo, ympäristö ja työllisyys, ovat saaneet hyvän jalansijan unionin hallituskonferenssissa.

On ehkä syytä todeta, että viikko sitten Kööpenhaminassa pidettiin Pohjoismaiden neuvoston Eurooppa-valiokunnan järjestämä kuulemistilaisuus, jossa koetettiin tarkastella, miten Pohjoismaat ovat toimineet hallitustenvälisessä konferenssissa. Toki siellä kävi ilmi, että monia erilaisiakin näkemyksiä oli. Hyvin paljon tuli myös kritiikkiä sen suhteen, että Pohjoismaat eivät ole oikein koordinoineet kantojaan niissäkään asioissa, joissa voisi aivan hyvin olla jopa yksimielisiä näkemyksiä. Mutta tästä asiasta varmaan puhutaan vielä paljon ennen kuin hallitustenvälinen konferenssi on päättynyt.

Palatakseni vielä viime syksyn Pohjoismaiden neuvoston istuntoon ministeri Claes Andersson totesi puolestaan tuossa kokouksessa, että pohjoismaisessa kulttuuriyhteistyössä joudutaan entistä enemmän toimimaan kansainvälisillä näyttämöillä ensin lähempien itänaapureiden kanssa ja myös yhteistyössä Euroopan unionissa.

Pohjoismaiden neuvoston Pohjola-valiokunta on perustanut neljä työryhmää valmistelemaan keskeisimpien osa-alueiden asioita. Ryhmät valmistelevat taide- ja kulttuuriyhteistyötä, koulutus- ja tutkimusyhteistyötä, lapsi- ja nuorisokulttuuriyhteistyötä sekä pohjoismaista hyvinvointimallia.

Pohjoismaiselta ministerineuvostolta valmistui ennen Kööpenhaminan istuntoa lähialuestrategia, jossa lähialueita kartoitetaan ja esitetään painotuksia ja konkreettisia hankkeita tulevalle yhteistyölle. Lähialueyhteistyö on Pohjoismaiden yhteistyön uusi nopeasti kasvava alueval-taus. Huhtikuussa Pohjoismaiden neuvosto ja Baltian yleiskokous pitivät Riiassa ensimmäisen yhteistyökokouksensa, jota on pidettävä historiallisena. Istunnossa hyväksyttiin joukko ministerineuvoston ehdotuksia ja jäsenehdotuksia. Yleiskokous hyväksyi muun muassa uuden kalastuslain, yhteistyöohjelman sekä uuden lainsäädäntöohjelman. Istunnossa valittiin neuvoston presidentiksi vuodeksi eteenpäin maakuntapäivien jäsen Olof Salmén Ahvenanmaalta. Siis meidän hallussamme on nyt puheenjohtajuus, ja sen seurauksena tämän vuoden aikana monet tärkeät tapahtumat Pohjoismaiden neuvoston ohjelmassa tapahtuvat Suomessa, mutta se onkin sitten jo tämän vuoden kertomuksen asia.

Ed. E l o : Herra puhemies! Ehkä Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan puheenjohtajan ed. Jarmo Wahlströmin puheenvuoron jälkeen on syytä jonkin verran arvioida sitä, minkälainen Pohjoismaiden neuvoston rooli ja pohjoismaisen yhteistyön rooli on tämän päivän suomalaisessa politiikassa.

Kuten me kaikki tiedämme, Suomelle Pohjoismaiden neuvosto oli tärkeä foorumi, kun Suomi liittyi Pohjoismaiden neuvostoon 1950-luvulla. Mutta tänä päivänä tietysti voidaan esittää kysymys, miksi Pohjoismaiden neuvosto ei koskaan saavuttanut sittenkään kovin merkittävää asemaa sen paremmin meidän politiikassamme kuin muidenkaan Pohjoismaiden politiikassa. Ehkä tärkein syy oli se, että Pohjoismaat eivät koskaan halunneet sitoutua kovin pitkälle menevään yhteistyöhön, vaan Pohjoismaiden neuvosto on antanut vuosikymmenien aikana paljon suosituksia ja nämä ovat joissakin tapauksissa johtaneet yhteiseen politiikkaan, hyvin useissa tapauksissa eivät. Esimerkiksi lehdistö jo 80-luvulla nimitti Pohjoismaiden neuvostoa tällaiseksi paperimyllyksi, josta paperia tulee paljon, suosituksia tulee paljon. Mutta esimerkiksi suositusten seuranta ilmeisesti on ollut kautta aikojen suhteellisen heikkoa, ja siis paljon puhetta ja paljon paperia Pohjoismaiden neuvostossa on saatu aikaan.

Tämä ei missään tapauksessa ole Pohjoismaiden neuvoston työn väheksyntää, vaan haluan kriittisesti, kun itsekin olen ollut mukana Pohjoismaiden neuvoston työssä kuuden vuoden ajan 1980-luvulla, arvioida sitä, minkä takia Pohjoismaiden neuvosto ei todella saavuttanut kovin merkittävää asemaa.

Mehän pelkäsimme Suomessa, niin kuin ilmeisesti muissakin Pohjoismaissa, lähteä sellaiseen sitovaan yhteistyöhön, joka todella olisi merkinnyt vähän Euroopan unionin tapaista rakennetta. Mutta monet eri tekijät — muun muassa Suomen ulkopoliittinen asema varmasti oli eräs tekijä — aiheuttivat sen, ettei Suomessakaan ollut tällaista pyrkimystä kovinkaan laajalti.

Sen lisäksi, herra puhemies, kannattaa muistaa, ettei Pohjoismaiden neuvoston alueeseen aikaisemmin kuulunut sellaisia politiikan kovia aloja kuin kauppapolitiikka ja ulko- ja puolustuspolitiikka. Ulko- ja puolustuspolitiikastahan ei ole voitu keskustella kuin vasta nyt 1990-luvulla, kun maailman ja erityisesti Euroopan tilanne on hyvin oleellisesti muuttunut. Me tiedämme, että näitä keskusteluja vältettiin monista eri syistä. Silloinhan 80-luvulla Nato-maita olivat Tanska, Norja ja Islanti, kun sen sijaan Suomi ja Ruotsi olivat puolueettomia. Toisaalta myös jo 80-luvulla Tanska oli Euroopan unionin jäsen ja me muut olimme ulkopuolella.

Nyt voidaan sanoa, että Norja ja Islanti ovat jääneet tämän pohjoismaisen EU-maiden kerhon ulkopuolelle. Oli mielenkiintoista esimerkiksi tämän päivän lehdestä lukea Jens Stoltenbergin lausunto, jossa hän totesi, että Norjalla olisi poliittisia syitä nyt liittyä Euroopan unioniin. Hän totesi, että Norja pärjää taloudellisesti mutta poliittisista syistä Norjan olisi hakeuduttava Euroopan unionin piiriin.

Olikin mielenkiintoista kuulla, kun ed. Wahlström viittasi viime maaliskuussa Kööpenhaminassa pidettyyn Eurooppa-konferenssiin, johon minullakin oli tilaisuus osallistua. Näyttää siltä, että pohjoismainen yhteistyö on entistä enemmän siirtymässä, mihin ed. Wahlström viittasi, Euroopan unioniin ja yleensä kansainvälisille foorumeille.

Toisaalta esimerkiksi Suomessa jotkut ihmettelevät, ettei Suomi hakeudu sen paremmin tai sen enempää, kuin tällä hetkellä tapahtuu, yhteistyöhön esimerkiksi Tanskan ja Ruotsin kanssa Euroopan unionissa. Muistan Kööpenhaminan kokouksen viime maaliskuussa sitä suorastaan ihmetellen. Miksi Suomi ei halua olla kiinteässä yhteistyössä Euroopan unionissa muiden Pohjoismaiden kanssa vaan hakee omaa linjaansa? Minusta tämä kysymys on edelleenkin aiheellinen ja sitä kannattaa pohtia ilman, että pyrkii antamaan minkäänlaista vastausta siihen.

Vuoden 1989 tapahtumat tietysti loivat uuden tilanteen. Suomihan liittyi toukokuussa 1989 Euroopan neuvoston jäseneksi, ja sen huomasi esimerkiksi eduskunnassa siinä, että suuri osa Pohjoismaiden neuvostossa olleista kansanedustajista siirtyi Euroopan neuvoston Suomen valtuuskuntaan. Veto eurooppalaiseen yhteistyöhön oli selvästi olemassa. Toisaalta tietysti aivan viime vuosien tapahtumat, jotka ovat johtaneet Suomen ja Ruotsin EU-jäsenyyteen, ovat omalla tavallaan muuttaneet tilannetta entisestäänkin.

Tässä antaisin suuren arvon professori Matti Klingelle, joka on Hufvudstadsbladetin kautta yrittänyt muutaman kerran käynnistää keskustelua tästä pohjoismaisesta identiteetistä ja siitä, miten se meille suomalaisille sopii. Joskus jo aikaisemmin totesin eduskunnan istunnossa, että Eurooppa-ministeri Norrback kyllä tukisti hyvin vahvasti professori Matti Klingeä ja sanoi, että tälle miehelle Suomen ei pitäisi antaa enää mitään edustustehtäviä, kun tämä poikkesi ilmei-

sesti vähän ainakin siitä ajattelusta, jota ministeri Norrback edusti.

Tässä ehkä, puhemies, lopuksi lainaan Matti Klingen ajatusta ja muutamalla sanalla sitä referoin. Hän totesi Hufvudstadsbladetin artikkelissa 3 päivänä lokakuuta viime vuonna seuraavaa, luen sen ruotsiksi:

"För majoriteten av finska folket är det inte naturligt med ett traditionellt Nordenbegrepp som förutsätter identifikation med de atlantiska Danmark, Norge, Island, Färöarna, men inte med Estland eller med andra länder kring Östersjön. Skall vi skapa ett nytt Nordenbegrepp eller hur skall vi reglera förhållandena till grannländerna nu och i framtiden?"

Eli Matti Klinge toteaa, että meidän on vaikea identifioitua sellaisten Nato-maitten kanssa kuin Tanska, Norja, Islanti ja Färsaaret, mutta sen sijaan meillä suomalaisilla olisi ehkä mahdollisuuksia identifioitua entistä enemmän Eestiin. Minusta tämä on hyvin realistinen arvio tänä päivänä siitä, minkälainen on suomalainen Pohjoismaa-käsite tänä päivänä.

Toivon, herra puhemies, että samalla kun Pohjoismaiden neuvoston kertomusta käsitellään esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnassa, johon tämä lähetetään, myöskin voitaisiin näitä asioita, koko pohjoismaisen yhteistyön merkitystä ja luonnetta, arvioida. Minusta tässä ei kannata teilata ketään, ei sen paremmin Matti Klingeä kuin muitakaan siitä, jos esittää vähän uudenlaisia ajatuksia siitä, mikä on suomalainen Pohjoismaa-käsitys.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin varsinaisenkin puheenvuoron, mutta saan sanottua kyllä tässäkin, mitä ajattelen. Pohjoismaiden neuvosto on keskinäisten hyrinöitten kerho, jossa puhellaan leukavia aina silloin tällöin ja nostellaan maljoja ja pidetään maljapuheita. Sen sijaan, niin kuin kahdesta ensimmäisestä puheenvuorosta on kuultu, mitään konkreettista se ei ole saanut koskaan aikaan, eikä näissäkään puheenvuoroissa siis mitään toisenlaista tuotu esille.

Minä esitän pari esimerkkiä asioista, joissa Pohjoismaiden neuvostollakin olisi ollut mahdollisuus toimia. Esimerkiksi suomalaisten Ruotsissa asuvien ihmisten elinolosuhteissa — kulttuurissa, kielessä, koulutuksessa ja kaikilta osin — on taannuttu näiden vuosien aikana koko ajan. Suomalaiset ovat Ruotsissa huomattavasti huonommassa asemassa kuin aikanaan mustalaiset olivat täällä kotimaassa. Näidenkin asema on nyt jo parantunut ja on huomattavasti parempi kuin suomalaisten Ruotsissa.

Samoin olisi pitänyt hoitaa eläkeläisten verotuskysymykset, jotka ovat kai tanskalaisista kiinni. He eivät keskinäistä sopimusta suostu purkamaan. Täällä eduskunnassakin on paljon kansanedustajia, joihin otetaan toistuvasti yhteyttä eläkeläisten verotuskysymysten epäoikeudenmukaisuuden poistamisen puolesta. Siinäkin Pohjoismaiden neuvosto olisi voinut toimia, samoin kuin näissä ihmisoikeuskysymyksissä.

Tässä ed. Wahlström virnuilee vähän, koska minä olen äänessä ja hän on näitä hienoja maljannostajia. Mutta olisi ollut mukava kuulla joskus, kun olisitte siellä Pohjoismaiden neuvostossa puhunut suomalaisen ihmisen puolesta Ruotsissa ja myöskin näitä eläkeläisten verotuskysymyksiä edes jonkun verran käsitellyt. Mutta minkäänlaista hyötyä tästä keskinäisten hyrinöitten kerhosta ei ole koskaan ollut eikä tule koskaan olemaankaan, mutta onnea vain ja maljat ylös.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikko Elon kritiikki on monilta osin aivan oikeaa ja oikeaan osunutta. On kuitenkin muistettava se, minkä hänkin otti puheenvuorossa esille, että eräs syy siihen, että ei päästy syvempään yhteistyöhön, oli juuri se, että ulko- ja turvallisuuspolitiikka oli pitkään tabu pohjoismaisessa yhteistyössä. Siitä ei vain yksinkertaisesti puhuttu, vaan puhuttiin niistä asioista, jotka olivat enemmänkin kulttuuripoliittisia ja vastaavia.

Kuitenkin vuosien saatossa pohjoismainen yhteistyö on saanut paljon hyvääkin aikaan. Muistetaan se, että nyt vasta Euroopan unioni Schengenin sopimuksen avulla sai passivapauden. Passivapaus on ollut Pohjoismaiden välillä kymmeniä vuosia. Vastaavia esimerkkejä löytyy. Enkä ollenkaan väheksyisi myöskään sitä, minkälainen merkitys Pohjoismaiden neuvostolla ja pohjoismaisella yhteistyöllä on ollut kansojen välisessä kanssakäymisessä ja yhteisymmärryksen luomisessa. Jos pelkästään leukavia puhutaan, niin kuin ed. Aittoniemi, silloin ei tätä havaita, mutta kyllä käytännön yhteistyössä, kun olen ollut siinä mukana, on myös ollut tällaisia pysyviä ja hyviä elementtejä mukana.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli erittäin miellyttävä kuunnella ed. Elon kriittistä puheenvuoroa. Totta on se, min-

kä ed. Metsämäkikin toi esiin, että ed. Aittoniemen esittämä tyhjänpäiväiskerho ei pidä paikkaansa. Onhan meillä sosiaalisopimukset ja monet muut pohjoismaiset yhteistyösopimukset, joissa Pohjoismaiden neuvosto on ollut edesauttamassa.

Sen sijaan tänä päivänä organisaatiomuutoksen jälkeen Pohjoismaiden neuvosto on suunnannut valtaosan toimintaansa europarlamentin tai Euroopan neuvoston hoitamiin asioihin ja lähialuekysymyksiin, joita jokaisessa Pohjoismaassa hoidetaan kansallisesti, ja jättänyt pohjoismaisuuden hoitamisen hyvin pieneksi lohkoksi. Näen, että tällä organisaatiomuutoksella Pohjoismaiden neuvosto omaa tarkoitustaan itse vähentää.

On surullista, että merkittävät tekijät, kulttuurivaihto, opiskelijavaihto, pohjoismaisuuden alleviivaaminen, vähentyvät. Tämä vähentää sitä yhteenkuuluvuutta, johon tähdätään ja joka lisää ja helpottaa työvoiman liikkuvuutta, mahdollisesti liikesuhteiden ja kauppasuhteiden ylläpitämistä jne. Nämä ovat seikkoja, jotka ovat heikentyneet organisaatiomuutoksen yhteydessä. Uskon, että näitä tehtäviä hoitaa jatkossa joku muu kuin Pohjoismaiden neuvosto.

Edustajat M. Markkula, Filatov ja Karjula merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Hurskainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo oli täysin oikeassa puhuessaan Pohjoismaiden neuvoston roolista kriittisesti. Pohjoismaiden neuvostohan on muuttunut Euroopan unionin jäsenyyden myötä. Suomi näyttää keskittyvän aina yhteen asiaan kerrallaan. Toisaalta Pohjoismaiden neuvostossa on itsessäänkin hieman syytä, koska jokin aika sitten tehtiin Pohjoismaiden neuvostossa organisaatiouudistus, jolla heikennettiin tavallaan Pohjoismaiden neuvoston asemaa. Tästä osoituksena on, että Pohjoismaiden neuvoston rooli ei ole vieläkään oikein kunnolla selkiytynyt uudessa tilanteessa. Tulevaisuudessa tulisikin pohtia, miten pohjoismaista yhteistyötä voitaisiin edelleen kehittää ja kiinteyttää. Samalla tulisi pohtia, miten käyttäisimme pohjoismaista yhteistyötä voimana Euroopan unionissa.

Ed. J. Andersson merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan korostaa vielä kerran sitä, että Suomelle pohjoismainen identiteetti 1950-luvulla ja yleensä sodan jälkeen oli pitkään hyvin tärkeä. Oli meille suomalaisille erittäin välttämätöntä, että me olimme mukana pohjoismaisessa yhteistyössä.

Kun käyttää kriittisen puheenvuoron, ed. Aittoniemi, se ei suinkaan tarkoita sitä, että väheksyisi näitä saavutuksia, mitä Pohjoismaiden neuvosto varsinkin alkuvaiheessa saavutti. Yhteiset työmarkkinat, passivapaus ja sosiaaliturvasopimukset, joihin ed. Puisto jo viittasi, ovat tärkeitä asioita. Mutta sen jälkeen tällaiset konkreettiset tulokset jäivät tietyllä tavalla puuttumaan. Ehkä oltiin tyytyväisiä siihen eikä esimerkiksi yhteiseen kauppapolitiikkaan ollut halua. Oli, niin kuin ed. Metsämäki sanoi, erilaiset poliittiset olosuhteet kuin tänä päivänä. Ei vain ollut realiteetti se, että olisi voitu keskustella esimerkiksi yhteisestä ulko- ja puolustuspolitiikasta, niin kuin onneksi tänä päivänä voidaan tehdä.

Vielä kerran korostan sitä, että Pohjoismaiden neuvostoa tarvitaan tänäkin päivänä ja tarvitaan tätä pohjoismaista yhteistyötä ehkä enenevässä määrin myöskin EU:n piirissä, ja sitä, niin kuin totesin, Suomessa pitää pohtia.

Edustajat S. Pietikäinen, Tiuri ja Niinistö merkitään läsnä oleviksi.

Ed. H. Koskinen: Herra puhemies! Olen nyt ollut yhden vuoden Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenenä ja joitakin kokemuksia tästä työstä.

Ensinnäkin Suomen ja Ruotsin EU:hun liittymisen jälkeen ainoastaan Islanti ja Norja Pohjoismaista eivät kuulu EU:hun. Tämä tosiasia mielestäni näkyy ja kuuluu Pohjoismaiden neuvoston toiminnassa ja kokouksissa. Norja ja Islanti toivovat vaikuttavansa EU:ssa Suomen, Ruotsin ja Tanskan kautta. He antavat eväitä ja ohjeita meille EU:n jäsenmaille, kuinka toimia ja viedä yhteistyötä eteenpäin. Ne todella toivovat hartaasti, että Suomi, Ruotsi ja Tanska tekisivät varsin tiivistä yhteistyötä EU:ssa Pohjoismaiden yhteisten asioiden esiin tuomiseksi ja ajamiseksi.

Olen kuitenkin ymmärtänyt, että varsinkin Suomen taholta — me kyllä teemme EU:ssa pohjoismaista yhteistyötä — korostetaan ja painotetaan suomalaista näkemystä ja oman maan etua. Tämä ei, niin kuin mainitsin, suinkaan sulje pois

yhteistyötä, mutta tässä pannaan nämä yhteistyökysymykset määrätyllä tavalla tärkeysjärjestykseen. Mielestäni myös Tanska on hiukan kritisoinut Suomea siitä, että Suomi ei EU:ssa riittävällä vakavuudella suhtaudu Pohjoismaiden yhteistyöhön.

Toimintakertomuksen sivu 10 alkaa seuraavalla virkkeellä: "Pohjoismaiden neuvostossa tekevät yhteistyötä Pohjoismaiden parlamentit ja hallitukset." On tässä suhteessa varsin mielenkiintoista todeta, että kuluvan vuoden Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajana toimii Ahvenanmaan maakuntapäivien, mutta ei Suomen parlamentin, jäsen Olof Salmén. Uskon kuitenkin, että yhteistyö eduskunnan ja puheenjohtajan kesken toimii hyvin ja että yhteistyössä saadaan entistäkin enemmän syvyyttä ja terävyyttä Pohjoismaiden neuvoston työhön.

Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan juhlaseminaarissa 13 päivänä helmikuuta 1996 pääministeri Paavo Lipponen painotti kieliyhteyden merkitystä Pohjoismaiden identiteetille. Hän mainitsi olevan syytä korostaa Pohjoismaiden kielellisen yhteisymmärryksen lisäämistä, jolloin olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti suomen ja islannin kielen asemaan.

Minä näen, että huolenpito suomen kielestä koskettaa lähinnä käännöspalveluja. Meillähän on toki oikeus käyttää äidinkieltämme Pohjoismaiden neuvoston kokouksissa, mutta asiakirjat, varsinkin tanskalaiset, norjalaiset ja islantilaiset, ovat varsin monelle — minulle ainakin tanskalaiset — ylipääsemätön este. Siinä mielessä kielipalvelut, käännöspalvelut, ovat ensiarvoisen tärkeitä ja nimenomaan meille suomalaisille. Tähän on kiinnitetty huomiota, ja käännöspalvelut tulevat tulevina vuosina paranemaan. Se on oikeus ja kohtuus.

Lopuksi nostan esille kaksi asiaa, jotka käyvät ilmi myöskin kertomuksesta.

Eurooppa-valiokunta on käsitellyt kahta jäsenehdotusta. Molemmissa tarkasteltiin työllisyyskysymyksiä Pohjoismaissa. Lopputuloksena näiden jäsenehdotusten käsittelystä Pohjoismaiden neuvosto suositteli Pohjoismaiden hallituksille, että ne antavat vuosittain työllisyyspoliittisen selonteon neuvostolle. Mielestäni tämä on varsin vähän tässä tärkeässä kysymyksessä, mutta toivon ja uskon, että tulevina vuosina päästään työllisyydenhoitokysymyksessä tätäkin konkreettisimpiin tuloksiin.

Lähialuevaliokunta on käsitellyt muun muassa Itämeren ja sen lahtien, siis Suomenlahden ja Pohjanlahden, ympäristönsuojelua ja ympäristön tilan parantamista. Tämä mielestäni on yksi tärkeimmistä yhteistyöprojekteista ei pelkästään Pohjoismaiden neuvoston valtioiden kesken vaan niin, että siihen saadaan täydellä painoarvolla mukaan Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Puola ja Saksa. Nimenomaan Venäjän, Viron, Latvian, Liettuan ja Puolan alueilla on yli sata erittäin vaikeata saastumispistettä, jotka rasittavat Itämeren ja sen lahtien tilaa. Tässä mielessä tämä on ehkä tulevaisuutta silmälläpitäen yksi tärkeimpiä kohteita, missä pohjoismainen yhteistyö toivottavasti saa paljonkin aikaan.

Edustajat Kantalainen, Vuorensola ja Suhola merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Käytän vielä tämän puheenvuoron, kun sen pyysin.

Täällä on puhuttu siitä, kun kymmenet vuodet on yhteistyötä kehitetty Ruotsin suuntaan ja Pohjoismaihin. Tulee mieleen kysymys, minkälaiseksi se oikein kehittyykään, kun sitä vielä muutama kymmenen vuotta kehitetään.

Täällä sanottiin muutamia esimerkkejä siitä kehityksestä, mitä on tapahtunut. Puhuttiin pohjoismaisista työmarkkinoista. Kyllä, suomalaiset ovat käyneet ruotsalaisten orjina tekemässä sellaiset työt, mitä nämä eivät itse ole viitsineet tehdä, ja sen jälkeen jääneet toisen luokan kansalaisiksi Ruotsiin, ihmisiksi, joiden asema koko ajan siellä heikkenee.

Puhuttiin passivapaudesta. Minä en sitä kovin suurena asiana näe. Kyllä minä Ruotsin rajalla Haaparannassa passin täräytän pöytään, jos minä haluan Ruotsin puolelle mennä. Siitä nyt ei kannata kovin paljon kerskailla, että on passivapaus saatu Ruotsin kanssa.

Minä sanoisin vielä kerran, että on siellä ollut Aho tai Lipponen, samanlaista linkkuveitsipolitiikkaa se on ollut. Kun on pitänyt puhua suomalaisten asioiden puolesta, on ladeltu kohteliaisuuksia ja nosteltu maljoja, mutta todelliset asiat ovat jääneet aina toteuttamatta. Minä toivoisin, että vihdoinkin suomalaisen ihmisen tasa-arvoa Ruotsissa alettaisiin kehittää vähän ärähtämällä ja myös verotuskysymys, joka on todella hankala ja epäinhimillinen, saataisiin kuntoon. Silloin minä sanoisin, että yhteistyöllä on jotakin arvoa, tänä päivänä ei vähääkään.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle haluai-

sin todeta, että pohjoismainen yhteistyö, kuten kansainvälinen yhteistyö yleensäkin, ei valitettavasti tai onneksi ole vain maljojen kilistelyä, vaan kyllä pääasiassa hyvin kovaa työtä, ja pohjoismainen yhteistyö on kyllä saanut hyvin paljon tuloksia aikaan.

Tänä päivänä meidän koululaisemme voivat käydä toisessa Pohjoismaassa koululaisvaihdossa viikon verran tai sieltä voi tulla Suomeen. Minä en myöskään aliarvioisi passivapautta. Sosiaaliturvan alalla on toteutettu hyvin paljon asioita, jotka tänä päivänä todella auttavat konkreettisesti Suomen kansalaisia täällä Suomessa tai sellaisia, jotka ovat joutuneet tai päässeet Ruotsiin töihin. Myös tutkintojen vastaavuus on erittäin tärkeä asia. Jos sitä ei olisi, se olisi hankaloittanut monen nuoren elämää.

Toki myönnän, että pohjoismaisessa yhteistyössä olisi voinut tapahtua enemmän. Viime vuosina siinä ei ole tapahtunut sillä tavalla eteenpäinmenoa kuin olisi ollut toivottavaa, ja muun muassa nimenomaan tämä eläkeläisten verotusasia on sellainen, että olisi pitänyt päästä eteenpäin. Mutta pohjoismainen yhteistyö on samanlaista kuin yhteistyö täällä eduskunnassa tai vaikkapa maakuntaliitossa tai kunnassa: Joskus on vaikeuksia, jotkut asiat menevät eteenpäin ja toiset eivät mene.

Ed. K i v i n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Elo ja moni muu kansanedustaja käynnistelivät täällä keskustelua paitsi Pohjoismaiden neuvostosta myös pohjoismaisen yhteistyön merkityksestä. Kuten jo keskustelussa tuli ilmi, viime syksynähän tämä keskustelu käynnistyi muun muassa professori Matti Klingen mielipiteistä. Hänen mukaansahan Pohjoismailla ei olisi todellista yhteenkuuluvuutta, vaan niiden yhteistyö on vuosikymmenien saatossa ollut lähinnä kansainvälisistä suhdanteista johtuvaa suhdannepolitiikkaa ja toiveajattelua: Suomi tarvitsi Pohjolaa tueksi Venäjää vastaan. Tanskalla ja Norjalla taas oli tarve suojautua Saksan vaikutukselta, kun taas suuren ja rikkaan Ruotsin intresseihin sopi hyvin toimiminen pohjoismaisen blokin johtavana maana. Kylmän sodan päätyttyä sekä Suomen ja Ruotsin liityttyä EU:hun monenkeskisellä pohjoismaisella yhteistyöllä ei hänen mukaansa olisi enää samanlaista merkitystä kuin aikaisemmin ja Suomen pitäisi suuntautua selkeämmin yhteistyöhön muiden Euroopan maiden kanssa.

Näistä Klingen ajatuksista virinnyt keskustelu Suomessa jäi kuitenkin melko vähäiseksi, ja oikeastaanhan sitä käytiin vain ruotsinkielisten lehtien palstoilla. Tämän perusteella voisi tehdä sen johtopäätöksen, että koska suurempia intohimoja ei herännyt, koko aihepiiriä ei koeta erityisen tärkeäksi. Toki näin onkin. Pohjoismaisesta yhteistyöstä keskusteleminen ei kiinnosta suurta osaa kansasta eikä myöskään poliitikoista. Toisaalta vähäinen keskustelu saattaa olla merkki siitä, etteivät nuo ajatukset saaneet erityisen suurta kannatusta, enkä itsekään voi niitä allekirjoittaa, vaikka pidänkin hyvänä, että tämä keskustelu käynnistyi.

On selvää, että pohjoismaiseen yhteistyöhön sisältyy paljon turhaa liturgista yhteiskuuluvaisuuden korostamista, ja on totta, että erityisesti Suomella on omat erityispiirteensä eikä se kuulu saumattoman itsestäänselvästi skandinaaviseen yhteisöön. Yhteenkuuluvuus, joka perustuu maantieteelliseen läheisyyteen, historiaan ja kieliyhteistyöhön, on kuitenkin niin voimakasta, ettei irrottautuminen pohjoismaisesta yhteistyöstä, saatikka sen alasajo, ole järkevää. On myös muistettava, että Suomelle yhteistyö Euroopan unionin ja pohjoismaisten naapurimaiden kanssa eivät ole toisiaan poissulkevia. Molempia tarvitaan.

Nämä puheenvuorot toivat toki pohdintaan myös sen, miten Suomen ja Ruotsin EU-jäsenyys on vaikuttanut pohjoismaiseen yhteistyöhön. Muutoksen tarvehan on toki viime vuosina tunnustettu, ja siksi myös näitä organisaatiomuutoksia Pohjoismaiden neuvostossa tehtiin. Mutta siitä huolimatta on selvää, että meidänkin toiminnassamme Pohjoismaiden neuvostossa on edelleen jonkin verran tyhjäkäyntiä ja vielä hienosäätöä tarvitaan, ja tämän tyhjäkäynnin poistaminen on ilman muuta välttämätöntä.

Parlamentaarikkotasolla me keskitymme aivan liian usein miettimään, miten saisimme julkisuutta pohjoismaiselle yhteistyölle. Asiatasolla pääpainon pitää kuitenkin olla spontaanisti esiin nousevien ajankohtaisten asioiden pohtimisessa eikä liturgisessa yhteenkuuluvuuden korostamisessa. Poliitikkotasolla toimimisen pitäisi olla tehokasta tyyliin "vähemmän mutta paremmin". Olisi tunnustettava, ettei organisaatiouudistuksessa Pohjoismaiden neuvostossa uskallettu kuitenkaan mennä tarpeeksi pitkälle.

Mutta ehkä tulevaisuudessa ja jatkossa näemme parempaa. Ainakin minun mielestäni järkevintä ja hedelmällisintä olisi, jos pohjoismaisessa yhteistyössä emme aina tapaisi me samat parlamentaarikot, vaan tapaamisia järjestettäisiin enemmänkin asiapohjalta ja niissä olisivat mu-

kana asiapohjalta ne ihmiset, jotka kansallisissakin parlamenteissa hoitavat esimerkiksi valiokunnissa tiettyjä asioita. Uskon, että se toisi myös jonkinlaista uutta asiapohjaista käytäntöä neuvoston toimintaan.

Pohjoismaisen identiteetin vahvistaminen on edellä esiin tuotujen ajatusten valossa entistäkin tärkeämpää, mutta sen säilymisen tärkein edellytys on kuitenkin kansalaisten halukkuudessa pitää yllä monenkeskisiä suhteita. Tämän tavoitteen saavuttamisessa pohjoismaisten vapaaehtoisjärjestöjen rooli on merkittävä. Nämä järjestöt muodostavat perustan osallistujademokratialle, joka Pohjolassa on perinteisesti vahvaa. Pohjoismaiselle yhteistyölle käy tulevaisuudessa hyvin ainoastaan silloin, jos myös ruohonjuuritason yhteydet ja kiinnostus säilyvät. Järjestöjen pohjoismainen yhteistyöhän on laajaa ja perinteikästä, joten niillä on hyvät mahdollisuudet välittää pohjoismaisten paikallisyhteisöjen tuntoja.

Toinen pohjoismaisen identiteetin vahvistumisen ja kehittämisen edellytys on nuorison saaminen mukaan pohjoismaiseen yhteistyöhön. Nuorisojärjestöjen kautta tapahtuva yhteistyö on toki merkittävää, mutta vielä tärkeämpää on varmistaa yksittäisten nuorten pohjoismaisen kiinnostuksen ja aktiviteetin kanavoituminen. Tämän vuoksi on aikaisempaa paremmin huolehdittava niin Nordjobbin, Nordplusin kuin muidenkin opiskelu- ja työvaihto-ohjelmien toimimisesta sekä markkinoinnista, ja nuorisovaihdon laajentaminen myös Baltian maihin on tervetullutta.

Ed. Vanhanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M e t s ä m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Kiviniemelle, kun hän puuttui organisaatiouudistukseen, totean, että myös minua on vaivannut, mitä sillä saatiin aikaiseksi. Koska aikaisemmin ei ulko- ja turvallisuuspolitiikasta saatu puhua, siitä ehkä jäi sellainen trauma, että nyt suurin osa ajasta käytetään juuri näiden asioiden pohtimiseen. Nyt on saatu aikaan EU-valiokunta ja lähialuevaliokunta, ja sitten kolmantena on Pohjola-valiokunta, jolle perinteiset pohjoismaiset asiat kuuluvat, ja tässä on aivan selvästi näkyvissä täydellisesti painopisteen suuntaaminen uusiin asioihin.

Tämä on minusta sillä tavalla valitettavaa, että perinteiset pohjoismaiset asiat jäävät nyt vähemmälle. Minusta tämä organisaatiouudistus olisi pitänyt tehdä sillä tavalla, että olisi kohotettu pohjoismaisten asioiden arvoa ja niitä yhteisiä asioita ja jätetty ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoitaminen EU:n puolelle, minne se tällä hetkellä enemmänkin kuuluu. Tässä mielessä olen ed. Kiviniemen kanssa saamaa mieltä, että organisaatiouudistus ei ehkä ihan osunut oikeaan.

Ed. W a h l s t r ö m : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin olen hyvin iloinen, että täällä asiasta näinkin paljon keskustellaan. Useinhan nämä kertomukset ovat menneet tällä yhdellä esittelypuheenvuorolla läpi eikä keskustelua ole syntynyt.

Toiseksi olen iloinen siitä, että keskusteluun osallistuvat muutkin kuin asianosaiset. Sillä tavoin tähän keskusteluun tulee vähän väriä. Kun siihen osallistuu esimerkiksi ed. Aittoniemi, joka ei tunne asiaa eikä tiedä asiasta mitään, niin ehkä se vähän antaa meille virikettä asiasta keskustella ja hieman oikaista hänen kummallisia käsityksiään.

Mutta ensinnäkin menen ed. Mikko Elon kritiikkiin, joka osittain oli aivan oikeutettua. Näinhän on Pohjoismaiden neuvoston toimintaa kritisoitu kautta vuosien. Mutta en ole aivan varma siitä, olisiko Pohjoismaiden neuvoston pitänytkään saavuttaa mitään erityistä asemaa jonkinlaisena ylikansallisena elimenä. Sitä me emme varmaan kukaan halua. Pohjoismaiden neuvoston yhteistyön pitää olla hallitusten ja parlamenttien välistä yhteistyötä. Ei sen pidä olla sellaista, että neuvosto määräilisi. Se antaa suosituksia ja sillä tavoin toimii minusta parhaiten. Eli ylikansallista rakennetta ei pitäisi tavoitella.

Mitä tulee ulkopoliittiseen keskusteluun, niin ed. Metsämäki varmaan oli oikeassa siinä, että nyt paineita on purettu, kun se keskustelu on paremmin käynyt päinsä. Osittain siihen on vaikuttanut myös se, että meillä parlamentin osuus ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on aivan selvästi lisääntynyt. Paitsi maailmanpoliittinen tilanne aikaisemmin myös se, että meillä eduskunnalla oli hyvin vähän sananvaltaa tai yleensä hyvin vähän keskusteltiin täällä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, johti siihen, että siitä ei katsottu aiheelliseksi keskustella myöskään Pohjoismaiden neuvostossa.

Mutta kun ed. Elo sanoi, että yhteistyö on siirtymässä Euroopan unioniin ja kansainvälisille foorumeille, niin minusta nämä eivät ole vastakkaisia, niin kuin täällä jo ed. Kiviniemikin

totesi. Sitä paitsi ed. Elolla oli hieman ristiriitainen väite, kun hän sanoi, että yhteistyö on siirtymässä Euroopan unioniin, ja suunnilleen samassa hengenvedossa sanoi, että yhteistyö ei tahdo pelata siellä Euroopan unionissa. Jälkimmäinen on tulkintakysymys, koska esimerkiksi viime viikon konferenssissa monet sanoivat, että on parempi, ettei toimita mitenkään erityisen näkyvästi blokkina, vaan esitetään saman suuntaisia näkemyksiä ja tällä tavalla tuodaan yhteinen pohjoismainen näkemys esiin.

En puutu siihen, mikä on Pohjolan lähialueitten ja toisaalta Suomen suhde, mikä on todellinen Pohjola-yhteys Suomessa. Mehän voisimme arvioida hyvin monella tavalla, mikä Suomen osuus on Pohjolassa ollut. Suomi on ollut Ruotsin osana 700 vuotta, tai jos käytettäisiin nykytermejä, voitaisiin sanoa, että Suomi on ruotsalaisten miehittämänä 700 vuotta ja siitä on jäänyt monenlaisia traumoja, jotka vielä melkein 200 vuotta miehityksen jälkeen eivät ole oikein poistuneet. Mutta en halua nyt käyttää sellaista termiä.

Muutama sana ed. Aittoniemelle, joka innokkaasti maljoja nosteli. Hänelle on jo vastattu niin moneen kertaan, että täytyy kai vain todeta, että aikaan on saatu todella paljon ja monenlaista työmarkkinoiden, koulutuksen, kulttuurin, sosiaalipolitiikan ja monen monen muun yhteistoimintasektorin alalla.

Puutun vain yhteen yksityiskohtaan: eläkeläisten verotukseen. Sen perusteella, mitä minä olen saanut tietää ja mitä asiasta on kyselty muun muassa tässä salissa, eläkeläisten verotus on kyllä valitettavasti suomalainen tulkinta; sillä ei ole mitään tekemistä tanskalaisten, norjalaisten tai muiden kanssa. On todennäköisesti niin, että Suomen hallitus tulkitsee sopimusta nuivasti suomalaisia eläkeläisiä kohtaan, samaa sopimusta, jota muualla tulkitaan eri tavalla. Siihen on kyllä yritetty puuttua.

Sitten organisaatiouudistuksesta. Itse olen aika vähän aikaa ollut mukana varsinaisena jäsenenä Pohjoismaiden neuvostossa, varajäsenenä aikaisemmin, ja valtuuskunnan puheenjohtajanakin urani on vain parin kuukauden ikäinen, niin että minulla ei ole mitään erityistä syytä puolustaa jotakin sektoria. Totean vain, että itse olin tätä organisaatiouudistusta vastaan silloin, kun siitä päätettiin. Totesin tuolloin, että todennäköisesti se jättää Pohjola-asiat hieman varjoon ja on jopa merkillistä, että Pohjoismaiden neuvostossa pitää olla erikseen sellainen valiokunta kuin Pohjola-valiokunta. Kyllähän tämä vähän kummalliselta tuntuu.

Mutta nyt organisaatiouudistus on tehty ja sen kanssa pitää elää. Nyt eletään sillä tavoin kuin äskeisessä puheenvuorossani totesin, että muun muassa Pohjola-valiokunnassa on neljä alatyöryhmää, jotka osittain vastaavat juuri niitä aikaisempia valiokuntia, kulttuurivaliokuntaa tai sosiaalivaliokuntaa, jota voisi ehkä hyvinvointimallia tutkiva jaosto kuvata. Siinä mielessä organisaatiouudistus on edelleen ongelmallinen.

En kuitenkaan ollenkaan allekirjoita sitä, että tämä organisaatiomuutos olisi jättänyt Pohjola-asiat taka-alalle, vaan kyllä esimerkiksi kulttuuri ja tutkimus on 40 prosenttia Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista. Se jo kertoo jotakin siitä, millä alalla yhteistyö on erittäin voimakasta. Sen vuoksi haluan painottaa sitä, että tarvitaan yhteistyötä sekä Pohjoismaiden neuvostossa että muualla, kansainvälistä yhteistyötä. Kyllähän Pohjoismaat ovat esimerkiksi YK:ssa erittäin monissa asioissa, samoin kuin YK:n alajärjestöissä, toimineet aivan yhdessä, valinneet jopa yhteisiä edustajiaan erilaisiin työryhmiin jne., joten tämä on hyvinkin tavallista ja tuloksellista.

Mitä tulee tapaamisiin asiapohjalta, niin se on kyllä erittäin hyvä huomautus. Täytyy todeta esimerkiksi, että ulkoasiainvaliokunnassa muutama vuosi sitten havaittiin, että ulkoasiainvaliokunta kyllä on luonut suhteita esimerkiksi Baltian maihin ja Venäjään ja Keski-Eurooppaan, mutta ei välttämättä Pohjoismaihin. Tätä vikaa on korjattu viime vuosina niin, että on yhteistyötä sekä Norjan että Ruotsin ulkoasiainvaliokuntien kanssa ollut.

Mielestäni tässä asiassa todellakin liturgiaa tarvitaan vähemmän ja tärkeää toimintaa enemmän. Nyt on vain niin, että pohjoismainen yhteistyö on tosiasiassa niin arkipäiväistä, että sitä ei edes huomata, kun sitä tapahtuu kaiken aikaa lukemattomilla eri sektoreilla ja foorumeilla. Pohjoismaiden neuvoston kokous maljoineen on tavattoman pieni osa tätä yhteistyötä. Ei siihen tarvitse ollenkaan silmäänsä iskeä silloin, kun puhutaan pohjoismaisesta yhteistyöstä, ja kuvitella, että se on sitä pelkästään. Ei ollenkaan, se on pieni osa. Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan kertomuskin on vain pieni osa tästä toiminnasta. Ministerineuvoston kertomus on ainakin kymmenen kertaa paksumpi kirja ja kertoo hyvin paljon myös siitä, mihin budjettivaroja käytetään.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Lyhyesti vain yhteistyön ja suositusten sitovuu-

desta. Uskon, että tänä päivänä monet pohjoismaiset poliitikot kaipaavat ja ovat kaivanneet sen laatuista yhteistyötä, jota esimerkiksi Euroopan unionissa on tehty, yhteistyötä, joka sitoo jäsenmaita. Mutta kun ollaan realisteja, niin todennäköisesti voidaan sanoa, että tällaiseen vain ei ollut edellytyksiä silloin, kun ei ollut edellytyksiä yhteiseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen keskusteluun, ei kauppapolitiikkaan, niin kuin tiedämme Nordek-kokemukset jne. Ehkä kuitenkin tehtiin se, mikä oli mahdollista.

Mutta muistan, että esimerkiksi 80-luvun lopulla, kun selvitettiin kaupan esteitä Pohjoismaiden välillä, niitä oli satoja. Oli kaikenlaisia pieniä esteitä, joilla estettiin kaupan eteneminen eri Pohjoismaiden välillä.

Mitä tulee ed. Wahlströmin väitteeseen, että olisin ollut epäjohdonmukainen väittäessäni, että yhteistyö on siirtynyt EU:hun ja muille foorumeille, todellisuudessa on kai käynyt niin, että pohjoismainen yhteistyö on vain vähentynyt. Se on lopputulos. Pohjoismaiden neuvosto on menettänyt merkitystään, ja toisaalta EU:n piirissä ei ole saatu aikaan pohjoismaista yhteistyötä. Ed. Jarmo Wahlström varmasti muistaa hyvin Kööpenhaminan konferenssin, jossa suomalaisia suorastaan syytettiin siitä, että me emme ole kovin yhteistyöhakuisia muiden Pohjoismaiden kanssa EU:n sisällä.

Lopuksi, herra puhemies, totean vielä, että ei suinkaan Pohjoismaiden neuvosto ole ainoa elin tälläkään hetkellä, joka käsittelee pohjoismaisia asioita. Sen lisäksi kannattaa muistaa pääministerien tapaamiset vuosittain, eri ministerien tapaamiset jne. Kyllähän meillä yhteistyötä on hyvin laajalla pohjalla. Se on paljon muutakin, ed. Aittoniemi, kuin maljojen kallistelua.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Herra puhemies! Pohjoismainen yhteistyö parlamenttitasolla ja ehkä hallitustasollakin on viime vuosina vähentynyt, mutta silti se on tärkeää ja sitä tarvitaan tänä päivänä ja tarvitaan edelleenkin. Silloin kun Suomi pääsi osallistumaan pohjoismaiseen yhteistyöhön, sitä varmasti osattiin arvostaa paljon enemmän kuin tänä päivänä, kun se todella on niin arkipäiväistä kuin täällä on edellä tullut esille. Se ei tuo suuria otsikoita, koska käsitellään tavallisen ihmisen arkipäivän asioita eikä ole suuria poliittisia kiistakysymyksiä.

Pohjoismainen yhteistyö on alun perin lähtenyt liikkeelle nimenomaan kansalaisten tahdosta. Se on lähtenyt ruohonjuuritason aloitteesta aivan toisella tapaa kuin esimerkiksi EU-yhteistyö, joka on lähtenyt tavallaan ylhäältäpäin, eli tässäkin on suuri ero.

Toivon, että suomalaiset tänäkin päivänä osaisivat arvostaa pohjoismaista yhteistyötä siitä huolimatta, että siinä on puutteita, kuten eduskuntatyössä on puutteita, kuten kaikessa ihmisten yhteistyössä on puutteita. Mutta minä ainakin näen, että pohjoismaisen yhteistyön saralla on vielä tulevinakin vuosina paljon haasteita, ja toivon omasta puolestani, että yhteistyö eurooppalaisella tasolla ei vie kaikkia voimia, vaan edustajille ja ihmisille jää resursseja myös harjoittaa yhteistyötä pohjoismaisella tasolla.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty kriittisiä puheenvuoroja sekä Pohjoismaiden neuvoston toiminnan tuloksiin että myös organisaatioon nähden. Esitettyyn kritiikkiin on helppo yhtyä ainakin osaksi.

Itse kuulun Eurooppa-valiokuntaan, joka oli kuuluisan organisaatiouudistuksen eräs tuote. Voinen todeta, että kyllä valiokunnat hieman etsivät vielä rooliaan. Nythän Islanti ja Norja, jotka eivät kuulu unioniin, ovat mukana Eurooppa-valiokunnan työssä ja tietysti sitä kautta pyrkivät myös vaikuttamaan asioihin. Heidän kalastuskiistansa ovat tunnettuja, ja sitä kautta he haluavat voimakkaan otteen valiokunnasta.

Toivoisin kuitenkin, että yhteispohjoismainen esiintyminen voisi vahvistua. Ajattelen nyt Eurooppa-valiokunnassa esimerkiksi kuluttajakysymyksiä, jotka ovat erityisen tärkeitä, ja meillä yhteispohjoismaisesti on niissä varmasti paljon intressejä puolustettavana ja ajettavana suhteessa EU:hunkin. Katson, että pohjoismaisella yhteistyöllä on tässä erityisen suuri merkitys.

Nythän on myös arvioitu sisäistä työskentelytyyliä. Tulkkipalvelut ovat nyt toki parantuneet, mutta käännöspalveluissa olisi vielä toivomisen varaa. Itse olen saanut pitkään, kaksi vuotta melkein, nynorskalla asiakirjat, jotka ovat koskeneet mittengruppenin asioita hyvin pitkälti, koska sihteeri kirjoitti vain nynorskaa, joka on aika vaikea kieli tavalliselle varsinaissuomalaiselle. Nyt kuitenkin on vähän parannuksia tapahtunut. Oma tanskan kielen taitoni on myös varsin puutteellinen, mutta koko ajanhan se kehittyy. Kun nytkin juuri olimme Kööpenhaminassa ja siellä tanskaksi kuuntelimme puhteita, niin siinähän sitä vähän oppii.

Olen kuitenkin optimisti, mitä tulee pohjoismaisen yhteistyön jatkoon. Sitä tarvitaan, ja meistähän on kiinni, jotka siellä toimimme, myös sen kehittäminen. Me haluamme sitä varmasti

vilpittömästi kaikki kehittää ja toimia siellä myös Suomen etujen puolesta yhteispohjoismaista lippua heiluttaen.

Ed. Myllyniemi: Herra puhemies! En malta olla lusikkaani tähän soppaan laittamatta. Täällä sanottiin, että pohjoismainen yhteistyö Ruotsin kanssa erikoisesti on niin tavanomaista, ettei sitä aina huomatakaan. Näin se varmaankin on, erikoisesti Pohjois-Suomessa. Minultakin kului aikaa puoli vuotta, ennen kuin huomasin, että pojanpoikani on täysin ruotsalainen, Ruotsin kansalainen. Siellä ei seurata asioita niin rajan tarkkuudella. Passia ei todellakaan ole tarvinnut esittää.

Pohjoismaiden neuvosto on varmasti saanut hyvää aikaan, mutta ongelmia on. Kiinnittäisin kahteen seikkaan huomiota, jotka eivät ole menneet oikeastaan mihinkäänpäin.

Jos Suomessa vuokraa kaapelitelevision ja maksaa 2 500—3 000 markkaa, saa kaupantekijäisiksi ainakin kaksi ruotsalaista televisiokanavaa, mutta jos saman tekee Ruotsissa, ei varmasti saa. Siellä kuuluu kyllä kaikenlaisia muita kieliä samaan hintaan, muttei Suomen kanavia. Niistä pitää maksaa aivan erikseen. Miksi tällä tavalla on eriarvoisuutta? Suomen radio-ohjelmat saatiin siellä vasta viime vuonna pyörimään kunnolla, joten on jotakin parannusta tapahtunut. Kyllä Ruotsi saisi sinällään kohdella vähemmistöään edes samalla tavalla kuin Suomi. Voidaan kysyä myös, miksi Ruotsi ei ole allekirjoittanut sopimusta, jolla hyväksytään suomen kieli vähemmistökieleksi. Pohjoismaiden neuvostossa on vielä paljon tekemistä. Ei voi olla sillä tavalla, että ruotsalaiset kohtelevat suomalaisia jatkuvasti huonommin kuin me kohtelemme omia vähemmistöjämme.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Minäkin haluaisin todeta niihin puheenvuoroihin, joissa on arvosteltu Pohjoismaiden neuvoston työtä, että silloin kyllä jää näkemättä se suuri merkitys, mikä järjestöllä on ollut Pohjolan maiden osalta.

Haluan ottaa vain yhden esimerkin, jolla on heijastusvaikutuksia myös nyt, kun eräät Pohjolan maat Tanskan lisäksi, eli Suomi ja Ruotsi, ovat liittyneet Euroopan unioniin. Se on nimenomaan passiunioni, jonka Pohjolan maat 50-luvun puolivälissä aikaansaivat. Se oli merkittävä merkittävä edistysaskel pohjoismaisen kanssakäymisen osalta, sekä valtiollisen mutta ennen kaikkea kansalaisten kanssakäymisen osalta.

Mielenkiintoinen heijastusvaikutus sillä on nyt EU-tilanteeseen siten, että EU:n eräänä periaatteena on ihmisten vapaan liikkuvuuden turvaaminen. Siihenhän erityisesti Schengen-sopimusjärjestelyillä pyritään, joka sinänsä ei ole EU:n instituutio. Tässä suhteessa nimenomaan on mielenkiintoinen asia ollut se, mihin asemaan Norja ja Islanti ei-EU-maina ovat joutuneet ja miten niitä itse asiassa on avittanut yhteispohjoismainen passiunioni. Nyt Schengenin sopimukseen on tehty assosiaatiojärjestelmä, jossa myös perinteinen pohjoismainen liikkumavapaus taataan, ja näin ollen myös islantilaiset ja norjalaiset pääsevät nauttimaan Schengenin sopimukseen liittyvistä vapauksista. Tämä on ed. Aittoniemelle eräs esimerkki siitä konkretiasta, mitä pohjoismainen yhteistyö on aikaansaanut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

2) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1995

Lähetekeskustelu
Kertomus 11/1996 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Olemme vaalikauden puolivälissä suurin piirtein. Hallitus on tehnyt eri yhteyksissä jo tilannearvioita siitä, miten tämä lähes kaksivuotiskausi hallituksen taivalta on läpikäyty. Olemme tänään erässä toisessa yhteydessä käsitelleet eräitä lukusarjoja. Viittaan erityisesti korkotason kehitykseen, jossa selkeästi näkyy, että kun hallitus vaihtui, positiivisempi kehityssuunta korkojen osalta välittömästi oli nähtävissä.

Nyt meillä on keskustelun alla kehitysyhteistyö. Uskallan sanoa, että kun katsotaan kehitysyhteistyömäärärahojen kehityskaarta, niin tässäkin yhteydessä näkyy hyvin selkeästi se, että hallitus vaihtui keväällä 1995. Vuosina 91—94 Suomi teki historiaa. Koskaan aikaisemmin yksikään kehitysavun antaja ei ole leikannut apumäärärahojaan samassa suhteellisessa mittakaavassa kuin Suomi teki. Me pudotimme suhteelli-

sesti ottaen kehitysapumme 0,8 prosentin tasolta bruttokansantuotteesta, vuoden 91 tasolta, vuonna 94 noin tasolle 0,3 prosenttia: häkellyttävän, häkellyttävän suuri romahdus, jolla on ollut heijastusvaikutuksia sekä Suomen kehitysyhteistyökäytäntöön että myös kansainvälisen kehityspolitiikkamme uskottavuuteen.

Nyt tilanne on korjaantunut, ja se näkyy myös hallituksen kehitysyhteistyökertomuksessa vuodelta 95, ei siten, että olisimme jyrkästi nostamassa kehitysapuamme, mutta jyrkältä pudotukselta on katkaistu kaula ja pikkuhiljaa kehitysyhteistyömäärärahat ovat nyt markkamääräisesti nousussa. Hallitus itse asiassa on sitoutunut selkeästi YK:n asettamaan 0,7 prosentin bruttokansantuotetavoitteeseen kehitysyhteistyösiirroissa. Kylläkin pyritään vasta noin kymmenen vuoden jaksolla tuo saavuttamaan, mutta sinänsä se on järkevää. Kun apu romahdusmaisesti lopetettiin, sillä oli haitallisia vaikutuksia, mutta myöskään kehitysyhteistyön kannalta ei ole mielekästä se, että kahdessa kolmessa vuodessa apu moninkertaistettaisiin. Siihen ei ole taloudellisia edellytyksiäkään. Mutta joka tapauksessa tavoite on selkeästi asetettu ja hallitus toimillaan pyrkii myös tuota tavoitetta asteittain lähestymään.

Arvoisa puhemies! Ongelmana ehkä on se, että tässä liiankin paljon kiinnitetään huomiota kehitysavun määrän kehitykseen. Kehitysyhteistyökriitikkonakin aikaisemmin ja edelleenkin mielellään sellaisina esiintyvinä olemme tietysti kiinnittäneet huomiota myös avun sisältöön. Olemme todenneet, että määrällä ei sinänsä ole merkitystä, jos apu ei sisällöltään palvele niitä tarkoitusperiä, mitkä sille on asetettu, tulisi kiinnittää avun sisältöön huomiota.

Epäilemättä 1990-luvun alku oli meille erinomainen opetus siinä suhteessa, että jos apu romautetaan tai häivytetään kokonaan, niin todellisuudessa sisältökeskusteluakaan ei voida käydä. Siinä suhteessa avun kokonaismäärällä on merkitystä, ja toisaalta määrällä on myös merkitystä siinä mielessä, että se antaa uskottavan kuvan Suomen kansainväliseen kehityspolitiikkaan ottamista kannoista, kun ne esitetään erilaisilla kansainvälisillä foorumeilla. Siinä mielessä luonnollisesti taloudellinen sitoutuminen kehitysyhteistyöhön on yksi merkki siitä, että Suomi harjoittaa uskottavaa kansainvälistä kehityspolitiikkaa.

Yksi detalji on ehkä syytä tässä yhteydessä tuoda esille, joka koskee avun määrällistä vertailuja. Se näkyy vuoden 95 kehitysyhteistyötilastosta. Niiden mukaan on pakolaisten vastaanottoon vuonna 95 käytetty määrärahoja, jos muistan oikein, 32 miljoonaa markkaa. Erikoista on se, että vuodelle 96 on budjetoitu pakolaisten vastaanottoon rahoja noin 170 miljoonaa markkaa. Jos muistan oikein vuoden 95 budjettia, niin siellä oli yhtä lailla reilusti ylimitoitettu pakolaisten vastaanottoon liittyvät määrärahat. Tässä on hienoista harhautuksen makua, ja se johtuu siitä, että silloin kun hallitus on tehnyt budjettiesityksiä, se liian monissa tapauksissa tarkoituksellisesti yliarvioi pakolaisten vastaanottoon liittyviä menoja, jotta budjetin käsittelyn yhteydessä kehitysyhteistyömäärärahat ikään kuin näyttäytyisivät suurempina kuin ne sitten todellisuudessa maksatusten osalta ovatkaan. Tuo on suurin piirtein se suhde, jonka mukaisiksi viime vuosien aikana pakolaisten vastaanottoon käytetyt määrärahat ovat reaalisesti osoittautuneet Oecd:n Dacin kriteerien pohjalta. Toisaalta budjetointi on selvästi harhainen. Tässä suhteessa toivoisi terästämistä, että budjetoitu markkamäärä osoittaisi karkeasti sitä tasoa, mikä todellisuudessa on myös kehitysyhteistyöksi luettavaa rahoitussiirtoa.

Arvoisa puhemies! Kehitysyhteistyön sisällön osalta ne perusperiaatteet, jotka hallitus on kirjannut ja jotka näkyvät myös tässä kehitysyhteistyökertomuksessa kehitysyhteistyön tavoitteina, ovat mitä suurimmassa määrin kannatettavia. Korostetaan kehitysyhteistyön tehtävänä olevan kansainvälisesti köyhyyden ongelmien voittaminen ja ratkaiseminen. Toisaalta korostetaan kestävän kehityksen periaatteista liikkeelle lähtien myös ympäristöön liittyviä kehitystarpeita. Kolmantena korostetaan ihmisoikeuksiin, kansalaisvapauksiin, demokratiaan liittyvää kehitysprosessia ja sen tukemista. Uskon, että tässä salissa enemmistö kansanedustajista yhtyy näihin hallituksen periaatelinjauksiin.

Sitten tietysti joutuu kysymään, mitä on käytännön kehitysyhteistyö näiden tavoiteasettelujen kannalta. En ryhdy erittelemään kovin laveasti sitä, mutta otan yhden osalohkon esille, jossa selkeästi on voitu kyllä osoittaa ongelmia. Tässä yhteydessä täytynee myös todeta se, että nykyinen kehitysyhteistyöministeri on samaan ongelmaan kiinnittänyt huomiota ja pyrkinyt osittain vaikuttamaan tässä asiassa.

Kysymys on 1980-luvun puolivälissä kehitysyhteistyön sisään rakennetusta järjestelmästä, ns. korkotukiluottojärjestelmästä, jolla rahoitetaan itse asiassa vientiä kehitysmaihin. Tämä korkotukijärjestelmä on kasvanut jo nyt sellaisiin mittasuhteisiin, että vuoden 1995 maksatuk-

set korkotukiluottojärjestelmään olivat noin 150 miljoonaa markkaa, joka oli noin 10 prosenttia suomalaisesta kehitysyhteistyöstä. Ilmeisesti se on suurin suhteellinen osuus, mitä korkotukiluottojärjestelmiin missään Oecd-maissa annetaan. Kansainväliset vertailut ja myöskin suomalaisen korkotukiluottojärjestelmän evaluointi ovat osoittaneet, että tämän tyyppinen tukimuoto on sekä itse kehitysyhteistyön periaatteiden että myöskin viennin edistämisen kannalta hyvin ongelmallinen. Tämäntapainen subventoitu vientirahoitus vääristää markkinaolosuhteita, ja toisaalta sillä on taipumus suuntautua varakkaampiin kehitysmaihin eikä sen kaltaisiin projekteihin ja hankkeisiin, joilla välittömimmin olisi vaikutusta esimerkiksi juuri köyhyyden ongelmien voittamisessa.

Tähän on epäilemättä kriittisesti kiinnitettävä huomiota, ja kuten jo totesin, myöskin kehitysyhteistyöministeri Haavisto on kieltämättä tähän asiaan reagoinut, ja korkotukiluottojärjestelmän kasvu on pysäytetty. Epäilemättä tässä on sitoumuksia tehty useiksi vuosiksi eteenpäin, joten järjestelmän asteittainen häivyttäminen on ainoa mahdollisuus, jolla joudutaan etenemään. Tuossa nyt näkyy vielä vuoden 1995 osalta se, että korkotukiluottojärjestelmä syö yhä enemmän resursseja.

Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin vielä kahteen erityislohkoon huomiota kehitysyhteistyössämme.

Ensimmäinen huomio on kysymys maajakautumasta. Kansanedustaja Pertti Paasion johdolla viime vuoden puolella tehtiin selvitys suomalaisen kehitysyhteistyön periaatelinjauksista ja nostettiin esille se ajatus, että kehitysyhteistyötä on järkevää hajauttaa useampiin maihin. On jatkuvasti käyty keskustelua siitä, olisiko tarkoituksenmukaista vähäiset kehitysapumäärärahamme keskittää muutamaan harvaan maahan, jolloin kehitysvaikutus olisi suurempi. Nyt kehitysyhteistyökertomuksesta näkyy, että lähes 20 maahan Suomi on hajauttanut kehitysapunsa merkittävässä määrin, ja sitten se vielä sirpaloituu pienemmässä mittakaavassa useampiin kymmeniin muihin maihin.

Tätä voidaan problematisoida ja keskustella siitä, kuinka tarkoituksenmukaista se on, kun me suhteellisen pienillä panoksilla avitamme kehitysmaita. Tässä yhteydessä ehkä on todettava kuitenkin se seikka, että kehitysyhteistyöllä on epäilemättä myöskin se merkityssisältö, että sen lisäksi, että sillä vaikutetaan paikallistalouksissa kehitysedellytyksiin, se on myöskin välineenä epäilemättä Suomeen ulkosuhteissa. Näin ollen on oma mielensä sillä, että olemme myöskin kehitysyhteistyökanssakäymisessä useiden maiden kanssa. Mutta tässä ehkä voisi miettiä strategiaa siten, että maan sisällä pyrittäisiin, jos ollaan useampien maiden kanssa yhteistyössä, alueellisesti apua keskittämään.

Olen vieraillut kuukausi sitten Keniassa. Minulla oli tilaisuus tutustua Länsi-Keniassa suomalaiseen kehitysyhteistyöhön, josta kehitysyhteistyökertomuksessa myöskin on ihan erillinen keltainen laatikkonsa. Se perusvaikutelma, minkä Länsi-Keniassa saa suomalaisesta kehitysyhteistyöstä, on monella tavalla positiivinen. Ne hankkeet, joita siellä on toteutettu, ovat mielekkäitä. Siellä on kolmella eri sektorilla operoitu, se on olennaista. Siellä on operoitu perusterveydenhuollon ja vesihuollon puolella, ja siellä on myöskin karjatalousprojekti, jolla pyritään pientilallisten peruskarjataloutta vahvistamaan. Nämä kaikki hankkeet selkeästi tavoittavat Länsi-Kenian köyhintä väestönosaa, sen lisäksi että Länsi-Kenia itse Kenian puitteissa on maan köyhintä ja väkirikkainta aluetta. Mutta hyvin olennaista on se, että kun apu on keskittynyt tietylle rajatulle alueelle, nämä hankkeet myöskin integroituvat toinen toisiinsa.

Täytyy todeta, että Suomella on Länsi-Keniassa erinomaisen hyvä maine. Se näkyy eri yhteyksissä tuolla alueella, jolloin tässä on myöskin pr-vaikutus sen lisäksi, että kun on pystytty integroituina näitä hankkeita rakentamaan, niillä on selkeästi parempi kehitysefekti alueella kuin jos me olisimme toteuttaneet yksittäisen perusterveydenhoitohankkeen Länsi-Keniassa ja sitten vaikkapa Rift Valleyn alueella vesihuoltohankkeen ja rannikkoalueella vuorostaan karjatalousprojektin. Tässä on ollut oma mielekkyytensä, että olemme keskittäneet avun tuon yhden keskeisen maakunnan alueelle.

Maakohtaisesta jakaamusta, arvoisa puhemies, haluaisin ottaa esiin yhden, ehkä kysymyksenomaisen kriittisen huomion. Esittäisin sen ministeri Haavistolle, hän on tässä paikalla. Kansainvälisessä lehdistössä on tuotu esille Eritrean erityistapaus. Eritrean uusi hallitus, kun Eritrea itsenäistyi muutama vuosi takaperin presidentti Afwerkin johdolla, lähti siitä liikkeelle, että kansainvälisen kehitysyhteistyökäytännön perusta muutetaan ja nimenomaan vastaanottajalähtöisesti. Eritrea kieltäytyi alkuvaiheessa, kun käytiin neuvotteluja, sidotusta avusta. Yksinkertaisesti, kun Eritrean kanssa käytiin maaohjelmointineuvotteluja, he totesivat, että he ei-

vät ota vastaan ulkoa tukea kuin sellaisessa hätätilanteessa, että paikallisesti ei pystytä hyödykkeitä tai toimeksiantajia tarjoamaan. Eli kieltäydyttiin sidotusta avusta. Toiseksi se näkyy myöskin konsulttisopimuksista. Kieltäydyttiin sidotusta henkilöavusta. Ei haluttu ottaa ulkomailta asiantuntijoita neuvomaan eritrealaisia, jos oli olemassa paikallisia konsultteja, joita voidaan käyttää hyväksi. Jos ulkomaalaisia konsultteja jouduttiin käyttämään, lähdettiin liikkeelle siitä, että heidän palkkatasonsa sidottiin eritrealaiseen palkkakustannusten tasoon, jolloin ei aseteta eriarvoiseen asemaan eritrealaisia konsultteja, asiantuntijoita, kehitysyhteistyöhankkeissa suhteessa ulkomaisiin asiantuntijoihin.

Tämä on hyvin mielenkiintoinen lähestymistapa. Ilmeisesti ensimmäisen kerran avun vastaanottaja rupesi tämän kaltaisia selkeitä ehtoja asettamaan avunannolle. Nyt kansainvälisessä lehdistössä on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomi käydessään Eritrean kanssa neuvotteluja kehitysavusta kohtasi nämä ehdot. Seurauksena oli se, että Suomi on pidättynyt valtioiden välisestä kehitysyhteistyöstä. Eritrealle on annettu kansalaisjärjestöjen kautta tukea, mutta valtioiden välisestä kehitysyhteistyöstä on pidättäydytty, toisin kuin muut Pohjoismaat ovat tehneet. Ruotsi, Norja ja Tanska ovat olleet valmiita myöskin valtiolliseen yhteistyöhön, tunnistaneet nuo avun uudet ehdot, mutta halunneet silti tukea uuden itsenäisen maan, Eritrean, kehitysedellytyksiä. Tietysti haluaisin kysyä kehitysyhteistyöministeriltä, miten hän omasta näkökulmastaan arvioi tätä Eritrean apua.

Arvoisa puhemies! Olisin sitten kiinnittänyt huomiota viimeisimpään osalohkoon eli monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön. Monestihan on todettu, että monenkeskinen kehitysyhteistyö on ns. laadukkaampaa kehitysapua. En halua asettaa monenkeskistä ja bilateraalista yhteistyötä vastakkain. Totean sen tyydytyksellä, että vuonna 95 monenkeskiseen yhteistyöhön vihdoin myöskin annetut apumarkat ovat olleet voimakkaasti nousussa. Vuonna 94, jos muistan oikein, annettiin monenkeskiseen yhteistyöhön 250 miljoonaa markkaa, vuonna 95 jo yli 400 miljoonaa, selkeä nousu. Myöskin on todettava tyydytyksellä se, että panostus YK-järjestelmälle on kasvanut tämän monenkeskisen yhteistyön sisällä; ja se on asia, jota eduskunta on monissa eri yhteyksissä edellyttänyt ja vaatinut. Monenkeskiseen yhteistyöhön liittyy kuitenkin kaksi ongelmakohtaa, joihin haluaisin tässä puheenvuorossani kiinnittää huomiota.

Ensimmäinen on se periaatteellinen ongelmakohta, että Pohjoismaat perinteisesti ovat olleet erityisesti YK-järjestelmän puitteissa, myöskin Maailmanpankki-järjestelmän ja kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten, osalta, keskeisimpiä, suurimpia rahoittajia. Kun tulee sitten kysymys näiden hankkeiden toteuttamisesta, joita monenkeskiset instituutiot, kuten YK, toteuttavat kehitysmaissa, silloin kun käytetään kansainvälistä asiantuntemusta, toisin kuin Eritrea-esimerkissä, jossa pyritään paikallisasiantuntemuksen hyväksikäyttöön, kun käytetään kansainvälistä asiantuntemusta tai tavaratoimituksia, Pohjoismaat ovat kohtuuttomasti, aivan kohtuuttomasti, jäljessä verrattuna siihen, että toimeksiantoja toteuttavat amerikkalaiset, ranskalaiset, italialaiset ja englantilaiset yritykset. Tähän on kiinnitetty vakavaa huomiota pohjoismaisella tasolla. Ne ovat olleet merkittäviä rahoittajia. Suomi valitettavasti pudotettuaan apunsa ei enää ole ollut niin merkittävä. Mutta Pohjoismaat ovat kiinnittäneet tähän huomiota, että kun ne kerran rahoittavat YK-järjestelmää, kun ne rahoittavat kansainvälisiä kehitysrahoituslaitoksia, on epäilemättä järkevää, että kun kansainvälistä asiantuntemusta käytetään, kansainvälisiä tavaratoimituksia käytetään hyväksi näissä, myöskin Pohjoismaat olisivat silloin mukana.

Norjan puitteissa on perustettu erityinen hätäapuvarastointijärjestelmä Noreps, jonka tehtävänä nimenomaan on humanitaarisissa aputilanteissa pyrkiä tarjoamaan valmiuksia osallistua monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön.

Aivan viimeisenä uutisena viime vuoden lopulta on se, että Pohjoismaat Ruotsi, Norja ja Tanska ovat perustaneet erityisen trustfundin, rahoitusjärjestelmän, joka on sidottu YK:n projektihankintaorganisaatioon Unopsiin, joka toimii Kööpenhaminassa. Kullakin maalla on erillinen trustfundinsa. Minä kysyisin kehitysyhteistyöministeriltä, mikä on ollut syynä siihen, että Suomi ei ole samaan ryhtynyt. Johtuuko se siitä, että meidän apumarkkamme ovat niin pieniä YK-järjestelmän tuessa, vai onko periaatteellisempia esteitä siihen, että me emme ole vastaavan tyyppistä trustfund-järjestelyä tehneet, jolla nimenomaan suomalaiset toimittajat voisivat tarjota hyödykkeitään myöskin monenkeskisiin kehitysyhteistyöprojekteihin?

Arvoisa puhemies! Viimeinen huomioni liittyy YK-reformikeskusteluun. Pohjoismaat ovat olleet hyvin aktiivisia YK-järjestelmää kehitettäessä. Kuten tiedämme, YK:n pääsihteeri on vaihtunut ja Kofi Annan on omalta puoleltaan pyrki-

nyt vahvistamaan nyt YK:ta myöskin taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen osalta.

Tammikuun puolivälissä Pohjoismaat luovuttivat YK:n pääsihteerille ehdotuksen koskien YK-järjestelmän reformointia. Tuossa projektissa, joka on jo useiden vuosien ajan ollut käynnissä, on myöskin Suomi ollut aktiivisesti mukana. Eräänä keskeisenä ajatuksena, joka oli luonnoksissa tuossa pohjoismaisessa ohjelmassa mukana, oli se, että YK:n erityisohjelmat — Unicef, YK:n lastenavun rahasto, YK:n väestörahasto Unfpa, Undp, joka on siis YK:n kehitysohjelma, Maailman elintarvikeohjelma ja eräät muut — nivottaisiin yhteen, perustettaisiin erikseen UN Development Agency, YK:n kehitysohjelma tai kehitysinstituutio, jolla vältettäisiin niitä vaikeuksia, joita tällä hetkellä on siinä, että YK:n monenkeskinen yhteistyö on sirpaloitunut moneen osaseen ja siinä on myöskin byrokraattisia ongelmia.

Vaikka pohjoismaisessa ohjelmassa oli ajatus United Nations Development Agencyn perustamisesta alun perin, sitä ei kuitenkaan Norjan kehitysyhteistyöministeri tavatessaan Kofi Annanin New Yorkissa esittänyt. Vaikka hän ei sitä julkisesti sanonut, me tiedämme, että syynä oli se, että Suomen hallitus ei suhtautunut tuohon yksittäiseen ehdotukseen positiivisesti. Haluaisin tätäkin seikkaa tiedustella kehitysyhteistyöministeriltä, mikä on syynä siihen, että tuohon ajatukseen, joka olisi selkeästi luonut tehokkaamman YK-yksikön, koordinoinut tehokkaammin multilateraalista kehitysyhteistyötä kansainvälisesti ja antanut myöskin Pohjoismaille ehkä uudentyyppisen profiilin tuossa osallistumisessa, Suomi suhtautui kielteisesti.

Ministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! Ed. Kiljusella on todennäköisesti enemmän kysymyksiä kuin minulla vastauksia, mutta yritän muutamaan esille tulleeseen asiaan jo heti keskustelun alussa sanoa kantojani.

Ensinnäkin hän otti esille ensin pakolaisten vastaanottokysymyksen ja sen budjetoinnin. Asiaan on sikäli, voisi sanoa, saatu parannusta, että esimerkiksi vuoden 97 budjetissa pakolaisten vastaanottokulut on nyt budjetoitu ainakin arvioiden mukaan realistisesti eli tällaista ilmaa, tyhjää, maksamatta jäävää osuutta ei ole, johon esimerkiksi vuoden 95 osalta voidaan puuttua. Mutta sikäli tulkinta siitä, mikä on kehitysyhteistyömenoksi hyväksyttävä pakolaismeno ja mikä ei, on edelleen erilainen eri ministeriöiden välillä. Tässä mielessä ed. Kiljunen puuttui oikeaan asiaan, mutta enää kysymys ei ole niin monista kymmenistä miljoonista kuin aiemmissa keskusteluissa.

Mitä tulee korkotukiluottoihin, jotka ovat ehkä sellainen puhutuin yksittäinen kehitysyhteistyön aihe, ne, jotka puolustavat korkotukiluottoja, sanovat, että niin pienellä satsauksella kuin antamalla korkotukea jollekin suomalaiselle yritykselle, joka pystyy myymään kehitysmaahan tekniikkaa, saadaan suuri työllisyys- ja suuri kehitysvaikutus aikaan. Tämä on varmasti se myönteinen puoli asiaa. Kielteinen puoli on tietenkin se, että näitä korkotukihankintoja ei voida ohjata aina kehitysyhteistyön prioriteettialueille eikä prioriteettimaihin ja ne, niin kuin monet sanovat, tosiasiassa ovat yksi muoto viennin edistämistä, sinänsä hyvin myönteistä toimintaa, viennin edistämistä ja suomalaisen osaamisen vientiä maailmalle.

Linja, jonka hallitus on nyt korkotukiluottojen osalta ottanut, on kuitenkin se, että sekä Oecd:ssä että EU:ssa ajamme sitä, että pitkällä aikavälillä korkotukiluotoista luovuttaisiin kokonaan, koska katsomme, että ne ovat kilpailua vääristävä elementti, ja voi sanoa, että kun korkotukiluottojen antamisesta kilpaillaan, niin Suomi väkisin jää jalkoihin tässä. Vaikka ed. Kiljunen sanoi, että suhteellisesti Suomessa korkotukiluotot ovat todellakin kasvaneet kovin suuriksi, silti markkamääräisesti moniin muihin maihin verrattuna, erityisesti muihin Pohjoismaihin verrattuna, olemme aivan alakynnessä eli häviämme kuitenkin tämän markkamääräisen kilpajuoksun näissä.

Kun otamme tämän peruslinjauksen eli pyrimme luopumaan niistä pitkällä aikavälillä kokonaan, tämän välijakson aiomme menetellä niin, että korkotukiluotot asetetaan 5—6 prosentin tasolle, joka tarkoittaa näissä maksatusmäärissä lievää lasku-uraa, toki huomioon ottaen sen, mitä aiemmin näistä on jo sovittu, vanhoja sitoumuksia ei tietenkään voida purkaa. Olemme lisäksi sopineet, että erityisesti painotamme ympäristöteknologiaa ja sosiaalisektoria näissä korkotukiluotossa. Tämä uusi linjaus on myös otettu kaikessa valmistelussa huomioon.

Ed. Kiljunen mietti maajakaumakysymyksiä, pitäisikö keskittää joihinkin maihin, ensisijaisiin ohjelmamaihin, vai pitäisikö liikkua laajemmalla sektorilla. Meillä on 10 ensisijaista ohjelmamaata ja todellakin noin 20 maata, joissa tätä apua käytämme. Olemme kuitenkin sellaisessa hyvin vaikeassa raossa, että esimerkiksi EU:n jäsenenä olemme mukana Lomén sopimuksessa. Siellä on

70 Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maata, joille monille jo sillä, että on jotakin tekeillä, jotakin meneillään, myös kehitysyhteistyörintamalla, on symboliarvoa. Voidaan puhua good will -vaikutuksesta, joka myös kehitysyhteistyössä on olemassa. Tässä mielessä aivan kategorinen ei kannata olla näiden asioiden suhteen. Koko ajan joukkoon tulee uusia maita sitä kautta, kun pyritään esimerkiksi tukemaan demokratian vakiintumista, ihmisoikeuksien toteutumista, jostain kriisistä selviämistä.

Mielestäni tässä se periaate, jonka hallitus on omaksunut, tällainen joustava lähestymistapa, kuitenkin niin, että kriteerit ovat hyvin selvät, on ainoa oikea, jotta voimme näillä pienilläkin määrärahoilla toimia tehokkaasti. Myös tästä joustavuudesta saamme usein myönteistä palautetta sen vuoksi, että Suomi saattaa hyvin nopeasti joissakin tilanteissa reagoida ja lähteä mukaan esimerkiksi jonkun kriisin jälkeiseen tilaan, Bosnia yhtenä esimerkkinä, jossa olemme nopeasti mukana jälleenrakennushankkeessa.

Sitten menen kysymykseen Eritreasta, tähän hyvin spesifiin kysymykseen. Olisin oikeastaan sanonut näin, että on totta, että Eritrean hallituksen kanssa käytävissä neuvotteluissa todellakin Eritrea esitti sen ajatuksensa, että me antaisimme tällaista tukea heidän ohjelmilleen.

Suomessa on myös paljon keskusteltu joidenkin maiden osalta siitä, lähtisimmekö antamaan budjettitukea eli luottaisimme hallituksen omiin prioriteetteihin ja tukisimme vain tämän valtion budjettia suoraan. Mutta sanotaan näin, että Suomessa, varsinkin kun keskustelu on siinä vaiheessa, että halutaan hyvin tarkkaan tietää, mitä rahoilla saadaan aikaan, mihin veronmaksajien maksamat kehitysyhteistyöpennoset menevät, tällainen budjettituki tai ylimalkainen ohjelmaapu edellyttää tietysti hyvin suurta luottamusta osapuolten välillä siihen, että ne rahat menevät niihin tarkoituksiin, joihin ne on kohdennettu. Sanotaan, että se on ristiriidassa transparenssin eli läpinäkyvyyden kanssa hyvin usein. On vaikea silloin osoittaa, mitä juuri näillä markoilla saatiin aikaan. Uskon kyllä, että tähän suuntaan voidaan joidenkin maiden kanssa mennä, mutta tämä vaatii tietysti luottamuksen kynnyksen ylittämistä.

Sitten vielä kysymykseen kriisimateriaalin, hätäapumateriaalin, varastoinnista. Voi sanoa, että tämä on yksi niitä ikuisuusaiheita, joita Suomessa on pyritty ratkaisemaan ja pyritty ratkaisemaan myös sellaisella konseptilla, että voisimme puolustusvoimien joitakin tarvikevarastoja yhdistää suomalaiseen kriisivalmiusvarastoon ja toimittaa apua näistä varastoista erilaisissa kriisi- ja katastrofiaputilanteissa. Selvitykset ovat kuitenkin joissakin yhteyksissä osoittaneet, että Nokian kumisaappailla tai armeijan sotilasteltoilla, joissa on maastoväritys, ei ole aina kriisitilanteissa niin suurta kysyntää kuin ehkä itse toivoisimme, vaan usein ne ovat hyvin spesifejä tarvikkeita, mitä myös kehitysmaissa tarvitaan katastrofiapuna ja kriisitilanteissa. Jopa sotilasteltta voi olla aika vaarallinen, jos sen vie vaikkapa Suurten järvien alueelle tai konfliktialueille, missä helposti sekoittuu se, kuka on siviili, kuka sotilas, nyt jo muutenkin. Tällaisia aivan käytännöllisiä esteitä on ollut avun varastoinnin yhdistämisessä näiden osapuolten välillä.

Mitä tulee kysymykseen, miksi emme ole mukana nyt Pohjoismaiden trustfundissa, niin ed. Kiljunen aivan oikein arvasi, että kyse on tällä kertaa määrärahasta edelleen, eli joudutaan priorisoimaan, joudutaan miettimään, missä toiminnoissa olemme mukana. Sinänsä se ajatus, joka Pohjoismaissa on nyt levinnyt, että voidaan korvamerkitä myös rahaa, perustaa ehkä erillisiä rahastoja YK-järjestön yhteyteen tai keskustella lisärahoituksesta siltä pohjalta, että se edellyttää jotakin suomalaisten preferoimaa projektia, on nyt uutena linjauksena myös suomalaisessa kehitysyhteistyössä. Uskon, että se tulee tuottamaan erittäin hyviä tuloksia juuri niiden sektoreiden osalta, joita pidämme tärkeinä, ympäristösektorin esimerkiksi.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostin sitä, mitä ministeri totesi pakolaisten vastaanottoon liittyvistä budjetointiperiaatteista. Samoin arvostin sitä, että hän on selkeästi muuttanut niitä rahoitusperiaatteita, joilla osallistutaan korkotukiluottojärjestelmään. Kun sitä järjestelmää kuitenkin vielä jatketaan, on erinomaisen tarkoituksenmukaista, että painopiste on todella sosiaalisektorilla ja ympäristön puolella.

Haluaisin edelleen kuitenkin tarkentaa tähän trustfundiin liittyen: Oliko tässä sentapainen periaatelinjaus ministerillä, että jos ja kun näyttää siltä, että määrärahat asteittain nousevat myös multilateraalisen yhteistyön ja YK:lle annettavan tuen osalta, Suomi olisi harkitsemassa ja seuraamassa tuota pohjoismaista mallia?

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Mikäli osoittautuu, että pohjoismainen malli ja tällainen trustfund varastoinnissa toimii ja todel-

lakin tätä kautta pohjoismaisille tarvikkeiden valmistajille, tuottajille, tulee tilauksia ja saadaan omia tarvikkeita katastrofitilanteisiin täältä, niin on ilman muuta Suomenkin etu ja meidän kannattaa silloin siinä yhteistyössä olla mukana, sikäli kuin määrärahapuitteet siihen antavat mahdollisuuden.

Ed. E l o : Arvoisa puhemies! Yritän mahduttaa puheenvuoroni kahden minuutin sisään ja haluan kosketella erästä asiaa, josta olen tehnyt jo yhden kirjallisen kysymyksen, joka koskee työllisyysnäkökohtien huomioon ottamista, kun Suomi suuntaa apuaan kehitysyhteistyöhön.

Tämä koskee projektia, jonka ministeri Haavisto varmasti tuntee ja joka on Nepalissa, jonne valitettavasti ministeri Haavisto ei päässyt menemään, ilmeisesti sairastumisen takia. Mutta kuitenkin ymmärrän, että tämä projekti on hyvin pitkälle sovittu. Olen tänään kuullut kyllä, että ministeri Haavisto ei ole tätä vielä allekirjoittanut, joten aivan täyttä varmuutta projektin menemisestä Nepaliin ei ilmeisesti ainakaan vielä keskipäivän aikaan ollut. Kysymys on voimajohtolinjasta, joka nyt on saanut 42 prosentin kotimaisuusasteen, kun alun perin lähdettiin 10 prosentista ja siitä, missä tehdään teräspylväät, jotka siinä tarvitaan.

Niin kuin olen kirjallisessa kysymyksessäni esittänyt, siinä olisi ollut ilmeisesti noin parillekymmenelle suomalaiselle työtä. Kun me nyt olemme työllisyyden ja yhteisvastuun hallituksen kanssa tekemisissä, niin toivoisin, että näitä työllisyysnäkökohtia tosiaan otettaisiin entistä paremmin huomioon.

Kun ministeri Haavisto vastaa kysymykseeni, että nämä pylväät tehdään Intiassa, mutta tämän päivän tietojen mukaan sitä asiaa ei kyllä tämä tekijä ole vielä päättänyt, vaan toisena vakavana vaihtoehtona on Saudi-Arabia, jota ministeri Haavistokaan ei voi pitää ihan kehitysmaana.

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Ehkä on hyvä spesifisiin kysymyksiin vastata heti. Kyse on todella Nepalin suuresta sähköistyslinjasta, josta olemme käyneet kirjallisen kysymyksen kautta ajatustenvaihtoa ed. Elon kanssa. Sanotaan nyt, että Nepalissa on tyypillinen teollisen infrastruktuurin projekti, jonka tausta on itse asiassa se, että kun Nepalissa hyvin suuri vesivoimahanke kaatui siihen, että sen ympäristövaikutukset selvitysten perusteella olisivat olleet hyvin huonot, ja voimalahanke siellä jätettiin toteuttamatta, sitten tälle alueelle, jolle haluttiin sähkökapasiteettia kuitenkin luoda, Suomi oli valmis omasta puolestaan rahoittamaan voimajohtolinjaa.

Nyt on kysymys siitä, mistä tarvikkeet ja vehkeet tähän hankitaan, mistä tulevat muuntajat, mistä pylväät, mistä työ jne. Olemme pyrkineet todella tämän hankkeen kotimaisuusastetta nostamaan, mutta ainakin minun tietojeni mukaan vertailuhinnoissa, jos esimerkiksi kysymyksessä olevat teräspylväät hankitaan paikan päältä tai edullisimmalta toimittajalta tai ne hankitaan kotimaasta, on arviolta 10—20 miljoonan markan ero kaiken kaikkiaan ainakin kustannuslaskelmissa. On tietysti vähän periaatteellinen kysymys, teetämmekö me työn siellä, missä se kilpailullisesti on kuitenkin edullista ja missä se vahvistaa paikallista tuotantorakennetta, mitä aika usein myös korostetaan kehitysyhteistyön osalta — tässä tapauksessa sillä seudulla, ei samassa maassa mutta Intiassa — vai maksammeko enemmän siitä, että työ on kotimaista ja viedään sinne.

Nämä ovat arvostuskysymyksiä, mutta tähän asti on painotettu sitä, että kehitysyhteistyössä myös kilpailutetaan hankkeita, ei makseta turhasta eikä liikaa ja mahdollisuuksien mukaan paikallisella tasolla työtä tehdään. Mutta tässä yhteydessä, ainakin näin olen ymmärtänyt, myös kotimaista työtä voidaan muun muassa muuntajien ja muiden osalta erittäin hyvin hyödyntää.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luin huolella aikoinaan ed. Elon saaman vastauksen kirjalliseen kysymykseensä, ja tämä on hyvin periaatteellinen kysymys itse asiassa, missä määrin kehitysyhteistyöhankkeet sidotaan antajan antamiin panoksiin. Ministeri vastauksessaan toi jo sen seikan esille, että tässä on kilpailullisesti ongelmallisesta tilanteesta kysymys. Nimittäin kansainväliset vertailut osoittavat, että sidottu apu on hinnoiltaan noin 20 prosenttia kalliimpaa kuin se apu, joka voidaan vapaasti kilpailullisesti toteuttaa.

Tässä on suurempi periaatteellinen kysymys siitä näkökulmasta, että jos paikallinen valmistaja, tuottaja, osallistuja voi tuon hankkeen toteuttaa, silloin sillä on kaksinkertainen kehitysvaikutus. Sillä on ensinnäkin kehitysvaikutus suhteessa itse projektiin, jota ollaan toteuttamassa, mutta sillä on myös kerrannaisvaikutukset paikallisen hankinnan kautta. Tässä suhteessa tämä on hyvin periaatteellinen kysymys, ja itse olisin vahvasti painottamassa sitä, minkä ministerikin toi esille, että kehitysyhteistyössä olisi kuitenkin syy-

tä pitää mielessä se, että avun sidontaa ei keinotekoisesti pidettäisi kovin korkeana.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Pidän erittäin hyvänä sitä, mitä ministeri Haavisto vastasi. Haluan lyhyesti kuitenkin kommentoida vielä paria seikkaa. Ensinnäkin kirjallisen kysymyksen vastauksessa aloitetaan näin: "Kehitysyhteistyön suomalaisissa perusteluissa voidaan valtioneuvoston 12.9.1996 hyväksymän periaatepäätöksen mukaan painottaa myös antavalle osapuolelle koituvia hyötyjä." Niin tässä on painotettu, ja projektin aikanahan tosiaan kotimaisuusaste on noussut 10:stä 42 prosenttiin. Menemättä sen syvemmälle tähän yksityiskohtaan totean kuitenkin sen, että ilmeisesti myös esimerkiksi pääurakoitsija IVO on saanut paljon huomattavamman osuuden kuin 10 prosenttia tästä. Ehkä tämä menee nyt vähän kansalliseksi kilpailuksi, mutta joka tapauksessa, jos pylväiden hankkiminen nyt tapahtuu Saudi-Arabiasta — ministeri Haavistolla oli oikea käsitys mittasuhteesta, kysymys on noin 10 miljoonan markan erosta — mielestäni se ei nyt paljon auta sitten. Ei ainakaan kovin köyhään maahan silloin tämä hankinta kohdistu.

Ed. P y k ä l ä i n e n : Arvoisa herra puhemies! Kehitysyhteistyökertomuksen lähete- ja palautekeskusteluilla on ollut tapana joutua päiväjärjestyksen hännille kiivaampien puheenaiheiden jaloista. Menneiden vatvomiseen ei kannata virkeintä työaikaa haaskata. Viime tiistain pöydällepanon ansiosta pääsemme nyt keskustelemaan asiasta poikkeuksellisesti jo kohtuullisen alkuillasta, ja se on hyvä asia.

Kehitysmaapolitiikkaa on vastikään terävöitetty niin selvityksin kuin hallituksen linjauksinkin. Ehkä se herättää istunnon tässä vaiheessa muutkin harvat kuin meidät kehitysyhteistyöaktiivit pohtimaan, mitä nuo strategiat käytännössä oikein tarkoittavat, mikä on niiden suhde ulkopolitiikan muihin valintoihin, vaikkapa kauppasuhteiden lämmittämiseen Kiinaan tai Indonesiaan.

Eduskunta on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota oman roolinsa vahvistamiseen kehitysmaa-asioiden käsittelyssä. Nyt siihen on hyvä tilaisuus. Kehitysyhteistyökertomus tarjoaa keskusteluun käyttökelpoiset puitteet, varsinkin kun vuoden 1995 tuloksia on mahdollista peilata uusien linjausten näkökulmasta.

Suurta joukkoa ei asia näköjään kokoa uudesta tilanteesta huolimatta. Siksi haluan aloittaa asiani kannustamalla poissa olevia ja huoneissaan torkkuvia edes tutustumaan käsiteltävänä olevaan raporttiin. Kerrankin on nimittäin aihetta antaa kiitokset tekijöille. Vuoden 95 tapahtumista kertova julkaisu on toimintakertomukseksi monipuolinen tietopaketti siitä, missä nyt ollaan ja mihinpäin mennään. Puhemiesneuvostolle voin antaa vihjeeksi, että kirjassa on ainesta vaikka pakolliseksi etukäteislukemistoksi valiokuntien kehitysmaamatkoille ja Ipu-retkille osallistuville. Otan muutaman esimerkin kertomuksen ansioista edeltäjiinsä verrattuna.

Maakuvaukset ovat aiempaa analyyttisempia, johtuneeko se sitten kehitysyhteistyön linjaamisesta maamme ulkopolitiikan osana vai EU-jäsenyyden tuomasta uusrohkeudesta. Ympäristöongelmien torjuminen on saanut näyttävästi tilaa niin kuin kuuluukin. Kansainvälinen yhteistyömme kehitysmaa-asioissa on kuvattu selkeästi. Erityisesti olen ilahtunut siitä, että Suomen uuden kehitysyhteistyöstrategian mukaisesti kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistäminen sekä sen osana tasa-arvokysymykset ovat palanneet merkitystään vastaavaan asemaan kertomuksessa. Vielä viime vuonna ne kuitattiin vain parilla virkkeellä. Tavoistani poiketen en kuitenkaan aio tällä kertaa keskittyä niihin vaan köyhyyteen, joka toki sekin on ihmisoikeus- ja tasa-arvoasia.

Arvoisa herra puhemies! Arvolähtöisesti humanismin ja ihmisoikeuksienkin näkökulmasta köyhyyden poistaminen on kehitysyhteistyön suurin haaste. Yli miljardi ihmistä elää jatkuvassa nälässä ja vailla mahdollisuuksia hallita elämäänsä. Köyhyyden seurauksena ihmiskunta hukkaa valtavan henkisen pääoman ja kehityspotentiaalin. Vielä tällä hetkellä valtaosa maailman köyhistä asuu maaseudulla. Vaikka köyhyydellä on sielläkin yhteiskunnallinen ulottuvuutensa, se on samalla osa luonnon arvaamattomuutta. Jokaisen alitajuntaan on piirtynyt kuva kuivuuden käpertämällä aavikolla apaattisena odottavasta ryysyläislaumasta tai pöhöttynein vatsoin ja kärpästen kiusaamina elämästään taistelevista lapsista. Maaseudun nälällä on kasvot, mutta tilanne on muuttumassa nopeasti. Köyhyys muuttaa kaupunkiin osana globaalia kaupungistumista. Samalla se yhteiskunnallistuu ja katoaa CNN:n kameroilta slummien kätköihin.

Vuonna 1985 kaupungeissa asui noin 40 prosenttia maailman väestöstä. Parinkymmenen vuoden kuluttua tilanne on päinvastainen, kaupungeissa on 60 ja maaseudulla 40 prosenttia

ihmiskunnasta. Maaseudulla köyhyyttä lievittää luontaistalous, kaupungeissa sellainen onnistuu huonommin. Tilalle on tullut talouden epävirallinen sektori nyrkkipajoineen, katukaupusteluineen ja kaatopaikkakeräilijöineen. Usein se toimii avoimessa konfliktissa viralliseen hallintoon ja muodostaa sellaisenaan haasteen myös kehitysyhteistyölle.

Köyhyyden seurauksia kaupungeissa pahentaa perheinstituution muuttuminen. Suurperheet kutistuvat ydin- tai yksinhuoltajaperheiksi. Kun suvun tukiverkko katkeaa ja yhteiskunnan sosiaaliturvaa ei ole, uhka perheen hajoamisesta ja lasten joutumisesta heitteille katulapsiksi kasvaa moninkertaiseksi. Etelä-Amerikassa näin on ollut jo pitkään. Afrikassa ongelma on kasvamassa räjähdyksenomaisesti, kun sodat ovat ajaneet ihmisiä kaupunkeihin ja maaseudun kehitys polkee paikallaan.

Suomi sanoo korostavansa köyhyyden vähentämisessä väestönkasvun ylittävää taloudellista kasvua, investointeja ihmisiin koulutuksen ja perusterveydenhuollon avulla sekä köyhille soveltuvia välineitä toimeentulon hankkimiseen. Itse painotan kahta jälkimmäistä, koska talouskasvu sinänsä ei välttämättä lisää köyhimpien hyvinvointia. Sen tuloksilla on tapana kasautua ja karata maasta, kuten Euroopankin alikehittyneissä maissa on vastikään nähty. Talouskasvu on toki tarpeen kehitysmaiden suhteellisen aseman parantamiseen maapallon mitassa, mutta sen soisi tapahtuvan teollisuusmaita viisaammin, tasapainossa ympäristön kanssa ja omia juuria arvostaen.

Köyhyyden kaupungistumiseen viitaten olen huolissani siitä, ulottuvatko Suomen pyrkimykset köyhyyden poistamisessa riittävästi kaupungistumisen seurauksiin. Olemme oppineet toimimaan maaseudulla, mutta slummiutumisen purkamisessa taidamme olla vielä metsäläisiä.

Ihmisiin investointi on kestävintä köyhyyden poistamista. Koulutus antaa valmiuksia oman elintason kohottamiseen niin maalla kuin kaupungeissakin. Terveydenhuolto ja siihen liittyen puhtaan juomaveden turvaaminen lisää selviytymiskykyä ja vaikuttaa ennen pitkää myös perhekokoon ja väestönkasvuun.

Köyhien omaehtoinen toimeentulo edellyttää sellaista tuotantorakennetta, että heidän työllistymisensä on käytännössä mahdollista. Ruohonjuuritason yhteistyöverkot ovat tässä avainasemassa, kuten lukuisat onnistuneet naisprojektit osoittavat. Osuustoiminta eräänä yhteistyöverkon ja yritystoiminnan muotona on yhä ajankohtainen ja käyttökelpoinen siitäkin huolimatta, että se on onnistuttu raunioittamaan Suomessa lähes sukupuuttoon.

En malta olla siteeraamatta Afrikassakin aktiivisen Kansainvälisen osuustoimintaliiton Ica:n liikkeessä identiteettiä koskevaa kannanottoa parin vuoden takaa. Julistus kaikessa ylevyydessään havainnollistaa osuvasti osuustoiminnan vahvuuksia köyhyyttä ja syrjäytymistä vastaan samalla, kun se auttaa ymmärtämään suomalaisen osuustoiminnan rappion syitä.

Ica:n mukaan osuuskunta on itsenäinen henkilöyhteisö, johon jäsenet liittyvät vapaaehtoisesti toteuttaakseen yhteisesti omistamansa ja demokraattisesti hallitsemansa yrityksen avulla taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tarpeitaan ja tavoitteitaan. Osuuskuntien perustana ovat omatoimisuuden, omavastuisuuden, demokratian, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden arvot. Niiden jäsenet uskovat rehellisyyden, avoimuuden, yhteiskunnallisen vastuun ja muista ihmisistä välittämisen eettisiin arvoihin. Näin siis sanoo osuustoimintaliikkeen maailmanjärjestö.

Olen tietoinen siitä, että osuustoiminnan edistäminen on ollut perinteisesti eräs Suomen kehitysavun keinoista muun muassa Tansanian maaseudulla. Siitä löytyy menestystarinoita mutta myös epäonnistumisia. Osuustoiminta yhdistyneenä uusiin, yhteisön vahvuuksia tehokkaasti hyödyntäviin verkottumistapoihin saattaisi olla eräs erityisesti kaupunkioloihin sopiva ihmisten organisoitumisen muoto. Aidosti paikalliseen yhteisöllisyyteen tukeutuen sekä lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmien liberalisoitumisen mahdollisuudet hyödyntäen siitä on mahdollista kehittyä yhteiskunnan myllerryksiin sopeutuva väline köyhyyden kitkemisessä.

Rahoituksessa mikroluotot ovat tehokas tapa saada pienyritystoiminta alkuun. Pienikin laina nostaa perheen talouden köyhyysrajan yläpuolelle ja mahdollistaa tuotannon käynnistämisen. Ne tukevat monissa maissa myös tehokkaasti tasa-arvonäkökulman toteutumista tarjoamalla naisille väylän taloudelliseen itsenäisyyteen ja myös perheen ylläpitoon. Mikroluottoihin liittyvä koulutus ja neuvonta täydentävät järjestelmää ja mahdollistavat yritystoiminnan pysyvyyden ja kehittymisen.

Arvoisa herra puhemies! Edellä esittämilläni näkökohdilla haluan painottaa sitä, että Suomi voisi kehitysyhteistyössään profiloitua entistä enemmän tukemaan ihmisten omatoimisuuden parantamista ruohonjuuritason keinoin. Uskon,

että silloin pienestä kehitysyhteistyöbudjetistamme on saatavissa maksimaalinen hyöty.

Mammuttihankkeita Suomen ei ole syytä enää aloittaa ehkä joitakin ympäristönsuojeluhankkeita lukuun ottamatta. Se, että kehitysyhteistyö halutaan nähdä entistä selvemmin ulkopolitiikan osana, ei saa tarkoittaa sitä, että siitä tulee entistä enemmän Suomen kauppapolitiikan väline.

Ed. W a h l s t r ö m : Herra puhemies! Aluksi muutama tilastoluku, joka ehkä auttaa meitä asettamaan kehitysyhteistyömme oikeisiin mittapuihin ja myös tämän kertomuksen siinä suhteessa.

Kertomuksesta käy ilmi, että kehitysmaiden velka vuonna 95 oli noin 2 000 miljardia USA:n dollaria, kun samaan aikaan kehitysapu koko maailmassa on 50—60 miljardia dollaria. Tämä kertoo sen suhteellisuuden, mitä kehitysyhteistyöllä voidaan tehdä verrattuna siihen, miten esimerkiksi maailmankauppa aiheuttaa epätasapainoa.

Toinen asia on maailman köyhyyden ongelma. Maapallon rikkaimpien 20 prosentin, siis rikkaimman viidenneksen, ja köyhimmän viidenneksen tuloero on kaksinkertaistunut viimeisen 30 vuoden aikana ja on tällä hetkellä 61:1. Eli maailman rikkain viidennes on 60 kertaa rikkaampi kuin maailman köyhin viidennes. Tämäkin kertoo siitä, että meillä on monenlaisia muitakin tehtäviä ja ongelmia kuin se, mitä kehitysyhteistyön avulla mahdollisesti saatetaan tehdä.

Mitä tulee sen vaikutuksiin, niin on jo todettu, että Suomen osuus on valitettavasti koko ajan laskenut vuoteen 95, jolloin jo hieman on näkynyt laskun pysähtymistä, ja nyt ollaan tilanteessa, jossa on päätetty, että myös nousu on tavoiteltavissa. Muista Pohjoismaista, joista edellä puhuttiin, Tanska, Ruotsi ja Norja ovat 0,9 prosentin bruttokansantuoteosuudessa, kun Suomi oli 0,32 prosentissa kertomusvuonna. Samalla tietysti voidaan todeta, että rikas USA käytti vain 0,1 prosenttia bruttokansantuotteesta kehitysyhteistyöhön.

Kertomus, joka nyt lähetetään valiokuntaan, koskee siis vuotta 95. Kuten ministerikin totesi tiistai-iltana puhuessaan, on ikävää, että se näin myöhään tulee käsittelyyn. Äskeinen Pohjoismaiden neuvoston kertomus oli vuoden 96 kertomus. Toki se kertomus on paljon pienempi ja ehkä helpompi laatia, mutta pitäisi tietysti tavoitella tässäkin sitä, että kertomus tulisi mahdollisimman nopeasti kertomusvuoden jälkeen käsittelyyn ja niin ymmärsin ministerin lupauksen, että näin tulee tapahtumaan jatkossa. On helpompi ehkä käsitellä myös kuluneen vuoden asioita, jos ne voidaan saada suhteellisen nopeasti käsittelyyn.

Puhuessaan ministeri Haavisto viittasi periaatepäätökseen ja siihen, että siinä luvattiin tämän vuoden aikana luoda kehitysmaapoliittinen strategia, joka ei puhu pelkästään kehitysyhteistyöstä, vaan poliittisista suhteista, kauppapoliittisista suhteista, kulttuurisuhteista, ihmisoikeuksista jne. Ministeri lupasi, että systemaattisesti kartoitetaan eri ministeriöitten toiminnat ja kehitysmaasuhteet, hankitaan tutkijoilta, talouselämältä tietoja ja myös kehitysmaasuhteiden neuvottelukunnalta arvioita kehitysmaastrategian luomiseksi.

Minusta olisi nyt hyvä, kun tämä lähetetään valiokuntaan, että ulkoasiainvaliokunta olisi valmis käsitellessään kertomusta alustavasti asettamaan omia tavoitteitaan kehitysmaapoliittisen strategian luomiseksi, jonkinlaisia perusnäkemyksiä. Varsinkin sen takia tämä on tärkeätä, että nimenomaan ulkoasiainvaliokunta jo vuoden 1993 kehitysyhteistyöstrategiaa käsitellessään ehdotti tämän kaltaista kehitysmaapoliittista strategiaa. Aloite on siis lähtenyt täältä, ja siksi on tärkeätä, että sen valmisteluun osallistuttaisiin jo tässä vaiheessa. Siihen tarjoaa kertomuskin tilaisuuden.

Ministeri on puhunut, niin kuin keskustelussa aiemminkin on puhuttu, joustavuudesta ja hajautuksesta kehitysyhteistyössä. Ed. Kiljunen jo asiaan puuttui, mutta muutama sana vielä siitä. Laajalla osallistumisella on tietenkin itseisarvoa, sillä että olemme mahdollisimman laajasti mukana, mutta ei ole kovin suurta merkitystä esimerkiksi siinä suhteessa, että saataisiin sitoutumaan nämä yhteistyömaat toimintaan, vaan kyllä siihen tarvitaan pitkäjänteistä yhteistyötä. Sen vuoksi muun muassa kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta on aika kriittisesti suhtautunut joustavuus-käsitteeseen ja lausui muun muassa käsitellessään viime vuoden sitoumusvaltuuksia, että neuvottelukunnan mielestä kahdenvälisen avun laadun varmistaminen edellyttää sitä, että kahdenvälinen yhteistyö keskitetään pitkäjänteiseen yhteistyöhön verraten harvoissa yhteistyömaissa, joiden yhteiskunnallisen, taloudellisen ja kulttuurisen toimintaympäristön Suomi tuntee riittävän hyvin pystyäkseen luottamukselliseen ja laadukkaaseen työhön. Tämä viesti on ehkä syytä tässäkin sanoa, vaikka se on viestitetty jo ministeriöön ja näiden sitoumusvaltuuksien käsittelyyn.

Tässä yhteydessä kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta vielä totesi, että poliittisen dialogin käyminen ja demokratiatuki entistä useammissa maissa on asia erikseen. Se on tärkeä ja tukemisen arvoinen asia. Toisin sanoen on aivan oikein, että nähdään yhteistyö esimerkiksi konfliktien ja katastrofien ennaltaehkäisystä hätätilanteen aikaiseen humanitaariseen apuun sekä jälkihoitoon ikään kuin jatkumona, jossa voidaan siis monilla tavoin olla yhteistyössä. Mutta tällaista toimintaa ei pitäisi käsitellä samassa kategoriassa köyhyyden syiden poistamiseen tähtäävän, pitkäjänteisen, kahdenvälisen yhteistyön kanssa. Tällä tavoin pitäisi siis joustavuus tulkita.

Sitten pari sanaa EU-yhteistyöstä. Mielestäni tässä yhteydessä ulkoasiainvaliokunta voisi myös pohtia EU-politiikan ja tekeillä olevan Lomé-sopimuksen jatkoa. Siihenkin ministeri viittasi tiistain puheenvuorossaan. Euroopan unionin ja 70:n Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtion kanssa tehty Lomé-sopimus on parhaillaan uudistettavana ja sopimus päättyy vuonna 2000 niin, että juuri Suomen ollessa puheenjohtajana on ratkaisevat hetket uuden sopimuksen tekemiseksi. Nythän on saatettu jo keskusteluun Vihreä kirja Lomé-sopimuksen jatkosta. Mielestäni ulkoasiainvaliokunta voisi myös tähän puoleen asiasta paneutua, tutkailla tätä sektoria, koska EU-komissio on nimenomaan toivonut, että nyt osallistutaan keskusteluun, jolla määritellään ne lähtökohdat, joilla nämä sopimukset EU:n ja 70:n niin sanotun AKT-maan kanssa tehdään.

Tämä ei tarkoita tietenkään sitä, että edes Euroopan unionin jäsenten, puhumattakaan eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan jäsenistä, tarvitsisi matkustaa Tyynellemerelle tai Karibialle asioihin tutustumaan. Niihin voi tutustua muutoinkin. Eikä tämä tarkoita myöskään sitä, että Suomen tulisi perusteellisesti jokaiseen näihin maahan tutustua. Mutta Suomella täytyy olla yleiskäsitys siitä, millä tavoin jatketaan tätä kehitysyhteistyötä ja minkälaiset sen muodot tulevat olemaan suhteessa näihin maihin, koska me EU:n jäsenenä joudumme kuitenkin siihen ottamaan kantaa ja myös osallistumaan tämän ohjelman rahoitukseen. Siinä mielessä toivoisin näitä muutamia painopisteitä käsiteltävän siinä yhteydessä, kun valiokunta tähän kertomukseen paneutuu.

Ministeri H a a v i s t o: Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä näkemyksiin, joita ed. Wahlström äskeisessä puheenvuorossaan toi esiin. Olisin ehkä vielä tähdentänyt tätä Lomé-sopimuksen uudistamisen merkitystä siltä kannalta, mikä on tämän sopimuksen historia tai, miksi juuri ne maat Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren alueelta ovat mukana, jotka siinä ovat. Sehän osittain pohjautuu, voisi sanoa, Euroopan siirtomaavaltahistoriaan. Jos vertailee maailman kehitysmaita, niin siellä on myös koko joukko sellaisia, jotka eivät ole mukana Lomé-sopimuksessa, mutta jotka tosiasialliselta tilanteeltaan esimerkiksi köyhyysmittarilla mitattuina voisivat hyvin kuulua tällaisiin Euroopan unionin preferoimiin köyhiin maihin.

Lomé-maiden sisällä taas saattaa olla joidenkin maiden välillä kuusinkertaisiakin tuloeroja per kapita laskettuna. Voin kertoa, kun oli kokous, jossa oli kysymys Lomé-sopimuksen puolivälin tarkistuksesta, että kun Lomé-maat keskenään menivät yhteen huoneeseen, niin minusta näytti, että kun ne tulivat ulos, niin sielläkin rikkaat olivat lyöneet köyhät, siis tämän kehitysmaaryhmän sisällä. Varmasti tätä sopimusta tarkistettaessa olisi hyvä katsoa, että kaikkein köyhimmille maille tulee nimenomaan näitä EU-tukia ja -etuuksia voimakkaimmin ja että mahdollisesti jopa laajennetaan köyhien maiden joukkoa sopimuksen sisällä ja pyritään samalla vähentämään niiden maiden joukkoa, jotka ehkä normaalien kauppasuhteiden kautta jo pärjäisivät hyvin EU-yhteistyössä. Tämä on ollut Suomen linjaus myös niissä alkukeskusteluissa, joita Euroopan unionissa tästä asiasta on käyty. Voin ainakin kertoa, että linjaus on ollut hyvin tuore monien perinteisten EU-maiden mielestä, jotka ehkä katsovat tätä sopimusta ja Lomé-yhteistyötä traditionaalisemmin. Tämän halusin tässä yhteydessä sanoa.

Minusta olisi erittäin hyvä, jos eduskunnan ulkoasiainvaliokunta myös tässä yhteydessä lausuisi mielensä ja ajatuksensa siitä, millä tavalla Suomi tähän sopimuksen uudistamiseen omalta osaltaan lähtee valmistautumaan myös silmälläpitäen sitä, että todellakin meidän puheenjohtajakautenamme saattavat nämä neuvottelut olla kriittisimmässä vaiheessa. Se tarkoittaa siis todellakin sitä, että neuvottelemme 70 maan kanssa, ja EU-maiden lisäksi 70 kehitysmaan kanssa, että se on myös melkoinen diplomaattinen voimannäyte ja ehkä painottaa sitä, miten tärkeät nämä kahdenväliset suhteet myös niihin maihin, joihin tähän asti meillä ei ole ollut tuntumaa, EU-yhteistyössä saattavat olla.

Arvoisa puhemies! Vielä toiseen asiaan kommentti. Itse asiassa ed. Pykäläisen puheenvuo-

rossa tuotiin köyhyyden kaupungistumista ja slummiutumiskysymyksiä ja tämän tyyppisiä esiin, ja pidän tätä kyllä kehitysyhteistyön suurena haasteena. Me olemme olleet hyviä Afrikan maaseudulla ja monissa maaseutuprojekteissa, karjanhoitoprojekteissa, kaivojen poraamisessa, kaikessa tässä kuivuuden ja aavikoitumisen vastaisessa työssä, mutta yhä useammin kehitysmaiden kärjistyvät ongelmat liittyvät kaupunkislummeihin, katulapsiproblematiikkaan, lasten hyväksikäyttöön työvoimana jnp. Uskon, että nämä kysymykset nousevat enemmän esille, samoin kuin monien kehitysmaiden ympäristökysymykset kärjistyvät nimenomaan kaupunkialueilla.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Yritän olla maltillinen, vaikka sisälläni kiehuu, niin kuin aina kehitysyhteistyömäärärahoista keskusteltaessa.

Mutta jos rouva puhemies sallii, niin ensinnä vastaan ed. Kiljuselle, kun hän täällä puheenvuoronsa alussa kertoili, kuinka Lipposen hallituksen aikana ovat korot laskeneet ja kaikki mennyt hyvään suuntaan. (Ed. Wahlström: Näin on!) Jos sallitaan, minä taas kertaalleen totean, ed. Wahlström, että kevään 1995 jälkeen, jolloin Ahon hallitus lopetti, tunnusluvut eivät ole muuttuneet yhtään mihinkään suuntaan muuten kuin että ehrnroothit ja vastaavat ovat rikastuneet Suomessa. Se on ainoa, mitä on tapahtunut kehitystä johonkin suuntaan, mutta tämä tästä asiasta.

Ed. Kiljunen myöskin totesi, että Ahon hallituksen aikana, kun maa köyhtyi ja oli lamassa, leikattiin kehitysyhteistyömäärärahoista, se pitää kyllä paikkansa. Ahon hallituksen aikana leikattiin kaikenlaisista huithaapelimenoista, kehitysyhteistyömäärärahoista, ja pyrittiin antamaan leipä köyhille ihmisille, niin kuin siihen aikaan tapahtui. Lipposen hallituksen aikaan pyritään nostamaan kehitysyhteistyömäärärahoja, pannaan köyhät kyykkyyn, toisin sanoen otetaan köyhien elintasosta ne markat, mitkä otettiin Ahon hallituksen aikana kehitysyhteistyömäärärahoista. Näin tämä asia on. Rouva puhemies! On hyvä aina joskus tämä asia palauttaa mieleen.

Nämä kehitysyhteistyöaktivistit muodostavat samanlaisen keskinäisen hyrinäkerhon kuin on Pohjoismaiden neuvoston osalta, (Ed. Wahlström: Minä kuulun molempiin!) josta tänä iltana jo aikaisemmin puhuin. — Samat henkilöt kaikella kunnioituksella, ed. Wahlström, näitä henkilöitä kohtaan, jotka täällä aktiivisesti käyttävät puheenvuoroja. Ed. Eva Biaudet on ainoa, joka puuttuu tästä aktivistien joukosta. Hänenkin toivoisi olevan täällä esittämässä näkemyksiään; silloin kaikki olisi ihan täydellistä.

Minä olen kuunnellut näitä kehitysyhteistyökeskusteluja vuodesta toiseen. Aina puhutaan hienostuneilla sanoilla, joista tällainen maamullikka kuin minä ei ymmärrä yhtään mitään, aina samanlaisia keskusteluja. Yhden ainoan kerran muistan, että tapahtui jotakin räväkkää, ja se oli silloin, kun ministeri Kankaanniemi esitteli täällä aivan uuden järisyttävän asian. Se oli kestävän kehityksen strategia, strategia. Se on ainoa, mikä minulle on jäänyt näistä keskusteluista tavanomaisesta poikkeavasti mieleen. Aina on samat laulut siitä, miten me olemme jakaneet rahaa, mutta koskaan ei ole pystytty esittämään yhtään kohdetta, mitä sillä on saatu aikaan. Ainoa oli, ministeri Haavisto, siellä Vietnamissa se laituri, joka on siellä kyljellänsä jossakin satamassa varmasti tänä päivänäkin, kun se jäi sinne, kun eivät sitä viitsineet laittaa siellä kuntoon.

En minä kadehdi ollenkaan näitä rahoja, mitä esimerkiksi Afrikan ja mahdollisesti jossakin vaiheessa, ehkä tänäkin päivänä, Etelä-Amerikan köyhiin valtioihin annetaan, mutta avulla ei ole mitään merkitystä, ja se tuli tämän illan keskustelussa täällä aivan selvästi selville. Sanottiinko, että 2 000 miljardia markkaa ovat kehitysmaiden velat (Ed. Wahlström: Dollaria!) ja nämä kehitysyhteistyömäärärahat jotakin 50 miljardia markkaa. Siis koko ajan, vaikka me uhraamme varojamme sinne, nämä maat köyhtyvät ja kurjistuvat. Mitään kehitystä parempaan suuntaan kehitysyhteistyön kohteena olevissa maissa ei ole.

Se johtuu siitä, että siellä näiltä ihmisiltä valkoisen miehen sortopolitiikan ja kolonialismin aikaan on viety oma itsellinen yrittämisen halu. Siellä on enää samanlaisia jonoja kuin Burundin, Ruandan ja Zairen teillä, joilla on silmänkantamattomiin ihmisiä, jotka kantavat omaisuuttansa pään päällä, luurangoiksi laihtuneita. Eivät nämä ihmiset nouse siitä enää, kun heille on annettu nämä pohjat aikanaan, kun Afrikka on ryöstetty valkoisen miehen toimesta. Nämä rahat, mitä sinne syötetään, menevät rosvojen taskuun, ja niillä ei ole mitään merkitystä näiden ihmisten asioiden auttamisessa.

Rouva puhemies! Minä olen sanonut joskus, että ainoa, millä saataisiin tänäkin päivänä johonkin Afrikkaan ja köyhille alueille jotakin virettä, olisi se, että annettaisiin heille puukko, tulitikkuaski ja jätettäisiin oman onnensa nojaan sinne. Siellä tietenkin kansa vähenisi ja on pakkokin, koska se räjähdysmäisesti lisääntyy ja ruokaa ei löydy mistään. En minä tässä Linkolaa mitenkään ihaile, ihailkoot vihreät omaa esimerkkiään omasta puolestaan. Joka tapauksessa kun mennään 20 vuoden kuluttua katsomaan sinne Afrikkaan — siellä ei käydä sitä ennen — siellä on vähän porukkaa, mutta siellä on tervettä, kiiltävää ja lihaksikasta kaveria, joka tuijottelee epäluuloisesti palmunoksien läpi kiiluvilla silmillään. He pystyvät tulevaisuudessakin menestymään.

Mutta näistä porukoista, jotka odottelevat siellä aavikolla Herculeksen lastia, viljaa, polviensa varassa istuvat ja odottelevat, ei tule enää mitään, vaikka sinne syötettäisiin kuinka rahaa. Tämä on aivan kylmä totuus. Koettakaapas todistaa asia toisinpäin. (Ed. Wahlström: Joo!) — Joo, sanoi ed. Wahlström. Minä voin sanoa, että lopettelen ihan pian, älkää menettäkö toivoanne. Mutta näin tämä on.

Toivottavasti joku kumoaa minun näkemykseni. Toivoisin erityisesti, että sanottaisiin, mitä pysyvää on saatu aikaan kehitysyhteistyömäärärahoilla 20 vuoden aikana. Kun katsotaan 20 vuotta sitten näitä maita ja tämän päivän kurjistuneita ihmisiä siellä, hökkelikyliä, mitä on saatu aikaan? Ei mitään muuta kuin kurjistumista. Annetaan ne määrärahat sinne, ei sillä väliä ole. Saadaan omaatuntoamme lohdutella ja ollaan kansa kansakuntien joukossa, mutta täytyisi jossakin vaiheessa sanoa, että pysytään vähän totuudessakin.

Ed. Kankaanniemi, kun tulitte tänne juuri vasta paikalle, niin minä mainitsin, että te olette ainoa ministeri, joka on tuonut jotain uutta tähän keskusteluun. Se oli sana strategia silloin eräänä vuonna. Kun te sen jysäytitte täällä salissa, silloin minäkin oikein pomppasin paikaltani ja ajattelin, että nyt tulee jotakin uutta. Mutta siihen sekin sitten häipyi. Tämä sama keskustelukerho jauhaa, ja miljardeja lykätään ulos. Mitään niillä ei saada aikaan.

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Keskustelu todella menee tuttua rataa, ja odotinkin jo palmunoksia ja niiden läpi tirkistelyä. Muistan lauseet jo edellisestä keskustelusta.

Tässä tuli kysymyksiä siitä, mitä on konkreettisesti saatu aikaan. Se keikkuva laituri siellä Vietnamissa on muuten Pha Rungin telakka. Se oli yksi niitä projekteja, joita hyvin paljon kritisoitiin. Sanottiin, että ei tule mitään, jos rakennetaan tällainen telakka Vietnamiin, ei tule hyvää. Kun se valmistui ja sen yhteyteen valmistui ammattikoulu, kritisoitiin, että eivät vietnamilaiset ole kunnon työntekijöitä, eivät osaa tätä hommaa tehdä. Olen käynyt siellä telakan hitsausaltaan pohjalla. Siellä oli + 60 astetta. Vietnamilaiset hitsarit sanoivat, että kaksi tuntia päivässä voi tehdä työtä näissä olosuhteissa. Telakan ammattikoulu siinä vieressä toimi. Kun nyt kävimme Vietnamissa, Vietnamin hallitus kiitti kovasti siitä, että osa maan tuloista, tulee nyt siitä, että he korjaavat kansainvälisten yritysten laivoja Pha Rungin telakalla. Ammattikoulu toimii, projekti on kunnossa. Ei siinä mitään hävettävää ole.

Ed. Aittoniemi, monissa niissä projekteissa, joita Suomessa julkisuudessa kritisoidaan, on ollut kritisoinnin aihetta, mutta monet niistä tänä päivänä toimivat. Menkääpä katsomaan Tansanian energiahuollon tilaa suomalaisten hankkeiden jäljiltä. Ne ovat toimivia projekteja. Ne ovat käynnissä siellä. Ei niissä ole mitään hävettävää. Monet niistä virheistä, joita on tehty, on pystytty korjaamaan ja saamaan hankkeet toimintakuntoisiksi.

Yhtä asiaa, ed. Aittoniemi, minä kyllä jatkuvasti ihmettelen. Silloin kun me puhumme pakolaisista täällä, te sanotte, että Suomeen ei pitäisi pakolaisia ottaa, vaan ihmisiä pitäisi auttaa siellä, missä he ovat, ettei heistä tulisi pakolaisia. Minä en ymmärrä, mitä muuta se kehitysyhteistyö on silloin, kun yritämme estää aavikoitumista, yritämme toimia ennalta konfliktien ehkäisemiseksi, annamme humanitaarista apua. Sehän on eurooppalaista turvallisuuspolitiikkaa siinä mielessä, etteivät pakolaisuuden paineet kohdistuisi Eurooppaan. Hyvin itsekkäin argumentein voi tukea tämän tyyppistä kehitysyhteistyötä, todeta, että se on järkevää toimintaa. Tuntuu, että te vaihdatte, ed. Aittoniemi, puolta aina aiheen mukaan. Miten te yhdistätte nämä pakolaisajatuksenne ja kehitysyhteistyön, olisi joskus mukava kuulla.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustelu siitä, mitä on saatu aikaan, herätti minut ed. Aittoniemen puheen aikana tekemään yhden ehdotuksen. Olisin sitä mieltä, että ed. Aittoniemi pitäisi lähettää kehitysyhteistyövaroilla vaikka väkisin esimerkiksi Ugandaan katsomaan, miten esimerkiksi se maa, sen talous, on saatu uusille raiteille velkojen an-

teeksiannon perusteella. Siellä vaikutti parikymmentä vuotta sitten hyvin ed. Aittoniemen näköinen isokokoinen mies, tosin erivärinen, ja sai sen maan lähes kaaokseen. Nyt kun kansainvälinen yhteisö on todella tehnyt töitä muun muassa velkojen anteeksiantoprojektin kautta, sekin maa alkaa nousta ja alkaa todella näkyä merkit siitä, että Itä-Afrikassa ollaan pääsemässä uusille urille. Siinä mielessä nämä strategiat todella alkavat myös tuottaa tulosta.

Toinen asia on se, että kun ed. Aittoniemi täällä ylisti ministeri Kankaanniemeä, mihin on varmaan syytä, tekisi mieli kysyä, onkohan hän ollenkaan lukenut esimerkiksi ed. Pertti Paasion selvitystä näiden asioiden tulevaisuudesta. Silloin ehkä myöskin jonkinlainen strategia alkaisi avautua. Kehotan tekemään tämän.

Samalla ministeri Haavistolta kysyisin, mitenköhän tässä velkojen anteeksiantamisprosessissa Suomi viime vuonna käyttäytyi. Siitäkin on monenlaista tietoa näissä Kansainvälisen Investointipankin yhteyksissä. Kannattiko Suomi sitä vai ei?

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen puhe oli normaalin populistinen, mutta se suotakoon hänelle, kun hän siitä iloitsee. Hän mainitsi nimeni muutaman kerran ja totesi kehitysyhteistyöstrategian, joka oli se uusi asia, joka viime vaalikaudella eli minun ministerikaudellani luotiin. Ensimmäisen kerran kehitysyhteistyön yli 20 vuoden historiassa tehtiin kehitysyhteistyölle strategia, joka eduskunnassa käsiteltiin. Se oli sinänsä päänavaus. Se ei nykyiselle hallitukselle ihan sellaisenaan tainnut kelvata, kun se teetti ed. Paasiolla uuden strategian tai jonkinlaisen linjauksen. Siinä vain on minun arvioni mukaan paha ongelma, että ed. Paasion hienot tavoitteet ja hallituksen linjaukset määrärahojen suhteen ovat äärimmäisen kaukana toisistaan eli niitä ei voida siinä mielessä toteuttaa.

Mutta puuttuakseni mainittuihin tuloksiin kehitysyhteistyön osalta todella toivoisi, että ed. Aittoniemikin näkisi vähän tarkemmin ja tutkisi asioita. Kehitysyhteistyövaroilla on saatu erittäin paljon positiivisia tuloksia aikaan. Isot hankkeet ovat vieneet toki paljon varoja. Kysymysmerkkejä oli Pha Rungin telakan niin kuin monen muunkin ison hankkeen osalta, mutta uskoisin, että nyt siellä ei enää korjata venäläisiä sotalaivoja, vaan on todellakin kunnon hankkeita sen maan edun nimissä ja kansantalouteen tulee siellä varoja, joita siellä todella tarvitaan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minulle on tarjottu Ugandassa paikkaa Idi Aminin elämänkertaa kuvaavassa elokuvassa pääosan esittäjänä. En tiedä, vaikka sinne joskus menisin. Siellähän juoksee näiden kehitysyhteistyömäärärahojen perässä ministereitä ja eduskunnan kansanedustajaryhmiä. Siinä menee toinen kehitysyhteistyömääräraha, kun käydään niitä kaivoja katselemassa, mitä on sinne kaivettu.

Mitä tulee Vietnamin telakkaan, se on myöhemmin siinä vaiheessa tehty, kun Vietnamissa ovat asiat alkaneet järjestyä. Vietnam on kokonaan toisenlainen paikka ja toisenlainen kansa. He murjoivat Yhdysvallatkin sodassa. Eivät he ole sellaisia, etteikö heillä olisi tulevaisuutta. Ei sitä telakkaa siellä suomalaisten rahoilla loppuun rakennettu, vaan vietnamilaiset uusivat ja korjasivat tämän.

Mitä tulee pakolaiskysymykseen, olen aina ollut sitä mieltä, että pitäisi tehdä niin, että avustaa ihmisten kotimaassa. Mutta minä olen nähnyt näiden vuosien aikana, rouva puhemies, asioihin tutustuttuani, että se on täysin mahdotonta. Ei voida mitään auttaa siellä, koska koko ajan tilanne huononee, vaikka kuinka syydetään rahaa. Toisaalta me emme voi heitä tännekään ottaa. Minä myönnän, että tämä on, luojaparatkoon, uskomattoman julma asia, mutta me emme voi auttaa heitä siellä. Siellä tulee suuri katastrofi jossakin vaiheessa. Emme me voi myöskään ottaa heitä tänne. Ei minun mielipiteeni ole muuttunut. Minä olen vain nähnyt, että ei näillä avuilla pystytä mitään auttamaan, kun sinne aroille pudotellaan vehnäsäkkejä. Heidät pitäisi saada itse yrittämään, mutta kun se yritystahto heiltä on viety, viety kaikki ihmisyys, ollaan tässä tilanteessa nyt sitten kuin ollaan.

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Varsinaisesti vastaan ed. J. Kukkoselle: Suomi kannatti velkojen anteeksiantoa. Se oli Suomen linja tässä yhteydessä.

Mitä tulee ed. Kankaanniemen kommentteihin määrärahoista, niin on hyvä, jos hän on huolissaan. Minä en enää ole ihan niin huolissani kuin olen joskus aikaisemmin ollut, sen vuoksi että Suomessa on nyt kasvava trendi, kuten täällä tänä iltana aikaisemmin puhuttiin. Sitä jo ed. Aittoniemikin täällä voimakkaasti paheksui.

Nyt kuultuani ed. Aittoniemen argumentit minusta tuntuu, että hän ei ryhmittele kehitysyhteistyötä sinänsä, vaan hän ryhmitteleekin näköjään eri kansoja sen mukaan, onko niillä kehitys-

tahtoa tai kehitysedellytyksiä ja arvioi Vietnamia toisella tavalla kuin jotakin toista. Minä nyt muistutan, että me käytämme kehitysyhteistyövälinettä niin Aasiassa, Afrikassa kuin Latinalaisessa Amerikassa ja varmasti eri maissa on eri tuloksia ja eri vauhdilla kehitystä tapahtuu. Mutta minusta täytyy, ed. Aittoniemi, myöntää, että on myös tämmöisiä menestystarinoita kuten Vietnam tänä päivänä. (Ed. Aittoniemi: Ihan eri kansa!) — Te sanotte, että on eri kansa, mutta sama kehitysapu. Sitä samaa kehitysapua sinne on annettu, mitä te täällä yleisesti paheksutte. Myöntäkää, ed. Aittoniemi, että on myös menestystarinoita!

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ed. Wahlström totesi hyvin kuvaavan tosiasian, sen velkamäärän, mikä ns. kehitysmailla on pohjoisen suuntaan, noin 2 000 miljardia Yhdysvaltain dollaria. Samoin vuosittain noin 50 miljardia dollaria kulkeutuu pohjoisesta etelään, siis kehitysmaihin, mutta vastaavasti vuodessa tulee kehitysmaista ns. kehittyneisiin teollisuusmaihin kymmenkertainen määrä tavaraa laskettuna dollareissa, siis 500 miljardia dollaria. Me kehittyneiden maiden asukkaat nautimme taikka yritykset nauttivat kehitysmaiden hedelmistä, eli epäsuhta vuositasolla on kymmenkertainen.

Sen lisäksi meillä on verrattomia organisaatioita, niin kuin Wto, sen määräämät rojaltimaksut, sen määräämä vapaa kaupankäynti, joka nimenomaan on pohjoisten pörssien etu. Samoin me olemme kehittämässä geeniteknologiaa, joka tuottaa esimerkiksi uusia viljelylajikkeita. Niiden vaikutus esimerkiksi Intian maatalouden kehitykseen tulee olemaan hyvin ongelmallinen nimenomaan mainittujen rojaltimaksujen ja muiden vastaavien, puhtaasti taloudellisten sitoumusten, painotusten ja erilaisten maksujen kautta sekä sen kautta, että geeniteknologialla tosiasiassa tuotetaan geneettisesti paljon köyhempiä lajikkeita, vähemmän käytössä olevaa dna:ta kuin on nykyisissä, talonpoikien käyttämissä perinteisissä lajikkeissa. Siis niiden geneettinen perimä on paljon laajempi kuin teknisesti teollisesti tuotetuissa geeniteknologiatuotteissa.

Kehitysmaat eivät todellakaan ole samanlaisia, niin kuin ministeri Haavisto totesi, eivät Lomé-maiden sisällä eivätkä muuten. Jos ajattelemme niiden keskinäisiä suhteita, niin rikkaus todella on eräs ero. Toinen on tietysti demokratia ja sosiaalinen vaje, joka on hyvin erilaista erilaisissa kehitysmaissa. Voimme ajatella jotakin Zairea huippunegatiivisena esimerkkinä, Mobutu Sese Seko miljardiomaisuuksineen hoidattamassa paksunsuolen syövän jälkitilaa Sveitsin huippusairaalassa samaan aikaan, kun väestö kärsii nälästä, sodasta ja väkivallasta.

Ilmeisesti kahvilaan poistunut ed. Aittoniemi totesi Burundin — Ruandan tilanteen. Todellakin syylliset löytyvät kuitenkin Kravun kääntöpiirin pohjoispuolelta tähänkin tilanteeseen. Ajattelen vain katolisen kirkon roolia väestöräjähdyksessä, mikä Burundissa ja Ruandassa on. Belgia, joka itse nyt kärsii sisäisistä levottomuuksista, lakoista, pedofiiliongelmista jne., harjoitti aikanaan todellista hajoita ja hallitse -politiikkaa näissä siirtomaissaan ja käytti nimenomaan näitä kahta eri kansanryhmää toisiaan vastaan ja loi tilanteen, jota nyt maailma kauhistelee, loi sille kasvualustan.

Kehitysmaiksi on tulossa tai on jo tullut osa entistä Neuvostoliittoa, ja voi sanoa, että myös osa nykyistä Venäjää on ilmeisesti eri mittareilla laskien selvästi kehitysmaa-aluetta. Turkin asema on mielenkiintoinen. Se on tietyssä mielessä myös kehitysmaa, ja samaan aikaan se painostaa Nato-kumppaneitaan päästäkseen EU:hun, hyvin mielenkiintoista tässä aivan rikkaan EU:n rajoilla.

Metsät ja niiden tulevaisuus ja meidän kehitysapumme ovat hyvin luonnollisessa yhteydessä. Meillä on osaamista, kokemusta jne. Ainakin sitä pitäisi olla. Ungass, joka on Rion seurantaorganisaatio, kokoontuu kesällä New Yorkissa viisi vuotta Rion jälkeen, "Riosta viis", niin kuin ministeri Haavisto on todennut. Nimenomaan tässäkin Ungass-projektissa Suomi yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa on luomassa metsäohjelmaa.

Kansainvälisen metsäohjelman ja yleensäkin metsään liittyvän kehitysapuyhteistyön ongelmista ja kysymyksenasettelusta ei ole pulaa. Niitä on hyvin paljon. Mikä on todella ympäristöllisesti kestävää metsäpolitiikkaa? Miten paikallisten asukkaiden, metsäkansojen, edut otetaan huomioon jne? Indonesia on todellakin kielteinen esimerkki monella tavalla, ja Suomen taloudelliset edut varsin usein tuntuvat ohittavan kaiken sen moraalin, mikä pitäisi aina olla sekä taloudellisessa yhteistyössä, kaupassa että myös kehitysyhteistyössä. Pahinta tietysti on suoranainen aseiden myynti, mutta voin sanoa, että ympäristön teollinen hävittäminen esimerkiksi metsäpolitiikan nimellä on siihen verrattavissa olevaa tuhon tuottamista. Joka tapauksessa suomalaisen kehitysavun luonnollinen olomuoto voisi

olla nimenomaan metsänhoito, aavikoitumisen estäminen, aavikoiden jälleenmetsittäminen jne.

Toinen asia, joka liittyy keskeiseen ympäristökatastrofiin, väestöräjähdykseen, on lisääntymislääketieteeseen liittyvä tietämys ja siinä toimiminen ja sen painottaminen ja nimenomaan väestöräjähdyksen estäminen ja syntyvyyden säännöstely. Sitä kai se nimenomaan on.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean vain sen, että kaikessa siinä, mitä Suomi valtiona tekee yleensä kaupan alueella tai kehitysaputoiminnassa, myös sosiaalisen dumppauksen estäminen on hyvin tärkeätä, demokratiakysymysten huomioiminen on erittäin tärkeätä ja myös ympäristön huomioiminen, erilaisen ympäristödumppauksen estäminen kaupankäynnissä. Kun menemme kehitysapuyhteistyöhön, ensiarvoista on sellainen kehitysapu, joka vahvistaa ympäristöä kestävällä tavalla ja estää omalta osaltaan sen tuhoutumisen jatkumisen.

Ed. Kuisma merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Wahlström: Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi on täältä jo poistunut, mutta muutama kommentti. Ed. J. Kukkonen sanoi, että ed. Aittoniemi pitäisi vaikka väkisin viedä Ugandaan tai johonkin muualle. Ed. Aittoniemi oli monta vuotta ulkoasiainvaliokunnan jäsen eikä suostunut koskaan lähtemään semmoiselle matkalle, jolla olisi voitu tutustua näihin asioihin. Sen sijaan hän on kyllä monta kertaa ollut käsittelemässä kehitysyhteistyökertomusta, joten hänen pitäisi jotakin siitä tietää. Hän kuitenkin sanoi, ettei ymmärrä yhtään mitään, vaan kuuntelee samoja lauluja.

Se, mitä on aikaansaatu kehitysyhteistyössä, on yleensä kirjattu vuosittain noihin kirjoihin ja kertomuksiin, eikä ole mitään mieltä ruveta niitä asioita täällä toistamaan. Ne, jotka ovat asiasta kiinnostuneita, niin kuin ed. Aittoniemikin näyttää olevan, tietysti lukevat tuon kehitysyhteistyökertomuksen ja vertailevat, mitä on puhuttu, mitä on saatu aikaan ja mihin on satsattu rahaa.

Se, että minä alkupuheenvuorossani puhuin maailman kehitysmaiden velasta ja köyhyydestä, oli vain osoitus siitä, että kehitysyhteistyöllä ei todellakaan saada kaikkea aikaan, jollei harrasteta kokonaisvaltaista ajattelua teollistuneiden ja kehitysmaiden suhteissa, jollei todellakin katsota, mitä eri sektoreilla saadaan aikaan. Ei ole mitään mieltä todellakaan siinä, että kehitysyhteistyössä yritetään hieman korjata niitä vaurioita, joita mahdollisesti saadaan aikaan kauppapolitiikassa vapauttamalla maailmankauppaa väärin perustein jne. Totta kai kysymyksessä on paljon kolonialismin seuraukset, mutta me emme silti voi ajatella, että meillä ei olisi mitään velvollisuutta osallistua siihen työhön, jolla koetetaan loppujen lopuksi kokonaisuudessaan myös lisätä tämän maailman turvallisuutta. Se on eräs hyvin keskeinen tekijä myös meidän kehitysyhteistyömme kannalta. Se lisää myös meidän omaa turvallisuuttamme, mikäli maailma olisi parempi paikka kaikkien elää.

Kritiikkihän on aina paikallaan ja kritiikkiä pitää harrastaa. On erittäin tärkeätä, että kehitysyhteistyön ja kehitysmaasuhteiden seurauksia arvioidaan, evaluoidaan, niin kuin tälläkin hetkellä tehdään. Tässä salissa vain on se ongelma, että kun kehitysyhteistyöstä keskustellaan ja haluaa esittää kritiikkiä, niin kuin tässäkin ovat monetkin kehitysyhteistyön kannattajat esittäneet, siitä seuraa aina sellainen keskustelu, joka on hyvin vaikeata, koska vastustajat tarttuvat tähän kritiikkiin, jonka tarkoituksena olisi parantaa kehitysyhteistyön edellytyksiä ja tehokkuutta, laatua jne. On vähän niin kuin heitettäisiin kaluttu luu koirille. Siitä syntyy hirvittävä rähinä, mutta mitään muuta ei saada aikaan.

Sen vuoksi olisi hyvä, että tämä keskustelu olisi asiallisella pohjalla myös kritiikin suhteen. Kritiikin esittäminen ei tarkoita sitä, että tuomitaan kehitysyhteistyö, vaan sitä, että halutaan saada se paremmaksi, ja siinä suhteessahan meillä on todellakin viime vuosina panostettu siihen, että arvioidaan. On panostettu siihen, että kehitysyhteistyöllä luodaan kehityksen edellytyksiä, että saadaan ihmiset kehitysmaissa itse yrittämään ja sitoutumaan siihen yhteistyöhön, jonka tarkoituksena on edellytyksiä luoda. Puukko ja tulitikkuaski kaikilla siellä jo on, turha on ed. Aittoniemen semmoisia ajatella sinne lahjoitettavaksi, vaan pitää luoda edellytyksiä kehitykselle ja siihen liittyvät monet eri asiat.

Pieni kommentti vain siitä, kun viitattiin strategiaan, joka ed. Kankaanniemen ollessa ministerinä tehtiin ja joka eduskunnassa sai aika perusteellisen käsittelyn. Kyllä tuo kehitysyhteistyöstrategia on edelleen pohjana, ed. Kankaanniemi, periaatepäätöksessä. Ei sitä ole hylätty, vaan lähtökohtana on edelleen sama strategia. Hallituksen periaatepäätöksessä on haluttu askel eteenpäin siitä astua ja tehdä yksityiskohtaisempia suuntauksia, mutta sitä strategiaa ei ole hylätty, ed. Kankaanniemi.

Mielestäni Paasion selvitys oli erittäin ansiokas ja meni varmastikin pidemmälle kuin hallitus periaatepäätöksessään nyt on kyennyt menemään, mutta eivät ne suinkaan ole lainkaan vastakkaiset, vaan nimenomaan Paasion selvitystyön suuntaan on kehitysyhteistyöpäätöstä tehty, ja nyt on tarkoitus määrärahoja vähitellen nostaa. Siinä ollaan todellakin kovasti jäljessä siitä, mitä on itsekin asetettu tavoitteeksi. Mutta samalla, ed. Kankaanniemi, nyt astutaan toivottavasti askel eteenpäin kehitysyhteistyöstrategiasta kehitysmaapoliittiseen strategiaan, jota, niin kuin edellä totesin, eduskunta on toivonut ja vaatinut. Silloin voitaisiin tarkastella kaikkia kehitysmaasuhteita kokonaisuutena niin, että ei todellakaan tapahtuisi sellaista, että vasen käsi ei tiedä, mitä oikea tekee. Suomi toimisi silloin oman strategiansa mukaan, ei pelkästään kahdenvälisissä suhteissa, vaan myös niissä järjestöissä, joissa me toimimme, myös EU:ssa, jossa olemme omalta osaltamme luomassa sitä kehitysmaapolitiikkaa, jota EU harrastaa.

Niin kuin monien puheenvuoroista on käynyt ilmi, monet muut asiat ovat jopa tärkeämpiä kehitysmaasuhteissa kuin kehitysyhteistyö. Kaupan ja muiden yhteistyömuotojen kautta luodaan pohjaa joko sille, että kehitys on tasaisempaa, tai sille, että edelleenkin tapahtuu köyhimpien syrjäytymistä, jota me emme varmaan kukaan toivo sen paremmin tässä maassa kuin maailman laajuisestikaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Tämän vuosikymmenen alkuvuosina tunnetusti elettiin vahvan velkaantumisen aikaa ja vaihtotase oli synkkä, todella vahvasti alijäämäinen. Tänään täällä pääministeri kyselytunnilla julisti pankkikriisin päättyneeksi. Talouden tunnusluvut ovat kääntyneet päinvastaiseen suuntaan kuin vuosikymmenen alussa, ja vaihtotase on vahvasti ylijäämäinen. Tämä antaa perusteluita siihen, että nyt voitaisiin kehitysyhteistyömyönteisyyttä osoittaa myös määrärahoissa paljon nopeammin kuin on nyt tapahtunut, erityisesti vasemmalta. Vihreiden osalta, jotka viime vaalikaudella asiasta huolta kantoivat minun kanssani hyvin, toivoisi nyt vahvempaa otetta, mutta kokoomus näyttää tässäkin ehkä vetävän pitemmän korren yhä vain. Tämä menneestä.

Kaksi kysymystä haluaisin esittää ministeri Haavistolle. Ensinnäkin Paasion selvityksessä ymmärtääkseni tarkoitettiin, että pitäisi olla vähemmän kohdemaita kuin meillä tähän asti on ollut. Kuitenkin te, ministeri, kävitte ymmärtääkseni Kambodzhassa ja Laosissa ja avasitte siellä uusia hankkeita ihan hallituksen kanssa niistä ilmeisesti sopien. Miten tämä linja osuu nyt siihen Paasion esittämään vähempien kohdemaiden linjaan? Onko tarkoitus, että nämä jäävät ei varsinaisiksi kohdemaiksi vaan jollakin muulla tavalla yhteistyön kohteiksi vai vähennetäänkö jostain muualta?

Toinen asia on se, mihin ed. Wahlströmkin viittasi, miten saada ihmiset itse yrittämään. Minkälaisia kokemuksia on pienlainoista, joita parin kolmen vuoden aikana on pyritty antamaan kehitysyhteistyön yhtenä muotona?

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Ensinnäkään en ryhdy ed. Kankaanniemen kanssa määrärahoista väittelemään, kun muistan edellisen kauden, kun minä istuin siellä ja te istuitte täällä. Nyt osat ovat toisinpäin. Trendi nyt ainakin tällä hetkellä on toinen. Tietysti "väärin korotettu" voi olla se kritiikki, mutta joka tapauksessa määrärahakehitys on nyt menossa myönteiseen suuntaan. Ehkä poikkeukselliseksi kuvaa se, että tällä hetkellä tähän suuntaan maailmassa kulkevat Japani ja Suomi. Ruotsi on parhaillaan pudottamassa, Saksa jonkin verran ilmeisesti leikkaa ja muuttaa, joten kansainvälisesti Suomea katsotaan varsin myönteisessä valossa siitä huolimatta, että lähdetään hyvin alhaiselta tasolta. Mutta meillä on nouseva trendi ja voimme entistä aktiivisemmin ottaa osaa työhön myös multijärjestöissä.

Ed. Kankaanniemellä oli kaksi kysymystä. Toinen oli maavalikoima ja se, onko tulossa jotakin lisää. Viittasin aikaisemmin puheenvuorossani siihen, että EU-jäsenyys edellyttää meiltä sitä, että meillä on aika hyvä tuntuma niin Afrikassa, Aasiassa kuin Latinalaisessa Amerikassa mahdollisimman monen maan kanssa. Osa näistä maista on kehitysmaita, ja näissä maissa on tärkeä liikkua.

Vierailuilla Kambodzhassa ja Laosissa käsiteltiin nimenomaan näiden maiden poliittista kehitystä, myös sitä, että Laos, Kambodzha ja itse asiassa Burma eli Myanmar odottavat pääsevänsä tänä vuonna, tänä kesänä, Aseanin jäseneksi. EU:lla ja Aseanilla on hyvin tiiviit sopimussuhteet, niin kuin tiedetään. Burmahan on, kuten kaikki tietävät, hyvin ongelmallinen ihmisoikeuksien osalta, eikä EU katso kehitystä siellä kovin hyvällä. Kambodzhan ja Laosin osalta keskustelimme nimenomaan siitä, minkälaista yhteistyö heillä sitten tulee olemaan Aseanin puitteissa, mitä he siltä odottavat ja miten he näkevät

EU:n roolin ja Suomen roolin EU:n mukana tässä yhteistyössä.

Kambodzhassa tuemme edelleen kansallisten järjestöjen kautta Kambodzhan miinanraivausasioita, olemme olleet Mekongjoki-yhteistyössä, Mekongjoen kartoituksessa, tämän tyyppisissä asioissa. Laosin osalta myös neuvottelimme joistakin pienprojekteista, joita voimme siellä käynnistää ja jotka liittyvät oikeastaan kulttuuriperinnön hoitamiseen. Isommat hankkeet, joissa Laosissa olemme mukana, ovat Maailmanpankin yhteistyöhankkeita, jotka eivät varsinaisesti ole Suomen bilateraalisen avun piirissä. Uskon, että tämän tyyppinen tilanne tulee näissä maissa säilymään. Pyrimme ottamaan osaa multiorganisaatioiden kautta, pankkien ja YK-järjestöjen kautta, siellä ja mahdollisesti kahdenvälisesti teemme joitakin pienprojekteja.

Ehkä olisin vielä painottanut Kaakkois-Aasian alueen tärkeyttä. Heillä on hyvin laaja Mekong-yhteistyö tällä alueella, ja kun tietää, että se on vanhaa sota-aluetta — ajatellaanpa Vietnamin sodan jälkeenkin esimerkiksi Vietnamin hyökkäystä Kambodzhaan ja muutenkin maiden aika vaikeita välejä — tällainen myönteinen kehitys, jota Mekong-alueen yhteistyössä on siellä voitu tehdä, on erittäin hyvä asia. Suomi on pyrkinyt tätä prosessia siellä tukemaan ja käyttämään pieniä kehitysyhteistyöpanoksia sen prosessin välineenä. Viimeksi keskustelimme siitä, kun Mekong-komissio tulee muuttamaan rotaatioperiaatteen mukaisesti Bangkokista Phnom Penhiin Kambodzhaan, millä tavalla Suomi ehkä voisi tukea tätä muuttoprosessia ja mahdollisesti antaa ympäristöasiantuntijan alueelle tekemään Mekong-alueen laajempaa ympäristöohjelmaa.

Nämä ovat minusta hyviä esimerkkejä siitä, miten kehitysyhteistyö ja Suomen ulkopoliittiset tavoitteet sillä alueella voivat hyvin pelata yhteen. Kaiken kukkuraksi vielä meillä on kaupallisia intressejä Aasiassa, kyllä kaikki sen tietävät. Muun muassa ympäristötekniikan yritykset ovat siellä paljon liikkeellä, myyvät ehkä maailman parasta ympäristötekniikkaa, ja sekin sopii hyvin näiden maiden kehityskonseptiin, koska muun muassa Vietnam ja Thaimaa ovat yhä kiinnostuneempia hyvästä ympäristöhoidosta ja ympäristön tilan seurannasta. Tässä mielessä voisi sanoa, että ainakin näissä tapauksissa kaupalliset intressit, kehitysyhteistyöintressit, poliittiset intressit käyvät erittäin hyvin yksiin ja Suomi pystyy kokonaista strategia siellä viemään eteenpäin.

Ed. Kankaanniemi kysyi myös mikroluotoista ja tämän tyyppisistä. Meillä on nyt jonkin verran kokemusta muun muassa maaseudun naisille annetuista pienluotoista, joilla he ovat voineet omaa elinkeinoaan, esimerkiksi ompelutyötä tai jotakin tällaista, panna pystyyn ja maksaa esimerkiksi 1 000 markan luoton erissä takaisin. Takaisinmaksuprosentit ovat hyviä. Tällainen luottojärjestelmä toimii, ja meidän on tarkoitus sitä laajentaa muun muassa Vietnamin keskiosissa laajan kehitysprojektin yhteydessä. Periaatteessa kokemukset ovat myönteisiä. Kehitysyhteistyökertomuksessa siitä jotakin kerrotaan, ja Suomen on tarkoitus laajentaa myös muilla alueilla tällaisia mikroluottoja, jotka nimenomaan palvelevat kehitysmaiden yrittäjyyttä, jota jossakin aikaisemmassa puheenvuorossakin kaivattiin.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa rouva puhemies! On positiivista, että kehitysyhteistyömäärärahatrendi on nouseva, ja mielestäni siitä ministeri Haaviston toiminta kyllä ansaitsee tunnustuksen, samoin se, että ministeri Haavisto on itse vastaamassa koko ajan asiaan ja kysymyksiin, mitä on esitetty, toisin kuin esimerkiksi silloin, kun keskusteltiin lapsipoliittisesta tai sosiaaliturvaselonteosta, jotka ovat mielestäni hyvin tärkeitä Suomen sisäasioita koskevia kysymyksiä, jolloin ministeri loisti poissaolollaan.

Kuitenkin olisin halunnut todeta, ja siihen on aikaisemminkin vähän viitattu, että olemme myös epäonnistuneet näissä hankkeissa erityisen pahasti. Siinä emme tietenkään maana ole yksin, vaan voi sanoa, että länsimaat ovat epäonnistuneet toimissaan erityisesti Afrikassa. Olisinkin heittänyt kysymyksen, että jos vertaamme Afrikkaa ja Vietnamia, niin Afrikasta on sanottu, että se on jo menetetty maanosa. Näin voidaan varmasti monella tavalla sanoa. Jotenkin painopistealuetta voisi toivoa siirrettäväksi Vietnamista esimerkiksi juuri Afrikan pahimmille alueille, koska näissä on kuitenkin vielä elintasossa tasoeroa, ja se olisi huomioitava kyllä Suomen panoksessa.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Oli ilo kuulla, että pienlaina-asioista on hyviä kokemuksia. Niissä kannattaa varmaan edetä useammissakin maissa. Entinen erityisavustajani oli eräässä projektissa Boliviassa ja hänkin kertoi aika myönteisiä asioita siinä suhteessa.

Oikeastaan odotin vastausta vielä yhdestä näkökulmasta toiseen kysymykseeni: Tulevatko uudet maat, Kambodzha, Laos ja ehkä Myan-

markin — korvaamaan joitakin tähänastisia maita, vai tulevatko ne ikään kuin uusina yhteistyökumppaneina jonkin alueellisen toiminnan puitteissa puhtaammin, vai miten Paasion esitys nykyistä vähemmistä kohdemaista toteutuu, vai aiotaanko sitä toteuttaa? Tulee ainakin tietynlaisena ajatuksena mieleen, että mitä useammassa maassa ollaan, kuitenkin toistaiseksi ainakin pienillä varoilla, sitä hankalampi on saada todellista tulosta, koska aina suunnittelu, jälkikäteinen valvonta ja hallinto sekä liikkumiseen ja muuhun yhteyksien pitämiseen liittyvät toiminnot vievät varoja. Silloin kärsii koko kehitysyhteistyöhön varatun määrärahan tehokkuus. Tähän ymmärtääkseni Paasiokin halusi esityksellään puuttua, että oltaisiin hieman harvemmissa maissa ja saataisiin vähän enemmän aikaiseksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Taisi olla ed. Hyssälä, joka totesi, että siirrettäisiin apua sellaisille alueille Afrikkaan, jotka ovat kaikkein pahimmassa jamassa. Minusta voidaan näin tehdä, mutta se on täysin hulluutta. Sellaisille alueille kannattaa antaa apua, joilla on vielä toipumisen mahdollisuus. En tiedä tarvitseeko Vietnam lainkaan. Siellä on niin sitkeätä kansaa, että se pärjää muutenkin. Esimerkiksi Vietnamista tänne tulleet pakolaiset tekevät koko ajan ahkerasti töitä eivätkä ole soittamassa kännykällä asemalta Mogadishuun. Toisin sanoen he ovat kokonaan toinen kansakunta.

Mutta on valitettavasti niin, että tietyillä Afrikan alueilla ei enää voida tehdä mitään, koska tilanne on mennyt niin huonoksi. Näin ollen, jos ollaan kylmän järkeviä, annetaan apu sellaisille alueille maailmassa, missä apu voisi jotenkin auttaa ja saada kehityksen ylöspäin. Afrikan tietyillä alueilla kun katsotaan ihmismassoja, niin siellä ei voida tehdä enää mitään. Ollaan realisteja, vaikka olisimme myös kuinka humanisteja.

Ed. W a h l s t r ö m : Arvoisa puhemies! Oikeastaan vastaisin siltä osin, mikä koskee kehitysyhteistyömaiden määrää. Kehitysmaasuhteiden neuvottelukunnassa on keskusteltu Paasion paperista kovin paljon. Siinähän todetaan, että ensisijaisten yhteistyömaiden määrä pidettäisiin riittävän pienenä, ei niin, että sitä vähennettäisiin, vaan noin kymmenessä. Se on minusta edelleenkin oikea kanta, ja sitä on myös eduskunnassa pidetty oikeana kantana. Sen vuoksi pitäisi todella harkita, kun yhteistyömaita valitaan, että toiminta olisi tarpeeksi pitkäjänteistä, niin että tunnettaisiin maan olosuhteita, kulttuuria jne., mistä jo aikaisemmin puhuin. Toisaalta se ei tietenkään tarkoita sitä, että yhteistyömaat olisivat aina ja ikuisesti samat. Kyllä niitä vaihtaa voidaan, mutta ei ole resurssiemme mukaista eikä järkevää, että toimisimme kovin monissa maissa.

Mitä tulee kohdemaihin, joista muun muassa ed. Hyssälä huomautti, niin kuten kertomuksesta käy ilmi, ainoastaan Nepal ja Vietnam ovat Aasiassa, lähes kaikki muut ovat Afrikassa meidän noin kymmenestä yhteistyömaastamme, ja sitten on Nicaragua Amerikassa. Eli kyllä Afrikka on edelleenkin hyvin tärkeä, ja hyvin paljon — vastoin ed. Aittoniemen väitteitä — siellä on myös saavutettu tuloksia vaikeissakin maissa ja vaikeillakin seuduilla. Varmaan on oikein olla sen verran optimistinen, että voidaan sanoa, ettei Afrikka suinkaan ole mikään kadotettu manner.

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Jos vielä joihinkin esiin nousseisiin kysymyksiin vastaisin. Ed. Hyssälä pohti sitä, missä kannattaa toimia ja missä on epäonnistuttu ja missä onnistuttu. Todellakin asia on niin kuin ed. Wahlström sanoi, että kohdemaiden enemmistö on Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja varmaan tulee siellä säilymään. Tietenkin, jos katsoo eteläisen Afrikan historiaa pikkuisen pidemmällä aikavälillä — mitä on tapahtunut, kun maat ovat itsenäistyneet, päässeet pois siirtomaavallan ikeestä, Etelä-Afrikassa on päästy eroon apartheidista — niin ei Afrikan historia aivan synkkää ole. Nyt selvästi eteläisessä Afrikassa Etelä-Afrikan talouden kehitys ja sen imu naapurivaltioihin Namibiaan, Mosambikiin ja muihin vaikuttaa voimakkaasti. Sitten on maita, kuten Tansania, josta monet ovat sanoneet, että se on apukyllästetty tai siellä ei ole kehitystahtoa. Mutta ehkä positiivinen puoli Tansaniassa kuitenkin on se, että se, voisi sanoa, on tuottanut tähän asti vakautta ympärilleen Afrikassa. Se on kuitenkin koko tämän periodin ollut sellaisena maana, joka on omalla alueellaan pitänyt rauhantilaa yllä. Tällaisia asioita täytyy myös tässä kokonaisuudessa ja Suomen yhteistyökumppanien osalta tarkastella.

En haluaisi sellaista asetelmaa, jossa on Aasia versus Afrikka ja vertaillaan siltä pohjalta maita ja niiden kehitysedellytyksiä. On tosiasia, että maailman köyhien ihmisten enemmistö asuu Aasiassa, mutta on totta, että maailman köyhistä valtioista enemmistö on Afrikassa. Suurin piirtein näin tämä jako taitaa mennä, mutta Aasiassa tietysti väestöpohja ja köyhien tosiasiallinen määrä on valtava.

Ed. Kankaanniemi kysyi ensisijaisista kohdemaista, mitä tehdään, vaihdetaanko maita. Kyse ei ole näin mekaanisista asioista, vaan joidenkin maiden osalta EU-yhteistyö tuo selvästi uusia mahdollisuuksia. Otetaan vaikka meidän perinteinen kehitysyhteistyömaamme Namibia. Olemme keskustelleet EU:n puitteissa siitä, että lähtisimme EU-maiden kesken koordinoimaan Namibian ympäristösektoria tai itse asiassa kehitysyhteistyöhankkeita kestävän kehityksen koordinaation kautta, jolloin kullakin maalla voisi tällaisessa työssä olla oma roolinsa, mitä kukin siellä tekee, ja näistä voitaisiin mahdollisesti neuvotella tämän maan kanssa yhteistyössä eli avunantajilla olisi nykyistä parempi koordinaatio.

Mielestäni tämä on tavoitetila jopa sillä riskillä, että joku maa ei enää ole meidän ensisijainen kohdemaamme perinteisessä mielessä, vaan olemme mukana jossakin isommassa koordinaatiossa ja tukemassa jotakin tiettyä sektoria tässä maassa, tiettyjä ohjelmia: terveysohjelmia, ympäristöohjelmia tai muita tämäntapaista. Minusta tämän tyyppinen uusi ajattelu siinä tilanteessa, jossa olemme osa isompaa yhteisöä eli EU:ta, on hyvin tervetullut. Mutta tiedän, että osa EU-maista ei vielä ole kypsä tai valmis tämän tyyppiseen koordinaatioon. Suomelle se olisi etu, koska meidän resurssimme ovat niin pienet. Meidän kannattaisi juuri keskittyä sellaisille sektoreille, mihin esimerkiksi ed. Tiusanen viittasi. Metsäsektori, aavikoitumisen estäminen tai jokin muu voisi olla meidän spesialiteettimme monessa maassa. Samaten alueellinen yhteistyö, josta perinteinen esimerkki on Sadcc-maiden yhteistyö Afrikassa, on vahva. Vähän uudempana esimerkkinä siitä on tämä Mekong-alueen yhteistyö Aasiassa. Voimme toimia jonkun alueellisen järjestön tai alueellisen yhteistyön puitteissa taikka jonkun pankin, kuten Aasian Kehityspankin, alueellisen ohjelman puitteissa ja tuoda siihen oman roolimme mukaan.

Sanotaan näin, että uskon, että ero ns. ensisijaisten kohdemaiden ja muun avun välillä ei ole niin suuri, vaan voimme kussakin yhteydessä katsoa, mitä välinettä käytämme, olemmeko EU-koordinaatiossa, teemmekö bilateraalisesti, menemmekö multijärjestöjen, YK-järjestöjen, kautta, ehkä korvamerkiten jotakin rahoitusosuutta. Meillä on tavattoman monta välinettä käytössämme. Täytyy tietysti käyttää hyvää harkintaa, mikä väline missäkin tilanteessa on tehokkain ja paras mahdollinen.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä huomautan ministeri Haavistolle, että Etelä-Afrikka on kokonaan toinen maa kuin monet muut mustan Afrikan valtiot, joita on valkoinen mies kolonialismissa ryöstänyt, jättänyt sen jälkeen oman oloonsa. Etelä-Afrikkaakin on ryöstetty, mutta sinne on jäänyt valtioon valkoisten ihmisten runko, joka on luonut siitä hyvin menestyvän maan sekä teknologiassa, tuotannossa, kaupan alueella että muuten. Tosin apartheid-politiikan aikainen syrjäyttäminen ja eristäminen on vaikuttanut siihen tietysti aika paljon. Ei Etelä-Afrikkaa voi verrata moneen muuhun maahan. Se on terve taloudellisesti, ja sinne ovat valkoiset ihmiset jääneet riittävästi pitämään taloutta yllä, samoin Zimbabweenkin. Sielläkin oli valkoiset ihmiset, jotka pitivät taloutta kunnossa, Etelä-Afrikassa myös. Niillä on terve pohja eivätkä ne mitään apua tarvitsekaan. Ne pärjäävät varmasti ihan sillänsä. On turha puhua siitä, että Etelä-Afrikkaa verrataan moniin muihin maihin. Se on kokonaan toinen maa.

Ministeri H a a v i s t o : Arvoisa puhemies! Tämä on kyllä ehdottomasti viimeinen kommentti. Mutta tietysti nyt mietin tätä logiikkaa, kun ed. Aittoniemi ensin sanoi, että pitää jättää ne ihmiset sinne ja jättää mustat keskenään ja valkoisen miehen pitää vetäytyä ja antakoot mustien ratkaista asiansa, ja nyt onkin myönteisiä esimerkkejä siitä, että eurooppalaisilla on ollut kehitysvaikutusta näissä maissa perinteisesti.

Minä luulen kuitenkin, että yhteistyö, ei siirtomaavaltayhteistyö, ei apartheid-yhteistyö, vaan reilu, demokraattisiin suhteisiin perustuva yhteistyö niin Afrikan kuin Aasian maiden kanssa on se paras. Uskon, että tällä yhteistyöllä voidaan todella saavuttaa molempien mantereiden ja maanosien välillä hyviä kehitystuloksia. Tässä on myös myönteisiä mahdollisuuksia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

3) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin Eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1994 ovat antaneet aihetta

Kertomus 15/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 258/1996 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni tämä kauppojen aukioloaikakysymys on niin tärkeä, että siitä on syytä vielä kerran täällä käydä keskustelua, koska kysymyksessä on suuri kulttuurimuutos yhteiskunnassamme.

Mielestäni nykyinen kauppojen aukioloaika on aivan riittävä eli arkisin kello 7—20, lauantaisin kello 7—18 ja yhdeksänä sunnuntaina, huom. yhdeksänä sunnuntaina, kello 10—18. Myös kuluttajilta saadun palautteen mukaan nämä aukioloajat ovat täysin riittävät.

Olen koonnut muutamia faktoja, jotka aika lyhyesti tässä esitän. Kuten tiedämme, ala on naistyövaltainen, ja jos tämä aukioloaika toteutuu, menee perheiltä se ainoa yhteinen päivä. Yhteiskunta ei tarjoa hoitopaikkoja lauantaisin, sunnuntaisin eikä iltaisin. Seurauksena saattaa olla, että ns. avainlapset lisääntyvät. Nyt olemme kuulleet jo viestejä siitä, että pankit suunnittelevat aukiolonsa pidentämistä nimenomaan viikonloppuihin, ja tämähän tietää sitä, että paineet muihinkin aukioloihin lisääntyvät. Koko karuselli pyörähtää käyntiin: Kaupat ovat auki sunnuntaisin. Asiakkaat alkavat vaatia tuoretta leipää, tuoreita leivonnaisia sunnuntaisin, leipomot avautuvat jne. Koko kuntien palvelujärjestelmä joudutaan avaamaan viikonlopuiksi, muuten tämä ei onnistu. Palvelu huononee, koska kauppiaat väsyvät, kun he joutuvat tekemään seitsemän päivää viikossa, ja hyvät ammatti-ihmiset eivät hakeudu alalle näitten pulmien takia.

Olen haastatellut tätä varten salolaista vaatekauppiasta, joka Salossa on töissä jo kuutena päivänä viikossa, pienimuotoinen kauppa, ei pystytä lisäämään työntekijöitä. Hän oli sitä mieltä, että erikoiskauppoja tulee kuolemaan, ja hän, jos kuka, on varmasti asiantuntija tässä, kun tekee sitä joka päivä.

Työllisyys tulee itse asiassa huononemaan suurmarkettien korjatessa hyödyn. Kuluttajien ostovoima ei suinkaan tätä kautta lisäänny, vaan heidän markkansa kanavoidaan yhä harvemmille suurten ja suhteessa vähän työllistävien yksiköiden kautta. Kaupan Keskusliitto on isojen hallussa, eikä erikoisliikkeiden ääni siellä kuulu.

Hallituksen alkuperäinen lakiesitys on hyvin hämäävä. Alle 400 neliömetrin erikoismyymälät eivät tarvitse sunnuntaiaukioloa, eivätkä ne yksistään voisi vetää asiakasmassoja liikkeelle, mitä tässä kaupat tavoittelevat. Lain tavoitteena onkin saada kahden vuoden siirtymäaika -porkkanan jälkeen tie auki suuryksiköille, jotka tuhoavat sitten volyymieduillaan ja suhteellisesti pienemmillä työvoimakustannuksillaan pienet erikoisliikkeet.

On syytä toivoa eduskunnalta nyt inhimillistä päätöksentekoa ja ryhtiä tässä asiassa kantaa vastuuta suomalaisista perheistä ja lepopäivän pyhittämisestä ja sunnuntain vapauttamisesta markkinavoimilta.

Ed. Räsänen: Rouva puhemies! Tähän lakiesitykseen liittyvä menettelytapa osoittaa mielestäni sen, että hallituksen ja eduskunnan suhteet ovat jossain mielessä vinoutuneet. Lipposen hallitus teki todellakin poliittista historiaa, kun sille ei kelvannut eduskunnan päätös sen esittämään liikeaikalakiin, vaan hylätty esitys tuotiin tänne uudestaan.

Mielestäni hallituksen ja eduskunnan suhteita sopii kuvaamaan esimerkki, jonka toin jo kerran esiin, nimittäin esimerkiksi uhmaikäisestä lapsesta ja vanhemmista. Hallitushan on vajaan kahden vuoden iässä ja ilmeisessä uhmaiässä. Kun oma kaksivuotias tyttäreni on ilmaissut haluavansa jotakin, hänelle asian sisältö nimenomaan ei ole tärkeä, vaan se, että pidetään kiinni siitä, minkä hän on päättänyt. Tärkeintä on se, että hän saa näytön siitä, että oma tahto vaikuttaa. Kuitenkin vanhemman on otettava huomioon myös asian sisältö ja tarvittaessa asetettava rajat tällaiselle uhittelulle.

On muistettava, että eduskunta on korkein päättävä elin maassamme ja hallitus on sen työrukkanen tai juoksupoika, ei päinvastoin.

Mielestäni pohjanoteerauksen tässä hallituksen asenteessa teki ministeri Jaakonsaari, kun hän moitti eduskuntaa siitä, että se kuuntelee kansan ääntä. Ketä eduskunnan sitten tulisi kuunnella, jos ei kansaa? Jos Suomen kansasta 70 prosenttia vastustaa liikeaikalakia, kyllä kansanedustajien tulee ottaa tämä huomioon, jos me todella olemme kansan edustajia.

On hyvä, että hallitus on vahva periaatteessa, mutta sen tulee kyetä kuuntelemaan eduskunnan ohjausta ja siten myös kansan ääntä. Mielestäni

hallitus tekisi viisaasti, jos se vetäisi pois tämän esityksen. Näin hallitus parhaiten pelastaisi uskottavuutensa.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Tästä asiasta on käytetty monessa eri yhteydessä jo useita puheenvuoroja, hyviä puheenvuoroja, joista mieleeni ovat erityisesti jääneet ed. Jorma Kukkosen avauspuhe esimerkiksi viime tiistain istunnossa ja samassa istunnossa myöhemmin puhuneen ed. Kauko Juhantalon hyvin monipuolinen, erittelevä ja ansioitunut puheenvuoro. Itse en ole tässä asiassa vielä tällä paikalla käynyt ja ajattelin sen tehdä, kun ed. Kankaanniemen ansiosta tilaisuus vielä tähän keskusteluun järjestyi.

Ilmoitan heti alussa, että olen asiassa Kukkosen linjalla, en Lipposen enkä Liisan, en siis pääministerin enkä työministerin esittämillä linjoilla. Haluaisin puhua sillä mielellä, josta veisasimme valtiopäivien avajaisjumalanpalveluksessa näin: "Saakoon Henki rakastava sydämemme lämmittää, että kova, paha sana tänään lausumatta jää." En halua puhua pahasti enkä haluaisi loukata ketään, mutta yritän kyllä olla rehellinen puhuessani.

Kerron aluksi, miksi minusta on ollut vaikeata osallistua tähän keskusteluun, ja vika on vain minussa eikä muissa.

Olen ollut ensinnäkin hämmentynyt oman ryhmäni, Suomen keskustan eduskuntaryhmän monista puheenvuoroista, joissa on niin kovasti nyt korostettu lepopäivän pyhittämistä. Hämmennys johtuu tietysti siitä, että kun samaa asiaa käsiteltiin viime hallituksen aikana, lepopäivän pyhittämisestä en kuullut monenkaan keskustalaisen kansanedustajan tässä yhteydessä puhuvan. Hämmentynyt olen ollut siitä, kun liikun omassa maakunnassani ja totean, että isännät ajavat sontaa tunkioilta pellolle enemmän ehkä pyhänä kuin arkena, puivat puintinsa pyhäpäivisin ja sitten oma puolueeni järjestää kaikki tärkeät kokoukset aina sunnuntaisin eikä niissä koskaan puhuta lepopäivän pyhittämisestä tai siitä, että se periaate johtaisi johonkin muutokseen. Tämä on tietysti minulle henkilökohtainen ongelma ollut, kun en ole koskaan voinut osallistua periaatteideni vuoksi sunnuntaisin poliittisiin tilaisuuksiin. Olen kyllä sen nahoissani omassa maakunnassani tuntenut, kun on ehtimiseen ja toistamiseen kysytty, mikä se on sellainen edustaja, joka ei tule pyhänä puhumaan piirijärjestön tai puolueorganisaation järjestämiin tilaisuuksiin kansalaisille politiikasta. Olen yrittänyt puolustautua sillä, että periaate on periaate ja se lakkaa olemasta periaate, jos se on myytävänä.

Tarkoitan tällä sitä, että olen kaivannut sellaista rehellisyyttä tähän keskusteluun, että joku meidän johtajistamme olisi käynyt kertomassa, että kyllä me haluamme pyhittää lepopäivänkin, mutta me olemme nyt tällä kertaa tätä mieltä siksi, että me olemme oppositiopuolue ja oppositioryhmä ja haluamme vastustaa hallituksen esityksiä. Minulle ei ole tässä ongelmaa, koska viime kaudellakin äänestin samalla tavalla kuin aion nytkin äänestää, siis ed. Kukkosen linjalla. Näin tekivät eräät muutkin keskustalaiset edustajat, mutta eivät todellakaan kovin monet.

Olen ollut hämmentynyt myöskin siitä, että meiltä on niin paljon moitittu pääministeri Lipposta siitä, että hän teki tästä eräiden arvioiden mukaan hallituksen luottamuskysymyksen. Mitä ihmettelemistä tässä on? Näinhän pääministerit aina tekevät, ottavat jonkin asian, jossa mittauttavat hallituksensa luottamuksen eduskunnassa. Näin tehtiin edellisenkin hallituksen aikana, kun keskustasta oli hallituksen pääministeri. On käynyt niin, että nytkin taas pääasiasta on tullut sivuasia ja on kysymys siitä, nauttiiko hallitus eduskunnan luottamusta, ja se nyt halutaan tässä yhteydessä mitata. Siinä ei ole minusta mitään kummallista. Niin monesti näin on ennenkin tapahtunut.

Sitten vielä yksi heikkouteni täytyy tunnustaa. Se on se, että minusta on ollut vähän vaikea osallistua pappina tähän keskusteluun — anteeksi vain, ed. J. Kukkonen, tämä ei ole teitä kohtaan suunnattua, vaan jälleen omaa heikkouttani. Se hämmennys on siis sitä, että minä olen ajatellut, että olen huono puhumaan sunnuntain pyhittämisestä, koska olen itse niin usein töissä sunnuntaisin. Asia on tietysti oikea ja hyvä. Olen ihaillut ed. Kukkosta siitä, että hän on uskaltanut asettua hallituspuolueenkin edustajana maalitauluksi, johon sitten muun muassa työministeri Jaakonsaari tiistaina ampui myrkyllisiä nuolia huutelemalla paikalta jonkin puheenvuoron aikana, että muut pyhittävät lepopäivän mutta papit ja poliitikot eivät. Ed. Kukkonen on molempia, sekä pappi että poliitikko, niin kuin minäkin.

Pappeja voi tietysti puolustaa sikäli, että mehän olemme töissä sunnuntaisin usein juuri siksi, että muut voisivat pyhittää lepopäivän. Lepopäivän pyhittäminen ei ole joutenoloa ja makoilua tai pelkkää lenkkeilyä ja ulkoilua, vaan luterilaisen käsityksen mukaan lepopäivän pyhittäminen on sitä, että se omistetaan Jumalan sanalle, sen tutkimiseen ja sen harjoittamiseen. Siinä papit

tietysti yrittävät palvella ihmisiä, jotta toiset voisivat pyhittää näin lepopäivän.

Vieläkin jatkan tätä hämmennystä. Se on sitten hämmennys siitä, että kirkko, luterilainen kirkko, on ollut niin kovasti nyt tässä asiassa mukana. Korostan, että se on tietysti hyvä asia, mutta minusta se on jotenkin uutta ja outoa. Tässä talossa on monesti ollut käsiteltävänä isompia ja vakavampia kysymyksiä, joissa olisi näin kirkon jäsenenä ja työntekijänäkin toivonut kirkolta tukea, myötäelämistä, mukanaoloa, julkista esiintymistä, ja sitä ei ole kuulunut eikä näkynyt. Nyt on sitten tällainen asia, jossa kirkko on todella laidasta laitaan asialla ja oikealla asialla — sitä haluan korostaa — mutta tämä on vain omaa vajavaista mieltäni hämmentänyt.

Arvelen myös, että uskonnollinen keskustelu ja Raamattuun perustuva keskustelu ei ole varmaan avautunut kaikille edustajille. Näin rohkenisin epäillä, niin monella tavalla Raamattua on tässä yhteydessä käytetty tässä keskustelussa ja vielä tänä päivänä muun muassa Helsingin Sanomien eräässä artikkelissa. Siinä on ymmärrykseni mukaan paljon oikeaakin. Ehkä parasta on sen viimeinen siteeraus Paavalin Galatalaiskirjeestä, jonka asiasta innostuneet edustajat voivat lehdestä tarkistaa.

Arvoisa puhemies! Minun mieleni järkyttyi niin kuin ed. Räsäsenkin ja monen muun mieli työministeri Jaakonsaaren puheenvuorosta tiistaina tässä salissa. En olisi halunnut kuulla sitä puheenvuoroa. Niin paljon olen omassa mielessäni arvostanut oman vaalipiirin pitkäaikaista edustajaa, nykyistä työministeri Jaakonsaarta, mutta eihän sille mitään voinut, kun ei korviaan voinut tukkia ja sellaisen puheen joutui täällä kuuntelemaan. Jos kaikki eivät ole sitä kuulleet, se on niin lyhyt, että sen voi tässä siteerata, koska aion sen pala palalta oikoa. Työministeri Jaakonsaari sanoi istunnossa 11. helmikuuta näin:

"Arvoisa puhemies! Mielestäni oikeastaan kaikkein vastenmielisin piirre, joka liittyy liikeaikalain käsittelyyn, on se, että kirkko on vedetty ja lähtenyt instituutiona niin voimakkaasti tähän keskusteluun mukaan. Mielestäni se ei vastaa uskonnonvapauden periaatetta. Toisaalta se, että kirkon mielipiteeseen tässä vedotaan, on itse asiassa Lutherin regimenttiopinkin vastaista. Kyllähän ainakin minun evankelisluterilaisen käsitykseni mukaan jokainen ihminen määrittelee henkilökohtaisesti vakaumuksensa eikä mikään instituutio.

Kaiken lisäksi kirkko, joka itse on sopeutunut minusta esimerkillisellä tavalla toimintaympäristön muutokseen, nyt estää tavallaan kaupalta ja kansalaisilta, kuluttajilta sopeutumista toimintaympäristön muutokseen, mikä on arkipäivän käytännössä jokaisen kuluttajan ja kauppiaan oma asia. Tuntuu aika omituiselta, että valiokunnassa ainakin — en tiedä, onko se päättynyt — on esitetty, että arkkipiispaakin kuunnellaan asiantuntijana. Ei ainakaan minun luterilaisuuteeni kuulu näin voimakas ajatus siitä, että kirkko ikään kuin määrittelee kansalaisten puolesta, mikä on oikein ja mikä väärin. Kansalaiset itse sen määrittelevät. Tässä ikään kuin kirkko on hurskas toisten puolesta, ja se on vastenmielistä koko keskustelussa. Siihen vetosi myös ed. J. Kukkonen."

Ensinnäkin siis, mitä tulee uskonnonvapauteen, sehän on vapautta sekä uskontoon että vapautta uskonnosta. Ministeri Jaakonsaari käsitteli vain viimeksi mainittua. Totta kai kirkolla ja kirkon jäsenillä pitää uskonnonvapauden perusarvon, perusvapauden, nimissä olla oikeus lausua mielipiteensä tällaisesta asiasta, vaikka se ei istuvan hallituksen ja sen ministereitten omiin ajatuksiin sopisikaan.

Mitä tulee Martti Lutherin regimenttioppiin, siinähän tietysti ministeri Jaakonsaari on tavallaan oikeassa, että Luther oli sitä mieltä, että pitäköön kumpikin osapuoli omansa: maallinen esivalta ja kirkollinen esivalta. Mutta sitä Martti Luther ei tarkoittanut, että kirkko ei saisi lausua ääneen mielipiteitänsä siitä, miten maallisen esivallan tulee asioita päättää ja lakeja säätää, ei missään tapauksessa! Tämä käsitys on mielestäni pakko oikaista.

Mitä tulee henkilökohtaiseen vakaumukseen ja ihmisen oikeuteen muodostaa yksin mielipiteensä, tämä on ns. yksilöetiikkaa, joka on olemassa totta kai, mutta ministeri Jaakonsaari kirkkoon myötämielisesti suhtautuvana ministerinä ja kansanedustajana unohtaa kokonaan sosiaalietiikan ja sosiaalieettisen näkökulman, yhteisöeettisen näkökulman. Kun hän joissakin lehtihaastatteluissa on moittinut sitä, että kirkko juuri on yhtynyt eri puolueitten vanhoillisiin siipiin esiintymällä voimakkaasti tässä asiassa, ministeri Jaakonsaari nyt ilmoittautuu tällaiseksi vanhoilliseksi teologisen etiikan kannattajaksi, koska nimenomaan nykyaikainen teologinen etiikka, sosiaalietiikka, painottaa sitä, että yhteiskunnassa tehdään päätöksiä, joissa kirkon täytyy yhteisönä myös yrittää olla yhteiskunnan omanatuntona.

Minulla on mukana eräs kirjakin, mutta en nyt ajan puutteen vuoksi voi siitä sitaattia enää

lukea. Siinä eräs naisteologi korostaa sitä, kuinka nykyaikaista sosiaalietiikkaa ja etiikkaa yleensä on se, että myös yhteisönä puututaan tällaisiin asioihin eikä kaikki jää yksittäisten kansalaisten varaan. Minä en ymmärrä paljon sosialidemokratiasta ja sen opista, mutta ajattelen, että tämän yhteisöllisen näkökulman pitäisi aika hyvin sopia myös sosialidemokratiaan. Sitä kai nämä sanat "sosiaalinen demokratia" meille viestittävät.

Sitten ministeri Jaakonsaari arvostelee sitä, että arkkipiispaakin kuunnellaan asiantuntijana. Mitäs kummallista siinä on? Jos Helsingin piispaa on voitu kuunnella talousvaliokunnassa, miksei voitaisi kuunnella arkkipiispaakin? Hänhän, jos kuka, puhuu kirkon äänellä, kirkon suulla.

Arkkipiispa Vikström onkin tänään eräissä lehtihaastatteluissa ilmoittautunut asiantuntijaksi, jos häntä kysytään asiantuntijaksi. Sitten hän on myös ihmetellyt ministeri Jaakonsaaren voimakasta hyökkäystä kirkkoa kohtaan ja todennut, että jos ei kirkko saa tässä asiassa puhua, pyhäpäivän asiassa, missä sitten kirkolla on oikeus puhua. Ajattelen, että meistä moni voi tähän näkemykseen yhtyä.

Arvoisa puhemies! Minä olen ennenkin tältä paikalta kannattanut kirkon ja valtion, kirkon ja muun yhteiskunnan, yhteistyötä, ja sitä vielä tälläkin hetkellä kannatan. Se on varmaan käynnissä parhaillaan, kun lehtitietojen mukaan eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen esiintyy tänään kello 19 alkaen Helsingissä Agricolan kirkossa. Tämä maallinen esivalta ainakin siis pyrkii näille kirkon foorumeille.

Sitten minulla on mukanani Helsingin seurakuntien Kirkko ja Kaupunki -lehdestä valokopio, joka kertoo, että paastonajan keskusteluilloissa Kallion kirkossa keskiviikkoisin esiintyvät vuorollaan meidän ministerimme. Siellä on ollut jo eilen sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre. Siellä esiintyvät ministeri Arja Alho, ministeri Claes Andersson, ministeri Olli-Pekka Heinonen. Yllätys yllätys, 19. maaliskuuta työministeri Liisa Jaakonsaari Helsingissä Kallion kirkossa puhuu aiheesta "viha". Voisiko ajatella, että ministeri Jaakonsaari tiistaina täällä harjoitteli tätä esiintymistä, joka on hänelle tulossa Helsingissä Kallion kirkossa?

Siis mielestäni on hyvä, että on kuultu kirkon ajatuksia, vielä parempi olisi, jos niitä tässä talossa nyt noudatettaisiin.

Sitten mielestäni on tärkeätä, että jatketaan kirkon ja muun yhteiskunnan luontevaa yhteistyötä. Täällä on monesti häädelty meitä pappeja pois politiikasta, ja minä aion kohta siitä häipyäkin. Mutta korostan sitä, että olisi tärkeätä, että erilaisen koulutuksen saaneet kirkon jäsenet voisivat sananvapauden nimissä myös tuoda julki mielipiteensä silloin, kun lakeja säädetään, koska ne säädetään meitä kaikkia kansalaisia varten.

Sitten olisi tärkeätä, että pelastaisimme vielä politiikan uskottavuudesta tämän asian kohdalla sen, mikä on pelastettavissa, eli emme muuttaisi kovin nopeaan tahtiin mielipiteitämme ja kääntelisi takkejamme ja syyttelisi siitä toisiamme, jos monet ovat niin tehneet. Voisin omasta kokemuksesta kertoa, kuinka mukava on mennä nukkumaan, kun on sovussa itsensä kanssa, vaikka olisi saanut arvostelua omasta poliittisesta viiteryhmästäänkin. Se ryhmä ei yksinäisenä hetkenä muutenkaan kovin paljon lämmitä, mutta jos oman paidan sisällä on sopu, on hyvä panna nukkumaan.

Me olemme kaikki edustajat saaneet paljon erilaisia kannanottoja tästä asiasta, ja oman kotiseutuni eräs kannanotto on sellainen, että sen lyhyesti osittain lopuksi siteeraan. Se on Kalajoen rovastikunnan rovastikuntakokouksen 2 päivänä helmikuuta päättämä kannanotto, jossa on lyhyesti se, mitä itsekin tästä substanssista, tästä aiheesta, varsinaisesti ajattelen:

"Kirkon edustajat ovat arkkipiispan johdolla kiinnittäneet huomiota siihen, että lakiesityksen hyväksyminen aiheuttaisi koko kulttuurin ja elämäntavan muutoksen, jonka vaikutukset voivat olla paljon suuremmat kuin nyt aavistamme. Välittömimmin ne kohdistuisivat kaupan alan yrittäjiin ja työntekijöihin sekä lapsiperheisiin. Sunnuntaikaupan vapauttaminen tarkoittaa käytännössä työn ja levon, arjen ja pyhän vuorottelun häivyttämistä. Toteutuessaan se heikentäisi mahdollisuutta rauhoittumiseen ja virkistymiseen, perheiden yhdessäoloon ja pyhän kokemiseen. Työn monenlaisten vaatimusten ja kiireen, kuluttavan elämänmenon ja kuluttamisen vastapainoksi tarvitsemme yhden yhteisen päivän, joka selvästi erottuu muista viikonpäivistä.

Eri tiedotusvälineissä julkistettujen kyselyjen ja selvitysten mukaan suurin osa äänestysikäisistä suomalaisista samoin kuin kaupan alan yrittäjistä ja työntekijöistä vastustaa kauppojen sunnuntaiaukiolon lisäämistä tai pitää sitä tarpeettomana. Me Kalajoen rovastikunnan kokoukseen kokoontuneet seurakuntien edustajat toivomme, että liikeaikalaista äänestettäessä kansan valitsemat edustajat saavat äänestäjiensä mielipidettä kuunnellen ratkaista kantansa

omantuntonsa mukaan. Suosittelemme myös, että seurakuntien jäsenet ottaisivat yhteyttä puolueisiin ja omiin kansanedustajiinsa ja rohkaisisivat näitä toimimaan pyhäpäivän suojelemiseksi."

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa rouva puhemies! Näyttää siltä, että tämä keskustelu on sittenkin tarpeen eli pöydällepano ed. Ala-Harjan esittämällä tavalla oli ihan paikallaan, vaikka minun esitykseni oli, että lykättäisiin niin kauas tämän asian käsittely, että se ei kaataisi tätä hallitusta. Mutta hallituspuolueen taholta tuli tällainen tahto, ja kun toistakymmentä puheenvuoroa tänään vielä on, se osoittaa, että keskustelun tarvetta vielä on evästykseksi talousvaliokunnalle.

Tämän keskustelun viime puheenvuorot ovat kosketelleet vahvasti kirkon kantaa ja toisaalta työministeri Jaakonsaaren viime tiistain puheenvuoroa, jonka ed. Alaranta äsken luki ja kävi läpi. Itsekin tuon puheen kirjallisena hain, kun sen kuulin, ja nyt luin ja jälleen kuuntelin, mitä ed. Alaranta siitä totesi, ja täytyy sanoa, että se on tyrmistyttävä kannanotto valtioneuvoston jäseneltä eduskunnan edessä. Hänhän valtioneuvoston jäsenenä vaati kirkkoa olemaan lausumatta kantaansa julki kauppojen aukioloa sunnuntaisin koskevasta asiasta.

Minun ajatukseni on, että jos ministeri Jaakonsaari on johdonmukainen, hän ehkä vaatisi myös muun muassa ay-liikettä tai työnantajajärjestöjä olemaan vaiti yhteiskunnallisista kysymyksistä ja keskustelusta ulkona. Tämä on aivan käsittämätön ja aivan tyrmistyttävä kanta. Mielestäni ministeri Jaakonsaaren pitäisi viipymättä tulla tänne eduskunnan eteen ja julkisesti peruuttaa tuo täysin harkitsematon lausunto. Kyllä meillä pitää olla sananvapaus ja mielipiteen vapaus. Se pitää saada ilmaista kaikkien, myös kirkon piispojen ja kaikkien hengellisten johtajien, yhteiskunnallisissa niin kuin muissakin asioissa. Meillä kaikilla on vapaus, ja niin kuin tässä ilmeni, erilaiset kollegiaalisetkin elimet ovat käsitelleet tätä asiaa ja ottaneet kannan, ja heillä on oltava oikeus siihen kannanottoon, eikä ministeri saa sitä tuomita. Tämä on vallan käsittämätöntä ja historiallista, että näin pääsi tapahtumaan. Anteeksipyyntö ja peruminen olisi todella paikallaan.

Mitä tulee tuohon ministeri Jaakonsaaren puheenvuoroon, yhdeltä osin totean, että kun hän puhuu toimintaympäristön muutoksesta, joka on tapahtunut, ja vaatii, että asian pitää saadamennä, niin kuin kuluttajat ja kauppiaat haluavat, niin se tietysti oli sinänsä perusteeton kanta siinä mielessä, että suuri osa kauppiaista ja selvä enemmistö kuluttajista ei halua kauppojen sunnuntaiaukioloa, vaan he haluavat, että tätä toimintaympäristön muutosta, jota tietysti meillä tapahtuu, ohjataan. Nimenomaan se ohjaus kuuluu lainsäätäjälle, meille täällä. Meidän on kuunneltava kuluttajien, kauppiaiden, pienyrittäjien, ammattiyhdistysliikkeen, kirkon, erilaisten tahojen kantaa mahdollisimman laajasti ja jopa piispoja ja muita valiokunnassa ja julkisen sanan kautta ja otettava näkemykset huomioon ja katsottava, mikä on se oikea kanta, ja siitä sitten tehtävä asianmukaiset päätökset.

Todellakin tänä päivänä, jos koskaan, tämän yhteiskunnan toimintaympäristön muutosta, ministeri käytti sitä termiä, pitää ohjata. Ei pidä antaa periksi sille vapauden vastuuttomalle ihannoinnille, mikä tässä yhteiskunnassa on kaikin osin menossa eteenpäin ja polkee kaikki kestävät arvot, huutaa vapautta ilman vastuuta. Tällaisesta tässä on pitkälti kysymys. Markkinavoimien ja kaupallisuuden alle ollaan valmiit luovuttamaan kaikki arvot ja kaikki asiat. Se on täysin väärää politiikkaa ja johtaa väärään suuntaan, ja sen laskut ja seuraukset ovat murheelliset.

Ministeri toteaa myös siinä, minkä kuulimme, että kirkko ikään kuin määrittelee kansalaisten puolesta, mikä on oikein ja mikä väärin. Minun mielestäni juuri näin tulisi tehdä eli kirkon ja hengellisten piirien Raamatun pohjalta pitääkin ilmoittaa kansalle, mikä on oikein ja mikä väärin, ja sen pohjalta tulisi tehdä sitten päätökset ja ratkaisut. Kukin tekee ne itse oman elämänsä kohdalla ja myös me täällä, mutta meidän on hyvä tietää, mikä on kirkon opetuksen pohjalta oikein ja väärin.

Arvoisa puhemies! Toinen asia, jota en ole tässä yhteydessä vielä maininnut, vaikka paljon olen puhunut, on tuo, joka on täällä ollut jossain määrin esillä, kuntien talous ja tämän esityksen vaikutus siihen. Tämä hallitushan valitsi päivähoidon osalta aivan järjettömän tien, kun se lähti ajamaan kotihoidon tukea alas ja lupasi kaikille lapsille kunnallisen päivähoidon ohi paljon edullisemman ja lapsiystävällisemmän mallin eli kotihoidontukijärjestelmän. Kun se asetetaan rinnan tämän esityksen kanssa, väistämättä on nähtävissä, että kuntien menot tämänkin lakiesityksen toteutumisen myötä tulisivat kasvamaan voimakkaasti.

Meillä oli tänään hallintovaliokunnassa kun-

tien talous esillä. Sisäasiainministeriön asiantuntija totesi, että kuntien talous on menossa tavattomalla nopeudella erittäin kireään suuntaan. Se tuli syksyllä myös selkeästi esille, kun valtionosuuslainsäädännön uudistusta käsiteltiin. Kunnat ajautuvat todellisiin suuriin vaikeuksiin, kun päivähoitovelvoitteet ovat yksi merkittävä kuntien menoja lisäävä asia.

Sunnuntaiaukiololla hallitus tietoisesti lisää kuntien kustannuksia tältä osin. Päivähoitokustannukset tulevat kasvamaan, kun lapsille pitää järjestää päivähoitopaikat, koska kunnilla on siihen velvollisuus. Se lisää myös liikennöintiä, julkisen liikenteen palvelujen tarvetta ja muita tämän tyyppisiä ongelmia varmasti työntekijöiden osalta. Ne ovat ehkä vähäisempiä eivätkä rasita sinänsä ehkä niin paljon yhteiskuntaa, mutta kuntien talouden ja tietysti lastenhoidon tason kannalta tämä esitys on todella huono, ja se pitäisi hylätä.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Minäkin aion lyhyessä puheenvuorossani puuttua vain yhteen asiaan eli ministeri Jaakonsaaren viimetiistaiseen puheenvuoroon eduskuntasalissa.

Ministeri Jaakonsaari on puhunut salissa kirkon yhteiskunnallisesta asemasta myös aivan erilaisin äänensävyin. Joulukuussa 1995 ministeri Jaakonsaari kiitti kotikaupunkinsa kirkkoherroja siitä, että nämä lehtikirjoituksessa toivottivat pakolaiset tervetulleiksi ja näin osoittivat, ettei kirkko ole tukemassa muukalaisvastaisuutta. Ministeri Jaakonsaari totesi edelleen: "Kotien, kansalaisyhteiskunnan, järjestöjen, kirkon ja kaikkien vastuu on rasismin taittamisessa keskeinen."

Aivan oikein, minusta kirkolla on oikeus ja jopa velvollisuus osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kirkon oikeus osallistua tähän keskusteluun on suvaittava myös silloin, kun sen kanta on hallituksen tai ministeri Jaakonsaaren kannan vastainen.

Minusta liikeaikalain käsittely on muutenkin osoittanut hallitukselta täydellistä vallansokeutta. Ensiksi pääministeri Lipponen kokoomuksen puheenjohtajan ja eduskuntaryhmän puheenjohtajan suosiollisella myötävaikutuksella totesi, että he eivät hyväksy eduskunnan tekemää päätöstä, ja nyt asia on sitten eduskunnassa uudelleen käsittelyssä. Nyt ministeri Jaakonsaari on kieltämässä kirkolta mielipiteen- ja sananvapauden. Toivoisin ministeri Jaakonsaarelta enemmän suvaitsevaisuutta. Täytyy vain todeta, että tässä miettii, onko hallituksen tai jonkun ministerin seuraava veto se, että gallupien julkaiseminenkin kielletään ilman hallituksen tai jonkin ministerin lupaa ainakin silloin, jos gallupin tulos on hallituksen mielipiteen vastainen. Kannatan sitä, että hallitusmuodossa voimassa oleva sananvapaus koskee yksilöä, järjestöjä ja myös kirkkoa.

Arvoisa puhemies! Ihmettelen myös sitä, miten arkkipiispa Vikström on kelvannut rasisminvastaisen valtuuskunnan jäseneksi, nimittäjänä on kyllä ollut ministeri Halonen, jos taas ministeri Jaakonsaarelle ei kelpaa se, että arkkipiispaa kuullaan eduskunnassa asiantuntijana jossakin asiassa. Minusta nämä kaikki esimerkit jo osoittavat todella ainoastaan sen asian, että hallitus ja jotkut sen ministerit ovat sallimassa kirkolle mielipiteenvapauden vain silloin, kun se tukee hallituksen omaa linjaa. Toivon, että tämä ei leviä muihin järjestöihin tai muista järjestöjä ryhdytään kohtelemaan samalla tavalla.

Ed. V. K o s k i : Arvoisa puhemies! Mielestäni tämä laki on saanut tässä talossa kohtuuttomat suuret mittasuhteet. Tässä asiassa on käytetty myös kohtuuttomasti aikaa. Myös keskustelu ja päätöksenteko on saanut mielestäni erikoisia piirteitä, jotka huonosti sopivat lainvalmisteluun. Ei siis ole ihme, että kansalaiset kyselevät, eikö eduskunnalla ole muita, tärkeämpiä asioita, kuten suurtyöttömyyteen paneutuminen toden teolla. Seuraavassa kommentoin Kouvolan seudun kaupan henkilökunnan sekä myös kauppiaiden näkemyksiä liikeaikalain muutoksesta.

Ensinnäkin muutama kohta niistä asioista, joita lakiin ei pitäisi sisällyttää. Alueen edustajat yhteisesti ovat nähneet, että täysin vapaat sunnuntaiaukiolot eivät missään tapauksessa ole tarpeellisia. Tälle on myös perusteita. Uskon, että jos lakiesitys tällaisen muodon saa, se ei läpäise eduskunnan käsittelyä toisessakaan käsittelyssä. Lisäksi vapailla aukioloilla ei lisätä kaupan kokonaismyyntiä, vaan myynti jakautuisi kuuden päivän sijasta seitsemälle päivälle myyntikustannusten lisääntyessä. Sunnuntaiaukioloista tulisi entistä epätasapainoisempi kehitys kauppojen kesken niin, että markettityyppiset kaupat hyötyisivät siitä pienkauppiaiden kustannuksella. Vaikka sanotaan, että laki ei pakottaisi kauppojen aukioloon sunnuntaisin, niin kuin teksti ilmeisesti kuuluukin, on syytä ottaa huomioon pienkauppiaiden näkemys, että keskusliikkeet painostaisivat tähän periaatteella tulos tai ulos.

Toiseksi, keinotekoisia rajoja, esimerkiksi neliömäärärajoituksia, ei pidetty tarpeellisena laittaa lakitekstiin. Esimerkkinä tuotiin jo kioskiasetuksen kohdalla valvonnan vaikeudet, koska on ollut mahdotonta sitä suorittaa ja samoja olosuhteita ei pitäisi toistaa.

Kolmanneksi todettiin, että laki tulisi saattaa yhtäaikaisena voimaan ilman mitään porrastettuja siirtymäaikoja. Voimaantuloaikaa tulee sen sijaan harkita kaupan ja henkilökunnan sopeutumisen varmistamiseksi. Esille tuotiin myös kauppaliikkeiden liikeaikalaki, joka on sidoksissa liikealan työehtosopimuksiin, jotka ovat nykyisen lain mukaisesti sovittuina voimassa 28.2.1998 saakka.

Erityisen jyrkästi esitettiin mielipiteitä, ettei arkipäiväistä aukioloaikaa tule enää lakimääräisesti lisätä. Perusteluina esitettiin, että se vähentäisi entisestään kauppaliikkeiden kannattavuutta, koska jo nytkin myymälähenkilökunta seisoskelee yksinään nykyisten aukioloaikojen viimeisillä tunneilla. Esimerkkinä tuotiin kassojen laskenta työajan jälkeen, mikä pidentäisi kassojen työaikaa kohtuuttomasti aina yötunneille asti, jos esimerkiksi liikkeet lailla mahdollistettaisiin olemaan auki kello 21:een tai jopa 22:een saakka, josta myös olen kuullut käytäväkeskusteluissa. Painotettiin myös siivoushenkilökunnan työtä, josta näin ollen tulisi pelkästään yötyötä, ja se vaikuttaisi omalta osaltaan tuottavuuden heikkenemiseen. Myös kauppaliikkeiden vartiointiajat pitenisivät aiheuttaen lisäkustannuksia. Tässä siis kielteiset puolet.

Oli miellyttävää havaita, että alueella oli tutkiskeltu myös uudistuksen myönteisiä puolia, joista kommentoin muutamia.

Ensimmäiseksi, mikäli sunnuntaiaukioloaikoja halutaan lisätä, ne tulisi ajoittaa sekä kaupan että asiakkaiden kuin myös myymälähenkilökunnankin kannalta järkevimmällä tavalla niin, että entiset sunnuntaiaukiolot kuitenkin säilytettäisiin. Esimerkiksi esitettiin, että kevätkauden sunnuntaiaukiolot voisivat olla koulujen päättymisen ja lomakauden alkamisen mukaan jaksotettuja — enintään neljä, mieluummin vain kaksi lisäsunnuntaita — ja aika olisi toukokuu. Syyskauden sunnuntaiaukioloja esitettiin ajoitettavaksi vastaavasti koulujen ja lomakauden päättymisen mukaan, silloinkin enintään neljä, mieluummin kaksi ja elokuulle.

Toiseksi, poikkeuslupakäytännöstä todettiin, että se voitaisiin säilyttää, mutta siirtää lääninhallituksilta kunnille, koska kunnat voisivat joustavammin kuin lääninhallitukset käsitellä tarvittaessa poikkeusluvat ja liittää ne esimerkiksi paikkakunnan yleisötapahtumiin, jolloin kaupan aukiololle tulisi myös taloudelliset edellytykset.

Kioskiasetusta tulee muuttaa, niin kuin oikeusasiamies on kirjeellään 1.11.1995 esittänyt, koska kioskien laiton tilanne on yksi syypää kauppojen ja kioskien nykyiseen eriarvoiseen asemaan. Autokauppojen, huonekaluliikkeiden tai vastaavien näyttelyiden yhteydessä poikkeusluvilla voitaisiin sallia myös myynti, ettei sitä tarvitsisi kiertää.

Kolmanneksi, lakimuutoksessa on otettava huomioon sen vaikutukset henkilökunnan sosiaalipoliittisiin tarpeisiin. Puhuttiin lasten päivähoidosta, jonka eduskunta on säätänyt subjektiiviseksi oikeudeksi. Epäiltiin lasten päivähoidon järjestelyjen mahdollisuutta kaupan työaikojen mukaan, ja on varmasti niin, että niissä asioissa on suuria vaikeuksia.

Puhuttiin henkilökunnan harrastustoiminnan, aikuisopiskelun ja vapaa-ajan liikunnan, harrastusmahdollisuuksien vähenemisestä, turvallisuuskysymysten vaikeutumisesta myyntityössä, jos myymälähenkilökuntaa käytetään mahdollisimman vähän, ja toivottiin, että tältä osin voisi olla maininta esimerkiksi asetuksessa.

Neljänneksi, ns. lyhyiden työaikojen sosiaaliturvassa esitettiin alle yhden kuukauden työsuhteille sosiaaliturvaa sekä eläkkeiden että sairauskorvausten muodossa, koska muutos eittämättä lisäisi ns. epätyypillisen työn muotoja.

Viidenneksi oli esillä kaupan henkilökunnan työn sääntely. Mikäli aukioloajat laajenevat arkisin, sen vaikutukset työaikaan pitäisi selvittää, samoin sunnuntaiaukioloaikojen vaikutukset henkilökunnan työaikojen järjestelyyn sekä palkkaukseen. On huomioitava, mikä vaikutus aukiolojen lisäämisellä ylipäätään on ns. vakinaisen henkilökunnan asemaan.

Tällaisia asioita tuli esille Kouvolan seudun tilaisuudessa tiistaina 11.2.1997. Näkemykseni on, että sellaista lakia ei koskaan saada aikaan, jolla voisi olla vain hyvää vaikutusta, kun otetaan huomioon, miten erilaisia tarpeita maan eri puolilla tässä asiassa on. Olen sitä mieltä, että jos olisi mahdollista, niin pääkaupunkiseutu tarvitsisi oman kauppaliikkeiden aukioloa koskevan lain ja muu maa voisi toimia mainiosti nykyisten kauppaliikkeiden aukioloaikojen puitteissa.

Käsitykseni on, että lakimuutoksella tulisi mahdollisimman pitkälle turvata pienkauppojen asema erityisesti kaupunkitaajamissa, joissa niiden merkitys on todella suuri ja korostuu esimer-

kiksi posti- ja pankkipalvelujen korvaajana vanhusväestölle ja vastaaville kansalaisryhmille.

Ed. Myllyniemi: Arvoisa puhemies! Tästä on tulossa hyvää vauhtia suorastaan sarjaelokuva, melkein niin kuin Peyton Place aikanaan. Ehkä tämä kestää niin kauan, toivottavasti ei ihan niin kauan kuitenkaan, vaikka tämä oikeastaan alkaa jo hiljalleen kiinnostaakin.

Oltiinpa asiasta mitä mieltä tahansa, jos lakiesitys hyväksytään, sillä aiheutetaan ilman muuta se, niin kuin täällä on varmaan sanottu moneenkin kertaan, että kaikki päivät ovat yhtä ja samaa mössöä. Ei ole enää maanantaita, ei ole enää sunnuntaita.

Puoltajat tietenkin sanovat, että ratkaiskoon itse kukin, haluaako todellakin perheensä elämän menevän tällaiseksi yhdeksi mössöksi, jos tällaista harvinaista sanaa käyttäisi. Näin asia ei vain ole. Ihmiset oppivat valitettavasti huonoja tapoja mieluummin kuin hyviä. Onko kaupassakäynti huono tapa, siitä voidaan keskustella. Pidän sitä huonona tapana silloin, jos siihen uhrataan vielä sunnuntaikin. Jos ei kerkiä nykyisenä kauppojen aukioloaikana rahojansa tuhlata, ei syynä ole se, että kaupat ovat liian vähän aikaa auki, vaan se, että on liian paljon rahaa. Kyllä siellä varmasti kerkiää käymään näitten aukioloaikojen puitteissa.

Puhutaan myös, että tämä on vapaaehtoista, pitäisi vapaasti itse kunkin saada päättää, mitä tekee. Me suomalaiset kuitenkin olemme sopeutuneet siihen, että me noudatamme aika lailla säännöksiä ja ohjeita. Ei siinä mitään ongelmaa meillä ole. Me olemme sopeutuneet siihen, että meidän ei tarvitse käydä kaupassa sunnuntaisin, vaan voidaan toteuttaa se muulloinkin.

Toistan, että me olemme tosiaan tuollaiseen vapaaehtoiseen pakkoon sopeutuneet. Mielestäni eräs kansakoulunopettaja, taitaa olla aivan eri titteli nykyään, hyvin kuvaavasti siitä kertoi luokkansa edessä, kun oppilaat puhuivat vapaudesta ja siitä, kuinka vapaus on niin tärkeää, me haluamme tehdä sitä ja sitä vapaasti, meidän pitää itse saada päättää, mitä me haluamme. Opettaja kertoi, että niinhän se on, niinhän se voisi olla, mutta me teemme paljon sellaisia asioita, mistä emme voi päättää, tietämättämme ja pakosta. Hän kertoi esimerkin siitä, kuinka oli autolla liikkeellä ja oli suora tie. Opettajasta olisi ollut mukava ajaa suoraan aina vain eteenpäin, helppo ohjata autoa. Mutta kun tien päässä oli mutka, hän joutui kääntymään vain sen mutkan mukaisesti, vaikka hänen kuinka olisi tehnyt mieli ajaa suoraan. Se on semmoista pakkoa, jota me emme huomaa.

Meillä on monta muutakin sellaista asiaa, mitä me noudatamme automaattisesti. Emme huomaa ollenkaan, että se on oikeastaan pakko tehdä, emmekä sitä millään tapaa paheksu. Miksemme voi pitää tosiaan kauppoja kiinni sunnuntaisin ja sallittaisiin, että eri päivillä olisi oma roolinsa?

En voi olla palaamatta tuohon 400 neliöön. On kyllä hämmästyttävää, että sellainen siellä on. Jos tämän jotenkin muuten hyväksyisi, on hämmästyttävää, että tieten tahtoen liikkeet asetetaan siihen tilanteeseen, että heidän pitää ruveta kiertämään lakia. Ei ole mahdollista, että samassa tavaratalossa on kolme neljä liikettä, jotka ovat alle 400 neliön, saavat olla auki, mutta isompien pitää olla kiinni. Samasta ulko-ovesta mennään sisälle. Sehän tulee aiheuttamaan sen, että niistä vaateliikkeistä muodostetaan liike ykkönen, liike kakkonen, liike kolmonen joidenkin käytävien mukaisesti ja koko tavaratalo on auki. Joissakin kylissä saattaa olla kaksi kolme kauppaa. Yksi on vähän liian iso eikä saa pitää auki ja muut pitävät. Ei tieten tahtoen ainakaan tällaisia liskuja tähän lakiin pitäisi soveltaa.

Kaiken kaikkiaan ehkä olisi parasta, että tehtäisiin tästä laista jatkokertomus. Lyötäisiin aina poikki nämä istunnot näin sopivasti ja tämä asia jätettäisiin taas ja jatkettaisiin viikon päästä ja puhuttaisiin tästä tämä vuosi aina silloin, kun ei ole mitään tärkeämpiä asioita.

Ed. H. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Kun huomenna jatketaan neuvotteluja parannusten aikaansaamiseksi hallituksen esitykseen, esitän tässä lyhyesti joitakin näkemyksiäni asiasta.

Yhdyn ensinnäkin ehdotuksiin vähentää sunnuntaiaukiolopäivien lukumäärää samoin kuin ehdotuksiin aukiolon sallimisesta aikaisintaan vasta kello kahdestatoista lähtien. Pien- ja perhekauppiaiden tulevaisuudenhuolen ymmärrän hyvin, jos markettien ja muiden suurmyymälöiden sallitaan olla alusta pitäen auki. Senpä vuoksi toivon, että aukioloon oikeutettujen myymälöiden pinta-alaa pudotettaisiin 400 neliömetristä alaspäin. Esimerkiksi 300 tai sitäkin alle olevat neliömetrimäärät olisivat ilmeisesti jo selvästi pienyrittäjiä suosivampia. Edelleen pidän tärkeänä, että tämän lain yhteydessä ei päätettäisi kaiken kokoisten kauppojen vapaasta aukiolosta 15.5.99 alkaen. Mielestäni on kaikessa rauhassa ja kiihkottomasti seurattava nyt säädettävän lain

vaikutuksia ja tehtävä niistä johtopäätökset. Jos tarvetta ilmenee laajentaa aukioloa myös suurempiin kauppoihin ja marketteihin, muutetaan aikanaan lakia.

Muuten olen sitä mieltä, että kirkolla on oikeus ja jopa velvollisuus tuoda mielipiteensä tässäkin asiassa julki.

Ed. K a l l i s : Arvoisa rouva puhemies! Pikkuhiljaa alan uskoa kansanvaltaan. Joitakin viikkoja sitten 82 kansanedustajaa oli sitä mieltä, että tämä lakiesitys on hyvä. He äänestivät sen puolesta. Tänä päivänä, väittäisin, alle viisi edustajaa on enää sitä mieltä, että lakiesitys on hyvä. Luulen, että talousvaliokunnan puheenjohtaja ed. Hämäläinen kuuluu siihen pieneen vähemmistöön, joka pitää tätä lakiesitystä hyvänä.

Ne 75, jotka joitakin viikkoja sitten äänestivät puolesta, puhuvat nyt kompromissin puolesta. Olen kyllä itse miettinyt, kenen kanssa se kompromissi tehdään. Kenen kanssa ed. Heikki Koskinen haluaa tehdä kompromissin? Kenen kanssa ed. Karpio haluaa tehdä kompromissin? Te molemmat pidätte lakiesitystä huonona ja sanotte, että tehdään kompromissi, mutta kenen kanssa tehdään kompromissi, kun suuri enemmistö on sitä mieltä, että tämä esitys on huono? Olen ymmärtänyt teidän puheenvuoroistanne myöskin, että se on teidän mielestänne huono. Mutta kuitenkin te haluatte tehdä kompromissin. (Ed. H. Koskinen: Parannetaan lakia!) — Hyvä näin, on hyvä, että mielipiteet ovat muuttuneet ja muuttuneet oikeaan suuntaan. — Ed. V. Koski puhui ihan samalla tavalla kuin ed. Koskinen ja piti tätä lakiesitystä huonona. En muista kyllä, miten ed. V. Koski äänesti joulukuussa, mutta tänä päivänä hän joka tapauksessa pitää lakia huonona.

Ed. Hämäläisen kanssa kävimme pientä keskustelua silloin, kun tämä asia oli viimeksi esillä. Ed. Hämäläinen antoi ymmärtää, että osa kauppiasta, suurin piirtein puolet kauppiasyrittäjistä, on puolesta, puolet vastaan. (Ed. Hämäläinen: En sanonut lukumäärää!) — No, ei lukumäärää, mutta sanon, että ymmärsin puheenvuoronne tällä lailla. (Ed. Hämäläinen: Ymmärsitte väärin!) — Silloin minä ymmärsin väärin.

Nyt kuitenkin kun vähän katselin sitä postia, mitä on tullut, totean, että Wihuri Oy ilmoittaa, että ollaan voimakkaasti vastaan, 114 lähipalvelumyymälää. Vaasan läänistä me saimme kirjeen joitakin päiviä sitten, ja siinä Suomen Kenkäkauppiaiden Liitto ry:n hallitus ilmoittaa, että 236 jäsentä toivoo, että tämä lakiesitys hylättäisiin. Sitten on pitkä pitkä luettelo muista yrityksistä, jotka ovat tätä lakiesitystä vastaan. Viime kerralla minä sanoin, että yksikään yrittäjä ei ole ottanut yhteyttä minuun toivoen, että puhuisin lakiesityksen puolesta. Viime kerralla sanoin, että kymmeniä, ehkä satoja ja tänä päivänä sanon että ehkä tuhansia yrittäjiä on kääntynyt puoleeni toivoen, että olisin hylkäämisen kannalla. Nämä samat henkilöt ja samat yrittäjät ovat myöskin kääntyneet ed. Heikki Koskisen puoleen samaa pyytäen. Katsomme sitten, kumpi noudattaa kansan tahtoa.

Sitten muutama sana kirkon asemasta ja oikeudesta lausua mielipiteensä asiasta. Noin vuosi sitten Porvoon hiippakunnan piispa pyysi ruotsinkieliset kansanedustajat luoksensa keskustelemaan ajankohtaisista asioista, ja kansanedustajat siinä lausuivat toivomuksensa, että piispa ja kirkko useammin puuttuisivat yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Näin piispat ja kirkko ovat nyt tehneet. Tänä päivänä oli televisiossa Mediapeli ja siinä kysyttiin, mitä mieltä soittajat ovat, saako kirkko ja tuleeko kirkon lausua mielipiteensä liikkeiden aukioloajoista. Yli 80 prosenttia oli sitä mieltä, että on aivan oikein, että arkkipiispa ja kirkko tähän puuttuu. Eli ne kansanedustajat, jotka moittivat kirkkoa instituutiona siitä, että se on lausunut mielipiteensä asiasta, toimivat juuri päinvastaisesti kuin Suomen kansa toivoo.

Ei tässä asiassa kukaan ole kiihkoillut. Mielestäni ne, jotka ovat puhuneet lakiesityksen puolesta, eivät ole kovinkaan paljon perustelleet syitä, minkä takia tämän pitäisi hyväksyä. Siinä mielessä ne puheenvuorot ovat olleet varsin maltillisia. Enkä minä nyt tiedä, ovatko vastustajatkaan syyllistyneet ylilyönteihin, kun me olemme yrittäneet toistaa ja kertoa, mitä mieltä Suomen kansa asiasta on.

Ed. K a r p i o : Arvoisa rouva puhemies! Tämä lähetekeskustelu varmasti olisi jo toissa iltanakin ollut valmis päätettäväksi, mutta kiitos ed. Kankaanniemen voimme edelleen vaihtaa mielipiteitä tästä aukiololaista.

Ed. Kallis kysyi äsken niitä syitä, mitä varten tämä hallituksen esitys pitäisi viedä läpi. Joitain syitä tässä on, missä ymmärrän hallitusta: Hallitus lähtee siitä, että kilpailuvapaus olisi hyvä ratkaisu ja että liiallisesta holhouksesta pitäisi päästä pois. Ei myöskään mielestäni voi olla oikein se, että huoltoasemat, kioskit ja kaupat haja-asutusalueilla voivat nykyisin pienin rajoituksin pitää lähes milloin vain liikkeensä auki, mutta asutuskeskuksissa tätä mahdollisuutta

kuitenkaan tänä päivänä ei juurikaan ole. Mehän tiedämme, että nimenomaan huoltoasemat ovat muodostuneet tänä päivänä lähes tavarataloiksi, mistä saadaan ostaa kaikkea muuta paitsi auton huoltoon liittyviä tavaroita. Näille me olemme sallineet vapaat aukiolot ilman suurempaa vastustusta, mutta emme kuitenkaan muille kaupparyhmille.

On kuitenkin rehellisesti myönnettävä, että harvoin on edustajiin ja myös minuun otettu yhteyttä niin voimakkaasti kuin tämän lain suhteen, ja kritiikki aukiolojen vapauttamisen suhteen on nimenomaan ollut voimakkaan kielteistä. Yllättävää myös minulle on se, että nimenomaan yksityiskauppiaat ovat kantaneet huolta hyvin suuresti tästä esityksestä. Nimenomaan heidän taholtaan katsotaan, etteivät markkinat kasva aukioloja lisäämällä ja taloudelliset vaikutukset kokonaisuudessaan olisivat negatiivisia, kun työajat pirstoutuvat ja kauppiaiden ja myös työntekijöiden vapaa-aika vähenee entisestään. Edelleen on myös kannettu hyvin voimakkaasti huolta työntekijöiden lasten päivähoitomahdollisuuksista, miten kunnat ne sitten järjestävät, jos vapaa aukioloaika tulee aivan rajoituksitta voimaan.

Sen sijaan kirkon edustajien mielipiteet eivät mielestäni ole täysin kestäviä, vaikka toki kunnioitan heidän eettistä näkemystään asiasta. Katson, että siinä on liiallista dramatiikkaa, kun lähdetään siitä, että hallitus väkipakolla yrittää viedä läpi esitystä, jonka seuraukset kansan kannalta olisivat kohtalokkaat. Toki näin ei ole asia.

Ed. Kallis kysyi tässä kansan tahtoa, mikä se on ja kenen kanssa tässä pitäisi tehdä kompromissi, niin kuin toivon, että se nyt hyvinkin nopeasti tehdään. Kun nyt hyvin lievästi lisätään aukioloja, tapahtuupa se kerran tai kaksi kuukaudessa, kun aukiolot ovat kello 12:n jälkeen sunnuntaisin, samalla kun tämä minun mielestäni täysin järjetön 400 neliömetrin raja poistetaan, jota varmasti ei enää kukaan kannata, uskon, että tässä ihan hyvä sopu saadaan aikaan hallitusryhmien kesken. Uskon myös, että monet opposition edustajat voivat olla esityksen takana. Mitään syytä muuhun en näe.

Myös toki kun yksityiskauppiaiden kanssa olen keskustellut, he katsovat, että jos tällainen pienoinen lievennys tapahtuu, se ei kuitenkaan kovinkaan vaikea myöskään heille ole hyväksyä. (Ed. Kallis: On kuitenkin huono asia!) — Jotkut pitävät ehkä huonona, mutta jotkut katsovat myös, että sillä ei ole niin kovasti merkitystä, eivätkä ota kantaa siihen, jos tällainen tulee, tai katsovat, että se on hyväksyttävissä.

Joka tapauksessa en ole kuullut missään mainittavan kampaamo- ja parturiliikkeiden osalta, ettei myös siinä voitaisi laajentaa aukioloaikaa. Siellä työskentelevät ihmiset katsovat, että hallituksen esitys siltä osin on aivan järkevä.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen miettinyt, montako kertaa yleensä käydään viikoittain kaupassa. Itse olen ajatellut sitä, että keskimäärin luku lienee kaksi tai kolme kertaa per viikko. Tämänkö takia tulisi sitten kauppojen olla auki joka päivä, myös sunnuntaisin? Ei varmaankaan. Kyllä käynnit ehtii suorittaa arkena. Tämä on ainakin minun toteamukseni.

Täällä puoltajat ovat puhuneet vapaudesta. Eikö tässä käsittelyssä tapahdu juuri päinvastoin? Holhotaan koplausta eli sopimusta. Sinänsä ei ole väärin sopia asioista, mutta tulee kylläkin ajatella, mitä sopii kytkeä, mitä ei. Toiseksi täällä holhotaan niitä hallituspuolueiden edustajia, jotka esimerkiksi omantunnonsyistä eivät voi hyväksyä tätä lakiesitystä. Tämä lienee jo lähellä uskonnonvapauden rajoittamista. Eivät kirkkojen kannanotot sitä ole. Eduskunta on ylin valtioelin. Ei sitä pidä unohtaa. Edustajat ovat saaneet valtakirjan kansalta, eivät hallitukselta.

Toisekseen, onko joku jäänyt vaille jotain tärkeää nykyaukioloilla? Ilmeisesti ei. On puolustettu sunnuntaiaukioloa vain sillä, että perheet pääsevät yhdessä ostoksille. En tiedä, kuinka moni kuunteli ed. Virtasen puheen tiistaina, mutta hän kyllä selvitti tätä kysymystä aika lailla. Kun sinne perheet menevät ja vähävaraiset perheet ja kun siellä on tavarat hyvin esillä, siellä tulee lapsille impulssiostoksia. Kun ei pystytäkään ostamaan, niin mikä rähinä saattaa syntyä siellä? Tämäkin on hyvä muistaa. (Ed. H. Koskinen: Eikö arkina synny sitä rähinää?) — Kyllä, mutta kun nyt puhutaan nimenomaan, että perheittäin päästään shoppailemaan sinne, vain siitä syystä huomautan tästä pyhäasiasta. Kyllä se muulloinkin on mahdollista.

Kannattaa myös muistaa muut käytetyt puheenvuorot ja analyysit. Ihmetyttää, että lakia, johon ei löydy todellisia asiaperusteita, ajetaan näin voimakkaasti läpi. Laki ei muutoksilla parane. Se on mahdollisten korjaustenkin jälkeen vastoin ylempää eli Jumalan lakia. Minä luen tästä, mikä se Raamatun mukaan on: "Muista pyhittää lepopäivä.

Kuusi päivää tee työtä ja toimita kaikki askareesi; mutta seitsemäs päivä on Herran, sinun

Jumalasi, sapatti; silloin älä mitään askareita toimita, älä sinä älköönkä sinun poikasi tai tyttäresi, sinun palvelijasi tai palvelijattaresi tai juhtasi älköönkä muukalaisesi, joka sinun porteissasi on.

Sillä kuutena päivänä Herra teki taivaan ja maan ja meren ja kaikki, mitä niissä on, mutta seitsemäntenä päivänä hän lepäsi; sentähden Herra siunasi lepopäivän ja pyhitti sen."

Ei se, että emme pysty Jumalan lakia noudattamaan, saa estää tuomasta tätä lakia esiin, niin kuin täällä on arasti sanottu. Arasti kerron itsekin tämän asian.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Jos lähtisi vaikka liikkeelle ed. Karpion viimeisestä lauseesta, siitä että parturi- ja kähertäjäliikkeet voisivat olla jopa eri kohtelun kohteena kuin muut liikkeet tässä. Nämä ovat täysin erimittaisia asioita sillä tavalla ottaen, jos ajatellaan, että on suurmarketit ja jokin yhden ihmisen kampaamo. Eihän niitä voi mitata millään tavalla samaan kastiin. Siinä aina tulee mieleen tukan klippauksessa ja kähertämisessä ja parturissa käynnissä jotkin itsenäisyyspäiväjuhlatkin. Useimmat ainakin ovat jollakin lailla laittautuneet pressan juhliin mennessä tukkansakin osalta. — Sen takia ei sentään tarvitse pitää auki. — Ne eivät ole millään yhteismitallisia jonkin suurmarketin kanssa.

Tässä keskustelussa, joka on nyt aika pitkäksi jatkokertomukseksi mennyt jo nyt, on vilahdellut holhousyhteiskunta-ajattelu ja täällä halutaan purkaa holhousyhteiskuntaa. Minä nimittäin en olisi purkamassa holhousta monessa mielessä minkään lain osalta, koska holhoushan tarkoittaa sitä, että sillä suojellaan heikompaa. Jos ajatellaan, mitä holhous pohjimmiltaan kokonaisuutena on, niin tässä suojellaan monessa mielessä heikompia ja suojellaan pienkauppiaita, suojellaan heikompia maaseudulla, suojellaan semmoisia ihmisiä, joilla ei ole omia kulkuvälineitä, koska väistämättä tässä tapahtuu kaupan keskittymistä.

Tänä päivänä varmaan useammille jaettiin laatikkoon erikoistutkija Iris Niemen A4-paperi, on ollut pitempikin kuulemma valiokunnassa, ja se kuvaa sitä, mitä Ruotsissa tapahtui siinä vaiheessa, kun kauppojen aukiolo toteutettiin. Täällä todetaan selkeästi tutkijan lausumana, että se vaikutti oleellisesti Ruotsissa kaupan rakenteen kehittymiseen. Se teki sen, että markettien markkinaosuudet ovat kasvaneet ja pienet vähittäistavarakaupat ja pienemmät tavaratalot ovat menettäneet markkinaosuuttaan. Sunnuntaina joka toinen käy ostamassa täydennysostoksia, joka toinen tietysti käy oikeasti kaupassa, ja ne kaupassa käyneet ovat lapsiperheitä ja opiskelijoita pääsääntöisesti.

Tässä yhteydessä on hyvä tietysti kysyä sekin, että kun on viisimiljoonainen kansa, jolla on hirveän tiheä huoltamoverkosto, kioskiverkosto ja kauppaverkosto — ei joka paikassa kuitenkaan kovin tiheä kauppojen osalta, kun katsotaan syrjäisiä alueita — niin eivätkö nämä ihmiset saa päivittäistavaroitaan kuutena päivänä viikossa plus ne muutamat sunnuntait, jotka ovat mahdollisia, ja maaseudulla sitten pienkaupat ovat auki myös sunnuntaisin. Kun ottaa sitten huomioon Keski-Euroopan asutuskeskittymät, missä on kymmeniä miljoonia ihmisiä pienemmällä alueella kuin Suomi, he saavat ostettua suppeammilla aukioloajoilla tuotteensa ja tavaransa eikä siellä ole käynnissä hirveä tungos. Kun olen siellä käynyt, niin kyllä siellä kohtuullisesti vielä turistitkin pääsevät ostamaan, jos haluavat, eikä ole niin valtavat jonotkaan.

Tuntuu ihmeeltä, että tämä koko juttu on keinotekoisesti tehty ja yritetään viedä väkisin läpi. Tietysti tähän on kytkeytynyt arvovaltaa nyt, mutta kyllä minä näen, että ihmiset tekevät virheitä, hallitukset tekevät virheitä ja hallituksissa on ihmisiä. Mikään paha asia ei ole, jos virheet joskus tunnustaisikin. Päinvastoin se olisi inhimillisyyden osoitus, että näinkin voi käydä.

Tässä on puhuttu kompromissiesityksistä. Ainakin minä näen, että jos sunnuntaiaukioloja lisätään mahdollisesti nyt joku määrä, kyllä se johtaa kauppiaankin, myös markettien omistajien, kannalta aika omituiseen tilanteeseen siinä mielessä, että he joutuvat käymään valtavan kampanjan, että nyt meillä onkin kauppa auki, kun kuluttaja ei välttämättä tiedä, minä sunnuntaina se kauppa onkaan auki. Enkä tiedä, mitä hallituksen ja ryhmien välisissä neuvotteluissa ollaan hakemassa, mutta jos tulee kymmenen sunnuntaita lisää tai mitä tuleekin, niin silläkään ei saavuteta mitään. Sen takia minusta kompromissi ei missään tapauksessa tule olemaan hyvä kenenkään kannalta.

Sitten tässä on vakaumuksellinen näkökulma, jota on sivuttu hyvin monissa aikaisemmissa puheenvuoroissa. Siihen en lähde puuttumaan, mutta se on kaikkein vahvin argumentti kuitenkin monen edustajan kohdalta ja toivoisi, että pakottamalla ihmisiä ei ruoteliin voi asettaa omantunnonkysymyksessä. Sen pitää myös olla tärkeä asia. Kuten aikaisemmin olen toden-

nut, omaatuntoa ei voi koplata, ei sitten millään.

Mutta nyt talousvaliokunnan puheenjohtaja on paikalla, ja toivoisin talousvaliokunnasta löytyvän semmoista järkeä ja tahtoa, että tiedetään, mitä tämä viisimiljoonainen kansa tarvitsee. Sen verran voi olla kompromissia, että jos arki-iltoina 21:een asti joku haluaa pitää, niin minun puolestani kyllä se sopii.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K a r p i o : Herra puhemies! Pari kommenttia kahteen edelliseen puheenvuoroon. Ed. Pehkonen käytti erittäin hyvän puheenvuoron, mutta kun hän siinä puhui lepopäivästä ja sen pyhittämisestä, niin olen myös hyvin paljon pohtinut tuota asiaa ja pappishenkilön kanssa keskustellut, ja mitään yksiselitteistähän ei siltäkään taholta voida esittää, että juuri sunnuntai olisi lepopäivä. Ymmärrän kyllä tietysti sen, että se on perheen yhteinen päivä. Huonoa tietysti on asiassa se, jos arkipäivän ja sunnuntain ero nyt tässä hämärtyy.

Ed. Lahtelalle: Kun mainitsin, että parturi- ja kampaamoliikkeet eivät vastusta tätä, niin eihän toki asia ole yhteismitallinen markettien kanssa, mutta tämä on kuitenkin tosiasia.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Lakiesityksen sisällöstä varmasti on sanottu jo kaikki jo moneenkin kertaan. Itse haluaisin lyhyesti ainoastaan esittää kaksi korjausta virheellisiin tietoihin ja käsityksiin, joita viime päivinä on esiintynyt.

Ensinnäkään talousvaliokunta ei ole missään vaiheessa harkinnut arkkipiispan kutsumista valiokuntaan kuultavaksi. Talousvaliokunta on sen sijaan kuullut Helsingin piispaa Huovista valiokunnassa liikeaikalaista ja meillä oli hyvin pitkä ja monipuolinen keskustelu piispan kanssa.

Toiseksi valiokuntaa ei ole Alko lähestynyt missään vaiheessa liikeaikalain tiimoilta eikä ole syntynyt minkäänlaisia ajatuksia Alkon kuulemisesta tämän lain yhteydessä myöskään valiokunnassa. Tämäkin on virheellinen tieto, joka jostain kummallisesta väärinkäsityksestä on lähtenyt liikkeelle, ja pelkään, että nämä huhut saavat lisää tuulta purjeisiinsa, ellei näitä oikaista.

Sen verran haluaisin vielä sanoa palautteista, että minusta politiikassa pitäisi oppia se, että käytännössä tämä menee näin, että ne, jotka ovat jonkun asian puolesta, saavat palautetta samoin ajattelevilta henkilöiltä, ja ne, jotka ovat asiaa vastaan, saavat vastustajilta palautetta. Minä olen ehkä nähnyt tämän asian paljon monisärmäisempänä sen vuoksi, että talousvaliokunnan puheenjohtajan ominaisuudessa saan palautetta kaikilta eri tavoin ajattevilta ja minun tehtäväni on ollut pitää huolta valiokunnassa, että erilaiset mielipiteet myös tulevat kuulluiksi.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Kun laki tuli ensimmäistä kertaa minun täälläoloaikanani tänne 14.12.96, niin melkein jokainen kansanedustaja sanoi minulle, että tämä ei ole kovinkaan tärkeä asia, että tämä menee äkkiä läpi. Otin tänään vähän selvää ja sainkin selville, miten paljon tästä asiasta on käytetty puheenvuoroja. Nyt kun tässä on tullut muutama lisää, niin varsinaisia puheenvuoroja on käytetty 154 ja vastauspuheenvuoroja 252, joten tuntuu olevan kovin tärkeä asia. Minusta olisi syytä kyllä hylätä koko laki.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! Olen kyllä todella kiitollinen siitä, että tämä keskustelu on näin monipuolisena ja näin runsaassa määrin saanut tapahtua, niin kuin ed. Laine äsken kertoi. Se kaikki kertoo minusta siitä, että esitys jo lähtökohdissaan oli todella huono. Toivottavasti me sen torjumme, ja toivon loppuun asti, että se vedettäisiin pois. Kahteen yksityiskohtaan vielä puutun.

Toinen on se, että täällä ei ole minusta tarpeeksi tullut esille se, että itse asiassa kauppiailla on hyvin vähän vapautta pitää kauppojaan kiinni semmoisessa kilpailutilanteessa, jos tämä lakiesitys menee läpi. On sanottu, että markkinat valitkoot, kuluttajat valitkoot, kyllä asiakkaat äänestävät jaloillaan, onko tämä hyvä tai ei. Mutta on mahdoton tilanne monissa taajamissa ja yleensä kaupankäynnissä yhden yrittää pitää kiinni ja silti yrittää pysyä myös kilpailussa mukana. Kilpailu ei toteudu todellisuudessa, jos ensin aukioloajat avataan ja sitten katsotaan, kuka siinä kestää ja kuka ei.

Toinen juttu on se, että juuri äsken esimerkiksi minuun otettiin yhteyttä ja kysyttiin, onko täällä kukaan pitänyt esillä sitä, että oikeastaan voitaisiin sitten menetellä, jos sunnuntaikauppa yleistyy, sillä tavalla, että kassapäätteisiin pantaisiin erityinen sunnuntailisä kaikista niistä kustannuksista, jotka sunnuntaina kaupoissa käynnistä aiheutuvat asiakkaille. Sen mukaisesti sitten to-

della nähtäisiin, voidaanko näin menetellä ja kannattaako kauppa. Kannattavuuteen minusta tässä keskustelussa ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota. Sunnuntaina kaupan auki pitäminen ei todellakaan myöskään kannata. Näiden periaatteellisten seikkojen lisäksi se olisi tärkeä asia havaita.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Olen eri mieltä yhden asian kohdalla. Ed. Hämäläinen sanoi, että Alko ei ole ottanut yhteyttä. Huonoja kauppamiehiä siellä on tosiasiallisesti, jos niin sallitaan sanoa. Alkohan lisäisi myyntiä nimenomaan pyhäaikana. Siitä olisi sekin hyöty, että kun alkoholistit nyt valittavat, että joutuvat ostamaan pimeän pullon aina tuplahinnalla, niin heille olisi tästä nimenomaisesti etua. Alkoholipoliittisesti se ei tietenkään olisi viisasta, mutta tosiasia on, että jos Alko olisi auki yötä päivää, siitä saattaisi seurata joitakin hyviäkin asioita. Mutta kai se tulee maksamaan kuitenkin meille loppujen lopuksi enemmän, niin että annettakoon sen Alkonkin olla sunnuntaisin kiinni.

Ed. E l o : Puhemies! Kun tämä esitys tuotiin eduskuntaan viime toukokuun 7 päivänä, silloin esitin puheenvuorossani lähetekeskustelussa, että hallitus tekisi viisaimmin vetäessään tämän esityksen pois. Minä en ole onneksi joutunut kantaani muuttamaan. Olen todennut aikaisemmin ja tämän keskustelun lopuksi haluan myös todeta, että tässä on tapahtunut pahoja virhearviointeja, joita ei olisi ollut syytä tehdä. Esityksen tuominen tänne oli suuri virhearvio, sen tekeminen luottamuslausekysymykseksi toinen virhearvio, ja kolmas asia on sitten se, että kokonaisuutena tietysti kansalaismielipiteen aliarvioiminen alusta alkaen oli suuri virhearvio.

Usein sanotaan, että tämän tarkoituksena on nimenomaan työllisyyden parantaminen. Meillä on viimeaikaisia esimerkkejä Saksasta, kuten yhdessä puheenvuorossani totesin. Kuuntelin Saksan television lähetystä viikonvaihteessa. Siellä todettiin, että suurin osa liikkeistä on lisännyt myyntiä 2—3 prosenttia, mutta kustannukset ovat vastaavasti nousseet paljon enemmän. Kauppiaat ja yrittäjät olivat pettyneitä aukioloaikoihin, ja vain suuret marketit, niin kuin KaDeWe Berliinin keskustassa oli lisännyt merkittävästi myyntiä.

Mitä tulee siihen, onko tämä pieni kysymys, niin tämä ei ole pieni vaan suuri kysymys kulttuurimme kannalta. Varmasti myös esimerkiksi työllisyydestä ja muusta me keskustelemme täällä päivittäin yleisellä tasolla. Ihmiset sanovat ja täällä edustajatkin, kuinka me jaksamme keskustella tämmöisestä asiasta. Minusta tämä keskustelu osoittaa, että tämä on suuren luokan kysymys. Mitä yhteydenottoihin tulee, herra puhemies, niin kyllä minä uskon, ed. Hämäläinen, että kyllä sekä vastustajat että kannattajat ottavat nyt meihin yhteyttä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 251/1996 vp

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Tässä asiassa on joutunut olemaan vähän kahden vaiheilla, onko tämä hyvä vai huono esitys. Esityksen mukaan poistuisi oikealta tulevan väistämisvelvollisuus eli pyörämiehet joutuisivat vähän huonompaan asemaan entiseen verrattuna. Asiaa on perusteltu sillä, että tällä vähennettäisiin mahdollisesti vahinkoja, koska pyöräilijöiden osalta vahinkotilastot ovat aika kovaa kerrottavaa.

Liikenneliitto kävi jättämässä lähetystöjen vastaanottotilassa adressin, oli lähetystönä paikan päällä kertomassa omia huoliaan. Siinä vaiheessa kyllä jollakin tavalla enemmän silmät avautuivat myös pyöräilijän näkökulmasta. Heidän huolensa on lähinnä siinä, että lakiesitys johtaa hyvin sekavaan tilanteeseen eri vaiheissa. Mitä mahtaakaan siinä vaiheessa tapahtua, kun laki tulee voimaan ja ihmiset eivät vielä tiedä näitä sääntöjä? Toiseksi tämä on hyvin mutkikas järjestelmä kokonaisuutena, miten missäkin tilanteessa ja mihinkin kääntyessä pitää väistää, missä ei pidä väistää. Nykyinen sääntö, joka on ollut selkeä sillä tavalla, että määrätyissä tilanteissa oikealta tulevaa on pitänyt väistää, myös pyörää, on ainakin ollut tiedossa.

Lakiesityksessä on eräs ongelma. En tiedä, onko se perusvirhe vai jotakin vanhaa jäännettä. Mutta jollakin tavalla minusta polkupyörät ja mopot pitäisi eriyttää. Nykyisin mopot kuitenkin ovat lähes moottoripyörän näköisiä. Ainakaan, jos sivustapäin katsoo, ei erota, jos ei näe rekisterinumeroa, kumpi se on. Siinä mielessä autoilija joissakin tilanteissa ei varmasti voi erottaa, onko kysymyksessä mopo vai moottoripyörä. Ainakin kevytmoottoripyörä on lähes saman näköinen kuin mopo. Toivoisi, että valiokunnassa pohdittaisiin myös sitä puolta, olisiko tehtävä niinpäin, että moottorilla kulkeva ajoneuvo olisi vähän toisenlaisten säännösten alainen eli mopo olisi moottoriajoneuvo eikä polkupyörä.

Asian historia lienee siinä, kun aikaisemmin oli moottoripolkupyörä, jossa ei ollut kovin kummoista moottoria, ja kun se oli hyvin kevytrakenteinen mopedi, niin sitä alussa pidettiin varmaan vähän samanlaisena kuin pyörä, eivätkä ne tehotkaan niin vahvoja silloin olleet mitä tänä päivänä. Nehän on muuten jämäköitä, tehossa ja nopeudessa on vain rajoitus, että ne eivät saa kulkea kuin 40 kilometriä tunnissa.

Jos sitten päädytään sellaiseen ratkaisuun aikanaan, kun valiokunta asiaa pohtii, että lakiesitys menisi tällaisena läpi eikä muutoksia tulisi, joutuisi ottamaan sen huomioon, että jokaisessa koulussa ja tiedonvälityksessä television ja lehdistön kautta pitäisi olla valtava tiedotuskampanja pyöräilijöille siitä, mitä kaikkea tämä tarkoittaakaan. Tässä on tarkoitettu hyvää, mutta minäkin uskon, niin kuin Liikenneliiton edustajat totesivat, että tässä voidaan mennä jopa niinkin päin, että vahinkotilanteet lisääntyvät, kun alun perin ajatus on päinvastoin ollut, että tällä pienennettäisiin vahinkojen määrää.

Lopuksi evästyksenä valiokunnalle toteaisin, että se harkitsisi hyvin tarkkaan, onko lakiesitys tällä tavalla tarpeellinen. Pitääkö ainakin pyöräilijöille, jos asiaa ei voi kokonaan vetää pois, antaa suojatieoikeus, eikä tehtäisi näin kaavamaista ratkaisua, että pyöräilijä lähes aina joutuu väistämään autoa.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys, joka on nyt eduskunnalle annettu, on ennen muuta lähtenyt pyöräilijän turvallisuustekijöistä liikkeelle. Totta kai tähän liittyy paljon ongelmia, nimenomaan liikenteen tasa-arvo-ongelmia. Jos tämän muutosesityksen seurauksena on pyöräilijän ja muiden tienkäyttäjien eriarvoistaminen, niin lopputulos olisi ehdottomasti väärä.

Jostain kumman syystä Suomessa on vierastettu sitä, että pyöräilijöillekin voisi asettaa omia liikennemerkkejä. Oikeastaan tässä minusta se ongelman ydin onkin. Jos vaarallisimpiin risteyskohtiin, joissa pyörätie ja ajoneuvoliikennetie kohtaavat, voitaisiin asettaa stop-merkit pyöräilijöille, niin kuin autoilijoillekin on asetettu tietyissä risteyksissä, uskoisin, että sama ongelma, mitä tällä lakimuutoksella nyt pyritään poistamaan, olisi hoidettavissa.

Tässä mielessä toivoisin, vaikka eri puolilta lain käsittelyä on kiireellistetty, että todellakin valiokunnassa paneuduttaisiin koko kysymykseen ja kuultaisiin laajasti asiantuntijoita, muun muassa tietenkin lain valmistelijoita, liikenneministeriön asettaman työryhmän jäseniä, mutta sen lisäksi Liikenneliittoa, Liikenneturvaa ja myös vakuutusyhtiöitä eli Liikennevakuutuskeskusta ja näin selvitettäisiin perin pohjin se, miten pyöräilyn turvallisuutta voitaisiin edistää parhaalla mahdollisella tavalla.

Luulen, että kukaan työryhmän jäsenistä ei ole tarkoittanut esityksellä sitä, mihin nyt monet epäilevät esityksen johtavan, että pyöräilijöistä tulisi autoilijoille paarialuokka, jota voitaisiin kohdella miten tahansa, ja että pyöräilijät kokisivat tilanteen sellaisena, että autoja joutuu aina väistämään. Kun ajoneuvoliikenteessäkin on tiettyjä sääntöjä, kuten se, että pysäköintipaikalta ei voi tulla tielle noin vain, vaikka tulisi kuinka oikealta, aivan yhtä lailla tietysti sellaisella pyörätiellä, joka tulee yllättäen keskelle ajotietä, pitäisi olla suunnilleen sama sääntö, koska eihän vieraspaikkakuntalainen autoilija voi tässä tapauksessa edes tietää, että siinä pyörätie kulkee.

Pitäisi muistaa, että pyöräily on erittäin hyvää liikuntaa ja kuntoliikuntaa ja se on myös hyötyliikennettä. Mutta sen lisäksi pyöräliikenne on myös välttämättömyyttä esimerkiksi joillakin syrjäseuduilla eräille ihmisryhmille, esimerkiksi lapsille, alle 18-vuotiaille ja monille vanhuksille. Tässä mielessä pyöräilyn edellytyksiä pitäisi päinvastoin parantaa jatkuvasti ja kiinnittää huomiota siihen, että pyörällä voisi hoitaa asioita tässä yhteiskunnassa nykyistä paremmin. Tämä merkitsee myös sitä, että Tielaitoksen ja kuntien pitäisi paneutua pyöräilyn ongelmiin aivan uudella tarmolla. Jos tämän lain käsittely saisi sen aikaiseksi, että pyöräilyn ongelmiin perehdyttäisiin laajasti näissä yksiköissä, olisi tavoite ilmeisen hyvin saavutettu.

Ed. M y l l y n i e m i : Herra puhemies! Tässä ehkä pyrkii olemaan äänessä jo liian kanssakin,

muttei voi mitään sille, että Oulun kaupungissa on ilmeisesti enemmän pyöräteitä kuin koko maassa missään muualla, yli 300 kilometriä. Kun itse olin ensimmäinen ja viimeinen liikennejaoston puheenjohtaja 16 vuotta, niin asiaan on tullut aika lailla perehdyttyä.

Esityksellä varmasti pyritään ihan hyvään, mutta onnistutaanko siinä? Ed. Lahtela sanoi mopon ja polkupyörän suhteesta, ja kyllä minäkin vähän ajattelen, että mopo on niin samanlainen kuin moottoripyörä. Siinä on yksi asia, joka pitää erityisesti ottaa huomioon liikennevaliokunnassa aikanansa. Tulevatko autoilijat huolimattomiksi, kun he siellä sun täällä ottavat sen kannan, että polkupyörän ja mopon pitää olla väistämässä? Voi olla niin, että autoihmiset eivät muista, että eräissä paikoissa pitää väistää pyöräilijää edelleenkin.

Ei tietenkään polkupyöräilijällä ole mitään hyötyä siitä, että hän suureen ääneen henkihieverissä voi huutaa kuorma-auton alta, että hän tuli oikealta. Se tässä asiassa voi olla tietenkin parannusta, että polkupyöräilijät tulevat entistä varovaisemmiksi itsensä suhteen. Tosiasiahan on, että polkupyörähän ei ole vaaraksi autolle, mutta päinvastoin. Ei tietenkään autoilijankaan kannalta ole hauskaa polkupyöräilijää vahingoittaa tai jopa aiheuttaa kuolemaa. Totta kai se autoilijallekin ikävä tilanne joka tapauksessa on. Mutta ehkä siltä kannalta katsoen olisi pyöräilijälle turvallista.

Kuinka tieto sitten menee perille todellakin? Kun autoilija siirtyy jalkamieheksi tai polkupyöräilijäksi, niin tuntuu, että hän unohtaa kaikki liikennesäännöt itsekin, saatikka sellainen jalkamies, polkupyöräilijä, jolla ei ajokorttia olekaan. Kyllä siinä tulee ensimmäisessä vaiheessa vaikeuksia. Asia ei sinänsä ole vitsin paikka, mutta Ruotsissa kerrottiin aikanansa, että ensiksi siirtyivät kuorma-autot oikealle puolelle ja parin viikon päästä muu liikenne. Tässä voi tulla samanmoinen hämmennys, mitenkä liikenteessä käyttäydytään.

Tietysti Oulun kaupunki on parhain ja kaunein liikenneasiassakin, mutta kuitenkin, kun sielläkin katsoo liikenne- ja pyörätiejärjestelyjä, niin on turhan monessa paikassa sellainen tilanne, että ei tiedä ammattilainenkaan, onko tässä varmasti pyörätie vai eikö ole. Ed. Saarnio aivan oikein sanoi, että ulkopaikkakuntalaiselle pyörätie saattaa pyrähtää jostakin kortteleiden välistä. Pyöräily saattaa olla esimerkiksi toisessa puistossa sallittua ja siellä on pyörätie merkittynä ja samaisessa kohtaa toisessa ei olekaan. Joka tapauksessa pitäisi erikoisen hyvin ja tarkasti pyörätiet merkitä, että joka ikinen osapuoli, niin pyörällä kulkija kuin autoilijakin, näkisi, mikä on pyörätie.

Asia on varmasti niin tärkeä, että tokihan tämä tuleekin käsittelyyn, mutta lakiesitys ei ehkä vielä ole aivan valmis tässä muodossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

6) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Lakialoite 4/1997 vp (Satu Hassi /vihr ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

7) Lakialoite laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Lakialoite 80/1996 vp (Pekka Kuosmanen /kok ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lakialoite 81/1996 vp (Lauri Metsämäki /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

9) Lakialoite laiksi henkilörekisterilain 5 §:n muuttamisesta

Lakialoite 82/1996 vp (Mikko Elo /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti hallintovaliokuntaan.

10) Lakialoite laiksi kalastuslain 88 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 83/1996 vp (Ola Rosendahl /r ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R o s e n d a h l : Arvoisa puhemies, ärade talman! Lagmotionen om justerad spöfiskeavgift baserar sig på jord- och skogsbruksutskottets betänkande nr 9/1996 angående den ändring av fiskelagen, som ledde till att en länsbestämd spöfiskeavgift infördes från och med år 1997. Avgiften berättigar till fiske på privatägda vatten i hela länet utan ägarens eller fiskerättsinnehavarnas tillstånd.

Läänikohtainen 150 markan maksu vuodessa perustuu aiempaan läänijakoon. Lääniuudistuksen myötä Lapin läänin eteläpuolelle muodostetaan neljä suurlääniä, joista kukin muodostaa viidenneksen koko maan pinta-alasta. Uudet suurläänit ovat kolme kertaa suurempia kuin aikaisemmat samalla alueella Oulun läänin eteläpuolella sijainneet läänit. Maa- ja metsätalousvaliokunta lausui eduskunnan hyväksymässä mietinnössä, että mikäli läänien määrä vähenee, tämä merkitsee läänien asukasmäärän huomattavaa kasvua, mikä saattaa antaa aihetta läänikohtaisen kalastusluvan hinnan korottamiseen.

Koska uusi läänijako tulee voimaan vasta tulevana syksynä, tullaan vahvistettua läänikohtaista viehekalastusmaksua soveltamaan tänä vuonna, ja tarpeelliset kokemukset järjestelmästä saadaan vuoden aikana nykyisen läänijaon perusteella. Tarkoituksena on, että lakialoitteessa ehdotettua korotettua maksua alettaisiin soveltaa vuodesta 1998 alkaen.

Valiokunta toteaa mietinnössään, että "kun läänikohtainen viehekalastuskorttijärjestelmä otetaan käyttöön, voidaan lähtökohtaisesti ajatella, että kalastuspaine pikemminkin levittäytyy suhteellisen tasaisesti koko läänin vesialueelle kuin keskittyy jollekin alueelle". Erityisesti voidaan olettaa moottoriuistelun lisääntyvän voimakkaasti. Kun tällaista tehokasta kalastusta voi harjoittaa kokonaisen suurläänin alueella yksityisten vesillä 150 markalla koko vuodelta tai 35 markalla viikolta, kyse on äärimmäisen alhaisesta maksusta.

Viehekalastusta paikallisesti harjoittavan on edelleen mahdollista sopia vedenomistajan kanssa korvauksesta ja samalla välttää tarpeettomia ristiriitoja paikallisen väestön kanssa.

Valtiolle tuleva pieni maksu muodostaa voimakkaasti kilpailua rajoittavan tekijän varsinkin sellaisilla alueilla, joilla vedenomistaja tai kalastusalue on tehnyt huomattavia istutuksia tai vesienhoitotoimenpiteitä. Jotta kalastuskunnat ja vedenomistajat edelleen tuntisivat kiinnostusta istutustoimintaan, pitäisi tämän kustantamiseksi tarvittavien varojen olla oikealla tasolla. Tästä hyötyisivät myös harrastajat. Meidän on syytä muistaa, että virkistyskalastus on voimakkaasti sponsoroitua bisnestä, jossa varsinkin vetouisteluharrastajien varusteiden arvo ylittää 100 000 markkaa. Kustannukset voi verotuksessa vähentää palkkio- ja mainos- ja sponsorituloista sekä kalanmyyntituloista. Samoin saa ilmeisesti vähentää lupamaksun.

Kun yleistä kalastusoikeutta on täydennetty oikeudella viehekalastukseen ja moottoriuisteluun, saaliiden voidaan olettaa kasvavan, varsinkin arvokalasaaliiden.

Viehekalastuspalveluja tuottavat nykyisin pääsääntöisesti yksityiset. Kalatalouden Keskusliiton markkinahintaisen kalastuslupien hinnan määrittelyä koskevasta tilastosta ilmenee, että hinnoittelu ottaa huomioon kalaveden pinta-alan, laadun, istutukset ym. Esimerkiksi Metsähallitus perii 400 markkaa vuodessa Inarijärveen ja 300 markkaa vuodessa Ounasjärveen myytävistä luvista. Yksityiset kalastusalueet ja kalastuskunnat perivät Turun ja Porin läänissä 150—300 markkaa päivältä sellaisille vesialueille myytävistä luvista, joiden pinta-ala on enintään 1 000 hehtaaria.

Tämän vuoksi vahvistettu viehekalastusmaksu onkin voimakkaasti alihinnoiteltu jo ennen lääniuudistusta. Maksu on todellakin niin pieni, että se tulee menemään suureksi osaksi kanto- ja maksukuluihin sekä nousseisiin pankkimaksuihin. Tämän vuoksi aloitteessa ehdotettu 365 markan vuosimaksu koko läänin alueella tapahtuvasta kalastamisesta on hyvin perusteltu. Maksun tasosta pitää tietenkin tarkemmin keskustella ja sopia maa- ja metsätalousvaliokunnassa eri näkökohtia huomioiden.

Toivon, että lakialoitetta käsitellään tämän vuoden aikana, jotta se ehtisi astumaan voimaan ensi vuoden alusta. Asia on hoidettava lakialoitteen pohjalta, koska vastaava kalastuslain muutos tehtiin myös lakialoitteen muodossa.

Den låga avgiften till staten utgör en starkt konkurrensbegränsande faktor, särskilt på områden där vattenägaren eller fiskeområdet verkställt betydande utplanteringar och fiskevårdsinsatser.

Avgiften är faktiskt så låg att den till största delen kommer att gå åt till kostnader för uppbörd och utbetalning samt till de förhöjda bankprovisionerna.

På grund härav är motionens förslag om en årsavgift på 365 mk för fiske i ett helt storlän väl motiverat.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! On arveltu, että nyt saatavat lupamaksut jäävät niin vähäisiksi, että ne jäävät jonnekin muualle eivätkä palaa kalastusalueelle. Siksi on syytä korottaa näitä maksuja. Kannatan lakialoitetta.

Ed. Lahtela: Arvoisa puhemies! Lakialoitteessa esitetään maksu 365 markkaan kalenterivuodelta. Vasta hiljattain päätettiin tämä maksun suuruus. Minä pelkään sitä, että vaikka tämä näin toteutuisikin, tässä kävisi sillä tavalla, että todennäköisesti pimeä kalastus lisääntyisi, koska maksu on aika rasvainen, jos sanoisi niinpäin. Kun aikoinaan satasen maksua korotettiin 150:een, silloin jo monet kalastajat totesivat, että se on vähän liian iso maksu, koska se hyöty kuitenkin tulee olemaan hyvin vähäinen, jos ajatellaan kalansaaliita tai muuta hyötyä, mitä vieheellä voi saada. Todennäköisesti nytkin, niin kuin on todettu, lupamaksut tulevat jäämään vähäisemmiksi. Mutta jos tämä maksu nostetaan, silloin voi lunastaminen jäädä niin vähäiseksi, että näitä maksuja ei tulla keräämään ja tulee sellainen protestiaalto, ettei halutakaan ottaa lupia. Se on tietysti valvontaongelma, mutta minä pitäisin arveluttavana näin suurta maksun korotusta.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Kun kerta vastikään eduskunta on tehnyt varsin oikean päätöksen kalastusasiassa — siis läänilupa — ja voi sanoa niin kuin ed. Lahtela, että se on myös tietyllä tavalla positiivisella painotuksella sosiaalinen päätös, edullinen, en toivoisi, että me kansanedustajat lähtisimme lisäämään kalastamisen hintaa.

Ed. Mähönen: Arvoisa puhemies! Kun aiemmin maa- ja metsätalousvaliokunnassa käsiteltiin viehekalastuslupakysymystä, silloin vähän ennakoitiin, että mikäli tällainen lääniuudistus ja suuremmat läänit tulevat voimaan, tähän asiaan voidaan jossakin määrin palata.

Olen keskustellut ed. Rosendahlin kanssa hänen lakialoitteessaan esiintyvästä summasta ja todennut jo hänelle, minkä totean nyt, että tuo tuntuu kovasti suurelta, mutta olen myös keskustellut kalastajien ja kalastusseurojen kanssa aika paljon tästä kysymyksestä. Sen palautteen pohjalta, jota minä olen saanut, tuntuu, että jonkin asteinen — mikä se aste sitten on — tarkistus tähän 150 markan maksuun ehkä olisi mahdollista suorittaa sen takia, että kalastusalue nyt aika tavalla laajenee. Mutta niin kuin ed. Rosendahlillekin totesin tänäkin päivänä käydyssä keskustelussa, tämä 365 markkaa tuntuu varsin kohtuuttomalta tässä vaiheessa. Minä uskon ja toivon, että tästä nyt sitten löytyy kompromissi, jos tämä lakialoite etenee jatkokäsittelyissä.

Ed. Rosendahl: Arvoisa puhemies! Niin kuin ed. Mähönen sanoi, tämä on nyt vain jokin summa tämä markka per päivä koko läänissä kalastamisesta. Se ei tunnu tietenkään paljolta, mutta voi olla, että se, niin kuin ed. Lahtela sanoi, estää jonkun maksamasta. Mutta pimeästi ei oikeastaan voi kalastaa, koska tämä yleinen maksu ei ole pakollinen. Voi myös kalastaa sillä tavalla, että pyytää luvan veden omistajalta ja kalastaa, jos vieheluvan hinta tuntuu korkealta. Tämä mahdollisuus on aina olemassa. Jos kalastaa kovin suppealla alueella, ei kannata tietenkään lunastaa koko lääniä varten vaan sitten kääntyä järven omistajan tai kalastuskunnan puoleen ja sopia maksusta. Tämä täytyy myös muistaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

11) Lakialoite lääninhallituslaiksi

Lähetekeskustelu
Lakialoite 84/1996 vp (Bjarne Kallis /skl ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Haluaisin käyttää tilaisuutta ihan lyhyeen toteamukseen, kun nyt lääninhallituslaista kuitenkin on kyse. Nyt on muutama viikko mennyt hyvin epäonnistuneesta läänien määrän vähentämisestä ja siitä osto- ja myyntiliiketoiminnasta, joka tässä talossa silloin oli monen viikon ajan käynnissä. Päätöksen jälkeen on varsin monella tavalla voitu selvästi osoittaa, että ostettu on ja myyty on ja luvattu ja sovittu ja kaikkea tällaista, ja nyt kysellään sopimusten perään hyvin mo-

nenlaisissa asioissa, ei vain pääkaupunkiasioissa vaan monissa muissa asioissa. Totean, että se oli tällainen eduskunnan historian varsin ikävä tapahtuma, jonka lopulliset eri juonteet ehkä tulevat vasta kuukausien ja vuosien jälkeen näkyviin ja näköpiiriimme.

Tämän halusin, arvoisa puhemies, vain todeta, että nyt käy aivan selvästi ilmi, että oikeassa olivat ne, jotka silloin puhuivat näistä sopimuksista ja niitä kritisoivat.

Ed. Lahtela: Arvoisa puhemies! Silloin aikoinaan, kun lääniasioista keskusteltiin, olin sitä mieltä, että parempi olisi mennä yhteen lääniin. Todennäköisesti se sillä tavalla olisi parempi ollutkin. Sinällään ajatus tässä on hyvä, mutta ed. Kalliksen lakiesitys on sinällään hassu siinä mielessä, että jos mennään yhteen lääniin, mehän voimme lopettaa lääninhallintoajatuksen kokonaan. Homma toimisi sillä tavalla, että aluehallinto olisi suoraan ministeriöiden alla. Kuitenkin aluehallintoviranomaisia joutuu olemaan maakunnissa. Sen takia tuntuu hassulta, että meillä olisi yksi lääni Suomessa ja sinällään vielä tämän tyyppinen organisaatio olemassa. Pitäisi rakentaa uudelleen koko systeemi. Tässä ilmeisesti on tehty sillä tavalla, että muu teksti on samaa mutta läänijako on Ahvenanmaa ja Manner-Suomi.

Mutta isompana kysymyksenä kokonaisuutenahan on se, mitä jo puhuttiin läänikeskustelun yhteydessä, millä tavalla keskushallintoon voisi saada säästöjä aikaan ja järkeistettyä sitä puolta ja sillä tavalla vielä, että näitä tehtäviähän voisi hoitaa maakunnissa olevissa pisteissä. Ei välttämättä kaikkien tarvitse olla pääkaupungissa. Minkä takia Helsingin tarvitsee olla maan pääkaupunki? Eikös pääkaupunkikin voi muuttaa keskemmäksi Suomea? Se olisi ihan järkevää. Muutetaan sillä tavalla, kun jatketaan tätä uudistusta. Jyväskylä olisi keskeinen paikka, kun katsoo maantieteellisesti. Sehän olisi turvallinen. Maan sydämessä pitää olla pääkaupunki eikä missään äärilaidoilla.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Äsken puhuttiin kalastusluvista ja siinä yhteydessä lääneistä. Sekin osoittaa, että eduskunnan hyväksymä, vastoin hallintovaliokunnan, asiantuntijavaliokunnan, kantaa tekemä viiden läänin päätös on täysin epäonnistunut. (Eduskunnasta: Mistä sen jo tietää?) — Sen tietää aivan selkeästi nyt jo monesta eri asiasta, mutta se keskustelu käytiin silloin, ja nyt on syytä jatkaa uudelta pohjalta.

Esillä on ed. Kalliksen ensimmäisenä allekirjoittama lakialoite, jossa on neljän eduskuntaryhmän edustajia allekirjoittajina. Ymmärsin, että ed. Tiusanen vasemmistoliiton puolelta tuki myös tätä ajatusta, eli tukea tälle on eri ryhmistä, että siirryttäisiin kerralla kunnolla uudistukseen, joka toisi säästöjä, joka todella toisi järkevyyttä hallintoon.

Ed. Lahtela nosti sen asian esille, josta aion puheenvuorossani nimenomaan kertoa, miksi tässä on yksi lääni eikä nolla lääniä. Yksinkertainen syy on tällä hetkellä se, että kymmenissä eri laeissa on säädetty tehtäviä lääninhallitukselle. Jos tekee lakialoitteen siitä, että kaikki lääninhallinto puretaan pois, pitäisi etsiä paikka kaikille niille tehtäville, jotka eri laeissa on määritelty lääninhallitusten hoidettaviksi. Se on aika iso työ, iso remontti. Siihen uudistukseen ei näin hätäisesti päästä.

Mutta niin kuin perusteluissa sanotaan, tavoitteena voisi olla ihan hyvin se, että näistä valtion byrokratiayksiköistä luovutaan sitten kokonaan, kun niissä on menty siihen, että on Manner-Suomessa vain viisi lääninhallitusta. Viime syksynä hyväksytty viiden läänin malli on kaikkein järjettömin, mitä maasta löytyy. Sitä kuvaa esimerkiksi se, että kun rajat nyt on määritelty, Keski-Suomen pohjoisosasta Pihtiputaan kunnasta on kaikkiin muihin lääninhallituksiin maassa lyhyempi matka kuin omaan lääninhallitukseen Turkuun. Jopa Rovaniemelle on Pihtiputaalta lyhyempi matka kuin Turkuun, joka kuitenkin on pihtiputaalaisten läänin pääkaupunki. Ei tässä aluejaossa eikä pääkaupunkisijoittelussakaan etelään jne. ole minkäänlaista järjellistä perustaa. On syytä purkaa edelleen. Tämä olisi järkevää tehdä nyt, ennen kuin syksyllä hyväksytty uudistus pannaan täytäntöön.

Meillä ryhmässä oli keskustelua siitä, mihin yhden läänin mallissa pääkaupunki pitäisi sijoittaa. Olimme yksimielisiä, vaikka tekstissä ei sitä sanotakaan, siitä, mistä ed. Lahtela puhui maan pääkaupunkina: ei Uurainen, vaikka se Keski-Suomen keskipiste onkin, vaan Jyväskylä, jossa on lääninhallitus. Ennen kuin se puretaan ja alas ajetaan, pitäisi tehdä päätös, että Jyväskylästä tehdään tämän yhden Manner-Suomen läänin pääkaupunki, jolloin se olisi keskellä maata, hyvin saavutettavissa, kaikin puolin järkevä päätös. Helsinkiin ei todellakaan pidä kaikkea järjestää tai siirtää asioita.

Mitä tulee siihen, että pitäisi mennä nollalääninmalliin ja sillä pohjalla, mistä ed. Lahtela sanoi, hoitaa nämä hommat ministeriöissä, se juuri kes-

kittäisi vallan ministeriöihin aivan kohtuuttomalla ja väärällä tavalla. Ei niitä tehtäviä, mitkä maakunnissa hoidetaan, näin häthätäisesti sentään pidä Helsinkiin ministeriöihin siirtää. Ne tulee harkitusti siirtää mahdollisimman paljon kihlakuntiin, maakuntien liitoille ja muille tällaisille järjestelmille, joita pitää kehittää. Siellä aluevastuusta kannetaan huolta ja hoidetaan ne tehtävät. Mutta niin kauan kuin tarvitaan siirtymäkauden ajan lääninhallintoa lakien uudistamiseksi, yksi lääninhallitus Manner-Suomessa riittää eli kunnon uudistus kerralla.

Hallintovaliokunta todellakin syksyllä kuuli siitä hallituksen esityksestä asiantuntijoita laajasti. Enemmistö oli selkeästi sitä mieltä, että se malli on kelvoton, mikä sitten kuitenkin täällä enemmistöllä runnottiin kaupankäynnin, kiristyksen, uhkailun, kaikenlaisten lehmänkauppojen seurauksena ja perusteella, mikä aiheutti paljon turhia murheita maakunnissa. Tämmöinen virhe tehtiin. Nyt pitäisi sitten astua, ei taaksepäin vaan eteenpäin, niin että siirryttäisiin tämän lakiesityksen mukaisesti yhden läänin malliin. Toivon, että hallintovaliokunnassa se enemmistö, joka siellä oli sen järkevämmän mallin kannalla syksyllä, olisi nyt valmis ottamaan tämän lakialoitteen siellä käsittelyyn ja kiireesti sen käsittelisi ja toisi tänne isoon saliin hyväksyttäväksi.

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Nyt olemme jo osan nähneet siitä näytelmästä, mihin tämä suurlääninhanke on johtanut ja johtamassa. Varmaan tässä käy niin kuin hallintovaliokunnan enemmistö pelkäsikin: Valtion viranomaispalvelujen saanti keskittyy ja toiminnot keskittyvät ja valtio on omilla päätöksillään ajamassa alas tasa-arvoista alueellista kehitystä, joka on muutoinkin vaarantumassa näinä aikoina. Tässä lakialoitteessa ymmärtääkseni lähdetään siitä ajatuksesta, että tällainen palveluverkko koko maassa voisi säilyä todellisuudessa eli jos meillä olisi yksi lääni Manner-Suomessa, niin silloin nämä lääninhallituksen toimipaikat olisivat kattavat.

Tänään hallintovaliokunta kuuli sisäasiainministeriön hallinnonalan asioista ministeriön edustajia ja mieleeni jäi se huoli, mikä heilläkin nyt oli palvelujen tasapuolisesta saatavuudesta maan eri osissa. Valitettavasti tätä asiaa ei riittävän painokkaasti tuotu esiin silloin, kun tätä suurlääninhanketta täällä eduskunnan eri elimissä käsiteltiin, ei myöskään hallintovaliokunnan käsittelyn yhteydessä riittävän vahvasti.

Vastuu alueiden kehittämisestä on valtiolla ja kunnilla, ja se pitäisi kyllä kaikessa toiminnassa mielestäni nähdä.

Ed. K a r p i o : Herra puhemies! Ed. Kalliksen tekemä lakialoite lääninhallituslaiksi on varsin hyvä, ja varmasti ennen pitkää me sitä vielä käsittelemme. Muutaman vuoden kuluttua ehkä käsittelemme sitä hyvinkin vakavasti.

Olen vakaasti sitä mieltä, että hyväksytty malli viidestä lääninhallituksesta ei tule toimimaan; esitys on tehty kuitenkin vailla todellista asiantuntemusta. Kun tässä todettiin sitten, että Jyväskylä voisi olla yhden läänin mallissa pääkaupunki, niin minusta se on aivan hyvä ajatus, vaikka en sitä enempää aikaisemmin edes pohtinut.

Arvoisa puhemies! Katson, että viiden läänin malli ei tule toimimaan ja muutaman vuoden kuluttua ed. Kalliksen tekemä esitys tulee olemaan varsin toteuttamiskelpoinen.

Ed. V e h v i l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Kankaanniemen kanssa siitä, että joulun alla tehty päätös viiden suurläänin perustamisesta oli täysin järjetön, mutta valitettavasti minun kyllä täytyy nyt sanoa, että hiukan samanlainen tai suurempikin järjettömyys kyllä tässä lakialoitteessa vallitsee, kun muistamme, että aluehallinnon lähtökohta nimenomaan oli se, että se on riittävän lähellä. En itse kyllä pysty näkemään, miten voidaan edes lakialoitteessa esittää, että Manner-Suomi olisi nimenomaan yhtenä lääninä. En voi sitä todellakaan kannattaa.

Ed. Kankaanniemi myös vakuutti sitä, että nollalääninmalli olisi vielä parempi, mutta se ei ole teknisesti mahdollinen, koska lakialoitteessa joutuisi ottamaan niin monia asioita huomioon. Täytyy kysyä hiukan myös sitä, millä vakavuudella näitä lakialoitteita tässä talossa tehdään.

Ed. M a n n i n e n : Herra puhemies! Olen sitä mieltä, että ei yhtä hölmöyttä kannata paikata toisella hölmöydellä. Lisäselvityksenä ed. Kankaanniemen puheenvuoroon toteaisin, että asia ei tule kuntoon sillä, että monta tavanomaista lakia muutettaisiin. Jos mennään nollalääniin, tarvittaisiin hallitusmuodon muutos ja se olisikin jo vähän vaikeampi juttu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

12) Lakialoite laiksi työturvallisuuslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 85/1996 vp (Pehr Löv /r ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Löv: Värderade talman, arvoisa puhemies! Över hälften av finländarna upplever sitt arbete som psykiskt betungande. Statistikcentralens rapport från 1994 visar att 60 procent av finländarna ser sitt arbete som psykiskt betungande, medan 40 procent upplever det fysiskt tungt. Enligt experterna har situationen inte förbättrats sedan 1994. Förutom mobbning och olika former av trakasserier är det ökade tempot i arbetet samt rädslan för att mista arbetsplatsen de största orsakerna till psykisk belastning.

Lisäksi monien fyysisten sairauksien ja vammojen voidaan osoittaa olevan psyykkisperäisiä tai psykosomaattisia. Poissaolokynnys madaltuu, jos työmotivaatio on mainittujen työtekijöiden vuoksi alhainen. Tällainen kuormitus on kuitenkin vaikeasti poistettavissa lainsäädännöllä. Monet ongelmista voidaankin korjata asenteiden muutoksella. Tutkijat ovat havainneet, että työpaikan henkinen hyvinvointi voisi olla paljon parempi, jollei työpaikalta puuttuisi sosiaalista tukea, johdon antamaa palautetta ja tukea ja jollei työpaikan johto olisi autoritaarinen.

Yhdeksän kymmenestä työssäkäyvästä kokee turvattomuutta työssään. Nämä tiedot ilmenevät sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta tutkimuksesta, joka liittyy Kuopion yliopistossa meneillään olevaan turvattomuustutkimushankkeeseen, jonka kolmea eri haastatteluaineistoa tässä tutkimuksessa on käytetty. Tässä tutkimuksessa todetaan, että työttömyys tai sen uhka on selvästi yleisin turvattomuutta aiheuttava tekijä.

Naisille turvattomuutta aiheuttavat lisäksi erityisesti työn henkinen rasittavuus ja työpaikan ihmissuhdeongelmat, miehille vaarat ja puutteet työturvallisuudessa. Kaikki mainitut tekijät aiheuttavat turvattomuutta useimmin alle 25-vuotiaille työntekijöille. Iän myötä yleistyy työelämän tehostamisvaatimusten, työn ruumiillisen rasittavuuden ja eläkkeelle siirtymisen aiheuttama turvattomuus. Heikon työkyvyn omaavilla korostuvat lähes kaikki hyvinvoinnin vajeet: kokemukset terveydentilan heikkenemisestä, henkisen tasapainon järkkymisestä, taloudellisen tilanteen vaikeutumisesta, aseman menettämisestä, tarpeettomuuden tunteesta ja syrjäytymisen uhasta.

Hyvä työkyky näyttää liittyvän aktiiviseen ongelmien ratkaisutapaan. Hyvän työkyvyn omaavat pyrkivät vaikuttamaan omaan kuntoonsa, työyhteisöön ja tehtäviin. Heikentyneen työkyvyn omaavat taas suhtautuvat ongelmien ratkaisemiseen passiivisemmin. Yli 90 prosenttia työntekijöistä pyrkii vaikuttamaan työn sisältöön tai työilmapiiriin.

Forskarna har noterat att det andliga välbefinnandet på arbetsplatserna kunde vara mycket bättre, om det inte vore för avsaknaden av socialt stöd, bristen på respons och stöd från ledningen samt ett auktoritärt ledarskap. Här kunde en stödperson på arbetsplatsen spela en stor roll.

Enligt förslaget skall arbetsgivare med fler än 10 arbetstagare bland sina arbetstagare utse en stödperson för det psykiska arbetarskyddet. Verksamheten skall gå ut på samtal, som stödpersonen skall ställa upp på och arbetsgivaren ställa förutsättningar för. Stödpersonen kan också arbeta självständigt med uppsökande och rådgivande verksamhet. För arbetstagare med problem kan sabbatsledighet vara en lösning, men modet att självständigt ta initiativ till sådan ledighet saknas ofta. Här kan stödpersonen spela en avgörande roll genom att uppmuntra och stöda en person som behöver sabbatsledighet.

Yhteenvetona: Lakialoite toteutuessaan parantaisi viihtyvyyttä työpaikalla ja tätä kautta työnantajan kannalta tärkeätä tuottavuutta.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ed. Lövin asiantuntemuksella tekemä lakialoite on varmasti paikallaan. Toisaalta en tiedä, korjaantuuko henkisen työsuojelun tai henkisen hyvinvoinnin tila yksin tämän tyyppisellä lainsäädäntöön perustuvalla toiminnalla. Me kaikki tiedämme, että yhteiskuntaa on ravistellut hyvin suuri rakenteellinen muutos, jota hallitus on omilla toimillaan vauhdittanut. Samoin me tiedämme, että tällainen epävarmuus työssä olevien osalta on lisääntynyt. Vaikea työttömyys on jatkunut entistä pahempana monilla alueilla.

Hallituksen leikkaukset taas ovat kohdistuneet niin, että niillä, joilla on työtä, erityisesti

kuntasektorilla ja hoitoaloilla, on työtä enemmän kuin jaksavat kohtuudella tehdä eli työssä uupumista on. Samaan aikaan sitten on niitä, joilla ei ole työtä lainkaan. Tässä on kaikkinensa hyvin paljon erilaisia tekijöitä.

Viime päivinä on kerrottu myös suomalaisten lääkkeidenkäytön erittäin rajusta kasvusta. Muun muassa masentuneisuuteen käytettävien psyyken lääkkeiden käytön olemme tainneet kolminkertaistaa viime vuosina. Samoin kipu- ja särkylääkkeiden osalta kuulin, että me johdamme ylivoimaisesti Pohjoismaiden osalta tässä tilastossa.

Kaikkinensa voidaan sanoa, että yhteiskunnassa on monenlaista sairautta ja se heijastuu myös työpaikoille, työyhteisöihin. Toisaalta voidaan sanoa, että se heijastuu sieltä koteihin ja perheisiin. Varsinkin lapsiperheiden tilanne on ollut hyvin huolestuttava. Siihen on viime päivinä ja viikkoina alettu kiinnittää myös tutkijoiden taholta enemmän huomiota. On jopa vaadittu, että pitäisi saada suorastaan lapsipoliittinen ohjelma aikaiseksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Ed. Lövin aloite on puuttunut ihan hyvään asiaan. Sitä en tiedä, onko ongelma tällä tavalla ratkaistavissa. Meillähän työelämässä on hirveän isot paineet, yhä enemmän psyyken puoli on ahtaalla, koska ihmisiltä vaaditaan enemmän, vähennetään porukkaa jokaisessa työpaikassa. Näin on kautta linjan, ei yksin tehtaissa, niin on palvelupuolella ja joka paikassa. Se on iso ongelma, joka on tässä ihan hyvin todettukin.

Ajatus on, että olisi tukihenkilö, jonka työnantaja valitsisi työntekijöiden keskuudesta, mutta en tiedä, onko se hyvä asetelma. Tänä päivänähän valitaan työpaikoilla työsuojeluvaltuutettu, jonka tehtävänä on tietysti kuulla ne huolet ja olla välimiehenä asiassa, jos on henkisiä ongelmia, mitä hyvänsä ongelmia. Jos on alkoholiongelmia, niin useimmiten ne on hoidettu myös sillä tavalla, että työsuojeluvaltuutettu on hoitoonohjaaja. Voi olla toisinkin eli hoitoonohjaustoiminnassa on eri henkilö sitä puolta selvittämässä. Ne asiat ovat sinällään luottamuksellisia. Lakialoitteessakin esitetään, että henkilö, joka on tähän valittu, ei saa kertoa näitä ympäri kyliä, vaan se olisi kahdenkeskinen luottamuksellinen suhde, joka hoidettaisiin hienosti. Sinällään tänä päivänä työsuojeluvaltuutetut tekevät tätä työtä.

Tämä ei yksin riitä, vaan pitäisi miettiä myös sitä, millä tavalla työnantajapuoli saataisiin enemmän ottamaan huomioon työntekijöitä. Eli siinä vaiheessa, kun työn nopeutta vaaditaan lisää, se on hyvin merkittävä tekijä, samoin suhtautuminen henkisesti, miten osataan luoda ilmapiiri työpaikalla. Sitähän ei millään asiamiessysteemillä luoda eikä väkipakolla. Se tulee tai ei tule. Tänä päivänä hyvin monissa työpaikoissa, missä on valveutunut yritysjohto, käytetään nämä konstit hyväksi niin, että ihmiset kokevat olevansa turvassa ja henkisesti myös ihmisiä tuetaan, ettei välttämättä savusteta. Mutta on myös sellaisia työpaikkoja, joissa ei vielä sitä oivalleta ja isäntävalta näkyy. Se ahdistaa mieltä ja tekee ongelmia, mitä ed. Löv on todennut.

Mutta tätä on vaikea ratkaista. Toivoisi, että työsuojeluvaltuutettujen tehtävänkuvassa enemmän tätä puolta painotettaisiin. Tänä päivänä se hoituisi jo sieltäkin kautta. Hyvään asiaan aloite on sinällään puuttunut.

Ed. M ä h ö n e n : Arvoisa puhemies! Aikaisemman työkokemuksen ja työelämän puitteissa toki hyvin usein joutui törmäämään työmailla kysymykseen, mitkä seikat rasittavat ihmistä ja ovat haitallisia paitsi ihmisille itselleen myös työn tulokseen nähden. Toki hyvin usein tuli esille asia, mitä ed. Lövin aloite koskettelee, eli psyykkinen puoli. Minusta on hyvä, että myös tässä talossa asiasta keskustellaan. Mihin tämä lakialoite johtaa, on tietysti eri asia ja se, onko tämä ihan loppuun saakka mietitty jnp. Joka tapauksessa se on periaatteellisessa mielessä minusta hyvä keskustelun aihe ja näihin asioihin on hyvä kiinnittää huomiota.

Lakialoitteen 9 d §:ssä mainitaan, että työnantajan on valittava työntekijöiden joukosta tukihenkilö. Hieman ajatteluttaa, mitä ed. Löv on tällä tarkoittanut, mutta uskon, että meille tulee kyllä tilaisuus keskustella sanonnan tarkoituksesta. En halua tässä yhteydessä nostaa keskustelua, mutta haluaisin hänen kanssaan siitä jossakin yhteydessä keskustella. Se saattaa työntekijäpuolessa, niin kuin tiedän olevan monissa muissakin asioissa, herättää suuria kysymysmerkkejä, mutta tämä on tietysti järjestelykysymys ja varmasti vielä tarkastelun alla saattaa joksikin muuksi muuttua.

Periaatteessa tämä on ihan oikeaan tähtäävä aloite.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Ed. Lövin aloite on hyvä eikä ainakaan minulle sellaisenaan mitenkään uusi. 1970-luvulla olin eräässä oppilaitoksessa, jossa opiskelutahti oli tavattoman kova ja kilpailu ankaraa ja kaikilla

kursseilla myös jossain määrin mielenterveydellisiä häiriöitä vakavillakin seurauksilla. Ollessani oppilaskunnan puheenjohtaja tein ehdotuksen tukihenkilöstä, ja tällainen valittiinkin. Tukihenkilön toiminta oli todellinen menestys sillä kurssilla ja hän oli aivan erinomainen tehtävässään.

Ongelma on se, kuinka usein onnistutaan löytämään henkilö, joka vastaa käytännön vaatimuksia, mitä tällaiselta henkilöltä vaaditaan: ehdottoman luotettava, erinomainen henkisesti tukemaan ja toisaalta sellainen, että häneen myös otetaan yhteyttä. Ongelma on se, että vaikka olisi minkälaisia paineita työpaikalla — siirrän ajatuksen kursseilta työpaikalle, niin kuin ed. Löv tarkoittaa — saattaa kynnys olla aika korkea, ennen kuin yhteyttä otetaan, jos henkisiä paineita ja muita on. Mutta sellaisenaan, kuten sanottu, minulla on kerran ollut tästä kokemuksia, erinomaisen hyvä asia ja sitä kannattaa ihan ajatella.

Ed. L ö v : Arvoisa puhemies! Ihan niin kuin on tullut esille, meillä on työsuojeluvaltuutettusysteemi. Nyt on käytännössä todella näin, että he puuttuvat lähinnä teknisiin ratkaisumalleihin, kuten ergonomisiin pulmiin, ja se on sinänsä ihan hyvä asia. Niihinkin pitää puuttua. Mutta täytyy myös muistaa, että työyhteisö, työntekijät, muodostavat suuren henkisen resurssin työpaikoilla. Heitä hyväksi käyttäen voidaan saada paljon aikaan. Myös työterveyshuolto on hyvä, mutta sitäkään ei moni uskalla käyttää hyväkseen, pelkää tulevansa leimatuksi. Työyhteisöä pitää nimenomaan tällä tavalla, kuin olen esittänyt, käyttää hyväksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään työasiainvaliokuntaan.

Poisto päiväjärjestyksestä

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Päiväjärjestyksestä poistetaan 13) asia.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.07.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen